

Brev fra Norge

Hvordan opplever høytutdannede arbeidsinnvandrere nordmenn, og især når de forsøker å skape vennskap utenom jobb med dem

ALEKSANDRA DJURISIC RADOS

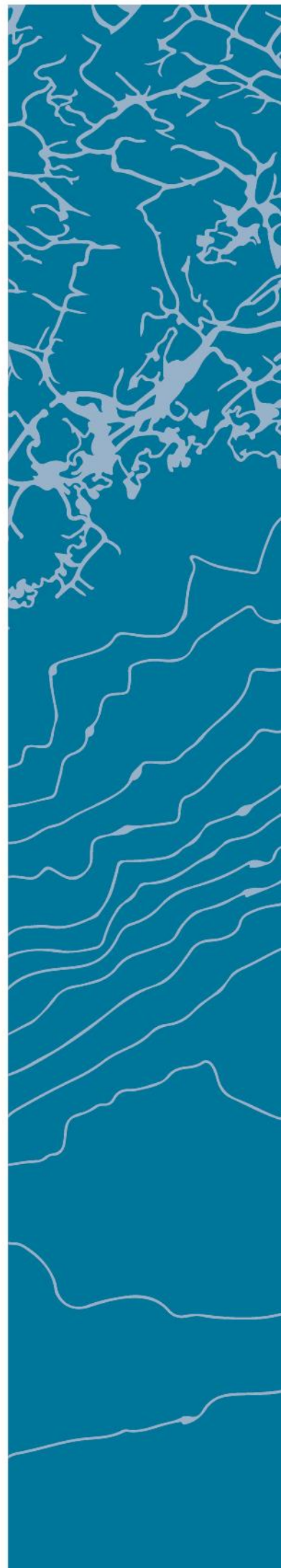
VEILEDER

Professor Anne Ryen

Universitetet i Agder, 2017

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Forord

Denne oppgaven utgjør 40 studiepoeng innenfor masterprogrammet sosiologi og sosialt arbeid med spesialisering i sosiologi ved Universitetet i Agder.

Først vil jeg rette en stor takk til min veileder Anne Ryen for at hun alltid har stilt opp med gode råd. Anne har med sine kloke ord gjort det lett å se linjene mellom teori og praksis. Koblingene mellom data og kvalitativ forskning. Og sammenhengen mellom informanters uttalelser og lærebøkenes innhold. Da jeg startet å skrive denne oppgaven var hun først og fremst veileder. Nå som den er ferdigstilt er hun først og fremst venn og mitt forbilde.

Problemstillinger til oppgaven som denne, oppstår ikke i et vakuum, men gjennom daglig kontakt med ekte mennesker. Jeg skylder derfor en takk til mine norske venner i Kristiansand og Oslo som gjennom «den daglige kontakten» vekket nysgjerrigheten min for sosiologiske spørsmål i Norge 2017.

Jeg vil også takke mine fantastiske informanter, som jeg hadde det kjempegøy sammen med både under intervjuet og i lange samtaler etterpå. Jeg var heldig som møtte mennesker som uten å nøle delte tankene sine såpass åpent med meg. Erfaringen deres og innsikten de har delt har vært like nyttig som den har vært inspirerende.

På lik linje med norske forskere som får hjelp med engelsk-flyten når de publiserer internasjonalt har jeg også fått språkhjelp. Dette er avklart med veileder. Takk til mine to flotte barn som med sine sammenlagte 29 års skolegang i Norge har tatt en språkvask av denne oppgaven og dermed spart lesere for både orddelingsfeil og knotete setningsoppbygging.

For ikke å glemme, takk de som ikke gav meg sjansen til å bli leder i en bedrift. Hadde jeg fått stillingen ville jeg aldri blitt en sosiolog som trives hver dag på jobb!

Kristiansand,
Aleksandra Djurisc Rados

01.12.2017

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å få en forståelse for de som kommer til Norge, samtidig å tilby norske lesere å se hvordan «de andre» ser dem som vert og hvordan det er å velge å være gjest på et sted som de har valgt å kalle «et hjem».

Fokuset er å belyse både hvordan de opplever og hvordan de håndterer ulike situasjoner de kommer opp i. Hvor lett eller vanskelig er å tilpasse seg til nye rammer og nytt liv her?

I oppgaven har jeg valgt å anvende teoriene til Erving Goffman og Berger & Luckmann for å få frem ulike momenter fra kommunikasjonen i møter mellom nordmenn og denne gruppen slik sistnevnte gruppe ser det. Dette vil også omfatte hvordan de oppfatter nordmenn, og hva de gjør i dagliglivet for å bli akseptert i samfunnet nettopp slik de ser det. Når det gjelder individnivå kommer jeg som sagt til å bruke Goffmans teorier, og senere når jeg snakker om hvordan vi som individer skaper samfunnet og hvordan vi gjensidig påvirker samfunnet, så er det naturlig å trekke på Berger og Luckmann.

Hele oppgaven er derfor basert på mikrososiologi knyttet til hvordan enkeltpersoner oppfatter situasjoner de er del av, og hvordan det de opplever, skapes av erfaringer fra og oppfatningen av slike møter med de - og det - norske.

Nøkkelord for oppgaven: arbeidsinnvandring, relasjoner, multikulturell kommunikasjon, Goffman, symbolsk interaksjon, mikrososiologi, ansikt til ansikt, identitet.

Innholdsfortegnelse

1.0. Innledning	1
1.1. <i>Problemstilling</i>	1
1.2. <i>En høyt utdannet europeers- valg av tema</i>	2
1.3. <i>Forskerens eget ståsted</i>	6
1.4. <i>Kristiansand i Vest Agder: stadig flere, men delt?</i>	8
1.5. <i>Oppgavens oppbygning</i>	11
2.0. Teori	12
2.1 <i>Symbolisk Interaksjonisme</i>	12
2.2. <i>Erving Goffman (1922-1982)</i>	13
2.2.1. <i>Det dramaturgiske perspektivet</i>	13
2.2.2. <i>Ritualer</i>	15
2.2.2.1. <i>Hilsningsritualer</i>	16
2.2.3. <i>Selvet</i>	18
2.3. <i>Roller</i>	18
2.3.1. <i>Stigmatisering</i>	19
2.4. <i>Kritikk av Goffman</i>	20
2.4. <i>Peter L. Berger og Thomas Luckmann</i>	21
2.4.1 <i>Kritikk mot B&L</i>	22
2.5. <i>Noen felles begreper</i>	23
3.0. Metoder	26
3.1. <i>Utvalg av informanter</i>	26
3.2. <i>Anonymitet på et lite sted</i>	28

3.3.Om valg av metodisk tilnærming	28
3.4.Intervju	31
3.4.1Kritikk av intervjuet som metode	32
3.5.Metodologiske utfordringer	34
3.6.Analysemåte	34
4.0.Analyse	39
4.1.Symbolsk Kapital	40
4.1.1.Språk som verktøy	41
4.1.2 Norske venner	45
4.1.3.Forskjell mellom ulike landbakgrunn	47
4.1.4. Identitet- Kjært barn har mange navn	49
4.2.Møte mellom mennesker	51
4.2.1.. Hilsningsritualer: Smil til verden, så vil verden smile til deg	51
4.2.2. «Javel»	52
4.2.3.Kulturelle møteplasser som påvirker trivsel	54
4.2.4.Arbeid	56
4.3.Nordmenn som hjelpeallianse	59
4.3.1.Oppfatningen om nordmenn	60
4.3.2.Kvinner versus menn	64
4.3.3.Livet med norske damer	65
5.0.Drøfting	67
5.1. Sosial kapital	67
5.1.1.Nettverk som stor utfordring	68
5.1.2.Identitet, vi og de, oss og de, selvet	69
5.1.3.Betyr det noe om de er sammen med norsk partner eller ikke?	71

5.1.4. <i>Barn mellom to kulturer</i>	73
5.2. Nordmenn som hjelpeallianse	75
5.2.1 <i>Hvordan nordmenn ser seg selv</i>	75
5.2.2 <i>Finnes det lykke i den rike staten?</i>	77
5.2.3 <i>Sosiale interaksjoner mellom to kulturer</i>	79
5.3. Møter med det norske	80
5.3.1 <i>Når taushet ikke kan tolkes</i>	80
5.3.2 <i>Jobben: På og etter, eller alltid på</i>	81
5.3.3 <i>Småprat</i>	82
5.3.4 <i>Hvordan jeg opplever nordmenn</i>	84
6.0. Kort oppsummering og konklusjon	87
Kildehenvisning	88
<i>Vedlegg 1 – Informasjonsskriv</i>	94
<i>Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet</i>	94
VEDLEGG 2	96

1.0. Innledning

Denne oppgaven handler om innvandrere med høy utdanning og deres møte med nordmenn især i arbeidslivet, men siden arbeidsorganisasjoner ikke eksisterer isolert fra sine omgivelser så må man også trekke inn dagliglivets møter utenfor den formelle arbeidstiden. Tross et formelt skille mellom på og etter arbeid, så kan skillet til tider være uklart som når arbeidskolleger trener sammen, treffes på julebord og sommerfest eller ved middager på jobbreiser eller eksterne seminar. Jeg kommer tilbake til dette senere.

De empiriske funnene viser hvordan folk som kommer til Norge oppfatter nordmenn.

Dette handler derfor også om individers kulturelle møter og muligheter som åpner eller lukker for opplevelser av noe felles.

1.1.Problemstilling

I denne oppgaven har jeg valgt følgende problemstilling:

Hvordan opplever høyutdannede arbeidsinnvandrere nordmenn, og især når de forsøker å skape vennskap utenfor jobben?

Jeg har valgt å gjennomføre studien blant innvandrere som har kommet til Norge som arbeidskraft og ikke som flyktninger. Alle har høy utdanning dvs. utdanning over obligatorisk skolegang med studier fra høyskole eller universitet, og at de er høyt kvalifiserte for de jobbene de utfører her i Norge. De er spesialister på sitt felt og sitter derfor i posisjoner hvor arbeidsgiver krever høy kompetanse.

Faglige kvalifikasjoner er ikke i seg selv tilstrekkelig for å sikre produktive medarbeidere. Derfor er det vanlig å anse kompetanse som en samlebetegnelse på observerbare og uobserverte egenskaper, kommunikasjonsegenskaper, humankapital, og sosiale relasjoner som bidrar til å øke produktivitet og tilpasningsdyktighet. For en arbeidsgiver er det en utfordring å spesifisere og ikke minst måle slike egenskaper. Dette kan være enda vanskeligere når man står overfor flerkulturelle søkergrupper (Sandal og Bye 2009, s.99).

Seks av syv av mine informanter er i forhold med norske damer, og jeg har altså også bevisst i tillegg valgt en som er sammen med kvinne fra eget opphavsland for å åpne noe opp for å kunne reflektere over hva er forskjellig og hva har de felles.

I kapittel 1 forklarer jeg rundt valg av tema, hva jeg vil finne ut sammen med mine informanter og hvorfor Vest-Agder.

Mine spørsmål retter seg mot deres personlige opplevelser og erfaringer. Jeg har vært opptatt av hva de føler, hvordan de tenker og hvordan de ser seg selv i det livet de lever her i Norge.

Jeg vil belyse at usikkerheten fra begge sider dvs. opp- og nedturer, for både glede, og stigma og fordommer kan påvirke forhold og relasjoner.

I mine data forteller de hvordan de ser på dette og på relasjonen mellom dem og majoriteten som to grupper mennesker. Hvordan er nordmenn som verter, og klarer de nyankomne å venne seg til at de kan kalle Norge «hjem»?

Informantene er europeere og kommer fra Italia, Bosnia, Spania, Polen og Nederland. Det er også bevisst at jeg har valgt kun menn som informanter. Utvalget består derfor av europeiske menn med høyere utdanning som bor i Vest-Agder fylke. Dette betyr en viss variasjon, men samtidig å unngå for mye variasjon i et begrenset utvalg.

Strukturen på hele oppgaven hviler på dramaturgisk teori som Erving Goffman har skrevet om (mer i kapitel 2.). For min oppgave velger jeg å sette fokus på Frontstage som kan være både arbeidsplass og fritid med venner som de har her i Norge. I enkelte situasjoner er selve familien også Frontstage hvor de med norske partnere står på scenen og samtidig har barn både som publikum og medaktører.

1.2.En høyt utdannet europeers- valg av tema

En personlig bakgrunn for å velge dette temaet, er at jeg selv har utenlandsk opprinnelse og kom til Norge som ingeniør, altså med høy utdanning selv. Jeg er også bosatt i Vest-Agder hvor også alle mine informanter bor og jobber. Under skal jeg si noe om begge disse.

Da jeg begynte å tenke på hva jeg skulle skrive om i min masteroppgave, var det naturlig å tenke på Norges behov for mange ingeniører og andre høyutdannete personer fra utlandet.

Jeg har jobbet i en av verdens største oljebedrifter der mange ingeniører kom fra andre land. De fleste var fra tidligere Jugoslavia (Bosnia, Serbia og Kroatia), Polen, Spania og Portugal. Noen kom fra Italia hvor jeg selv har røtter fra, og en fra Nederland som ikke er i denne bransjen. Jeg har derfor valgt informanter fra de land som jeg har nevnt bl.a. fordi jeg er blitt kjent med disse kulturene gjennom egen karriere i Norge.

Jeg vil også påpeke at andre grunner til hvorfor jeg har valgt menn blant informantene mine er i utgangspunktet at de har lang erfaring i nettopp på samarbeide med menn både i Norge og internasjonalt. Det som også er felles for dem er at alle kommer fra samme eller lignende middelklasse. De har derfor mer eller mindre lik bakgrunn selv om det kan være variasjoner.

De fleste kom likevel til Norge for å tjene mer, og ha et bedre liv enn i sine hjemland.

Som jeg har nevnt tidligere, de fleste av mine informanter har bodd i Norge i mer enn 10 år, og de er sammen med norske kvinner, og noen av dem har også barn.

Det som er felles for meg og mine informanter er at vi på enkelte områder- ikke er «vanlige» innvandrere. Vi befinner oss i et stort «rom» hvor vi kan velge hvordan vi fremstiller vår identitet (Jørgensen, 2008, s.31) som f.eks. innvandrer, europeer, ingeniør osv.

Vi kan bestemme vår tilhørighet, og vi kan velge hvilken side vi står på når forskjellige situasjoner oppstår. Som en av mine informanter har forklart, vil jeg forbinde dette som gjelder identitet med frihet: «Det betyr at jeg kan velge hva identiteten min omfatter og hvordan jeg vil presentere meg selv».

Vi skal senere se at dette ofte er mer komplisert i hverdagslivet, men det speiler en oppfatning innvandrere med høy utdanning ofte bærer med seg. Deres bakgrunn kan likevel åpne for et bredere spekter av måter å framstille seg på enn de rådende stereotyper rundt innvandrere skulle tilsi.

Ifølge World Happiness Report (<http://worldhappiness.report/>) er Norge kåret til verdens lykkeligste land. Følelsen av fellesskap og gode velferdsordninger var to av de viktigste faktorene det er tatt hensyn til.

Betyr dette det samme for innflyttere eller bare for de vikingene som er født og oppvokst der? Og, skal man skrive «her» eller «der»? Når grenser både ikke bare er geografiske, men også sosiale (Alba, 2005). Er de innvandrere, høyt utdannede, italienere og nederlendere, eller rett og slett bare vanlige innflyttere? I denne oppgaven kan selv små begrep bli viktige symboler som kan vekkes til live i bestemte situasjoner.

Når vi skriver om et fenomen som berører oss forfattere så er ofte den største utfordringen hvilken side vi ser på problemstillingen fra.

For at dere skal kjenne hvordan jeg ser på dette så la meg bruke et eksempel. Det er kaldt ute i dag, akkurat som det pleier å være en februar dag i Norge, og mens jeg skriver her så maler min

norske venninne som har mistet jobben nesten samtidig som mine informanter, vinduene i mitt hus. Hun gjør det fordi hun vil hjelpe, og fordi hun ser at jeg er alene her. Derfor hjelper vi hverandre så godt vi kan. Når jeg sier «Vi», er det som er felles for oss to at vi er alene uten menn, og med voksne barn som lever sine liv. Samtidig skrev jeg min «norske» venninne, ikke bare venninne. Hvorfor blir det slik? Hvem oppfatter jeg som mitt publikum?

Målet mitt med oppgaven er ikke verken å generalisere noen, eller kategorisere noen. Jeg vil at alle som leser dette, uavhengig av hvilket land eller kontinent de kommer fra (de må selvfølgelig kunne lese norsk) prøver å sammenligne tanker som finnes i mine data med sine egne og tilsvarende med refleksjoner.

I slutten av desember 2017 blir det akkurat 25 års siden jeg kom til Norge. Det er en lang periode, men det som også er interessant nå, er at jeg har vært lengre i Norge enn i mitt hjemland. Fordelen med dette er at jeg kan velge om jeg skal fremvise meg som norsk med en annen bakgrunn eller som en innvandrer. Jeg skal videre i drøftinga vise at jeg i enkelte situasjoner velger å være norsk, og i andre å være «en av dem» som folk fra andre land her i Norge grupperer folk. Oss og de. Skal vi forholde oss til måten politikere snakker på? Slik som Jens Stoltenberg sa etter 22.Juli at VI er OSS alle sammen, eller som Sylvi Listhaug sier «vi» og «de»?

Eller skal vi som individer prøve å finne plass i samfunnet og forme ut hvordan andre skal se på oss som personer?

I denne oppgaven vil fokuset være på nettopp deres blikk på hverdagslivet og hvordan dette også kan fortelle oss noe om dagliglivet i norsk arbeidsliv. Middelklassen går jo ofte under «innvandrer»-radaren. Kanskje blir det slik fordi man tenker at nettverk er noe som kommer med jobben med teamarbeid, samarbeid, møter og løselige samtaler rundt skriveren eller på flyet på vei til neste møte.

Jeg er altså interessert i å se på hvordan min gruppe informanter opplever møtet med nordmenn og hva og hvordan de bl.a. vil fortelle hjemme til sine nære om deres liv i Norge.

Selv valg av begrep som «hjemme» må vi reflektere over for de sier noe om hvem og fra hvilken posisjon man ser de. Språk blir derfor viktig på flere måter.

Gjennom dagens moderne teknologi kan vi enklere ha kontakt med våre venner som bor rundt i hele verden. Da kan vi lettere snakke om «vårt daglige liv». Men teknologien kan også hindre

integrering fordi de bruker tid, som er en veldig viktig faktor for investering i vennskap som kan oppheves her i landet.

Tittelen på min masteroppgave: «Brev fra Norge» etter inspirasjon fra William I. Thomas og Florian Znaniecki (1927), har derfor mer symbolsk betydning enn at det betyr at noen virkelig skriver brev til noen i dag. Men når vi skriver brev har vi mer tid til å tenke og våger kanskje i større grad å si ting enn når vi ser noen mens vi snakker. Jeg velger å undersøke hva de ville fortalt til sine venner, men ikke foreldrene sine. Fordi uansett hvilket land vi kommer fra sier vi av forskjellige grunner ikke alt når vi snakker med foreldre.

Det som var positivt for gruppen innvandrere som mine informanter hører til, og som gjorde det mulig å komme til Norge er at mange store bedrifter i Norge befinner seg i en kontinuerlig kamp om arbeidstakere. Men bedrifter som tør å velge å ansette og holder på de beste arbeidstakere, fremstår som vinnerne (Pieffer og Sutton, 2000).

Grunnen til at Norge trenger arbeidskraft er som i mange andre europeiske land lave fødselstall i 1970 og 80- årene, utdanningsmønstre blant norske studenter og ikke minst at det var relativt lav deltakelse i arbeidslivet (særlig blant kvinner som var hjemme med familie). Globalisering og migrasjon har bidratt til at vi får et stadig mer internasjonalt arbeidsliv (Sandal og Bye i Sandal 2009, s.99), men finanskrisen og den økonomiske nedgangen i 2008/ 2009 har gjort store endringer i migrasjonen som i betydelig grad ble redusert (Bygnes, 2015).

På grunn av finanskrisen de siste årene, har den norske økonomien har vært inne i en oljedrevet nedgangskonjunktur (Furuberg og Ørborg, 2016, s.39). Det betyr at mange har mistet jobben eller frykter at de er nestemann ut i denne usikkerhetskøen.

Flere har derfor sett etter ny jobb. Derfor er jeg også interessert i å se på hva de tenker når de søker jobb etter at de ble oppsagt i nedgangstider, hvilket nettverk de bruker og hvilke kontakter de synes er viktige for å skaffe seg jobb. Har de slike nettverk og kontakter som de kan bruke her etter år i Norge?

De informantene som har barn, snakker de språket fra landet hvor de kommer fra med dem, eller snakker de norsk med dem? Hvilken identitet har disse barna, og hvilken relasjon har de med deres land nr.2? Jeg mener at dette er koblet opp mot deres «møter» i Norge.

Med norsk partner er det rimelig å tenke at de raskt danner lokale nettverk, men samtidig er det relevant å lure på hvem sine nettverk dette er – ens egne eller er man bare på besøk i ektefellens nettverk?

1.3.Forskerens eget ståsted

Forskjellen mellom meg og mine informanter er at mitt valg ikke var å bo i Norge slik som de har valgt. Det var det eneste landet hvor jeg kunne emigrere i politisk eksil tidlig på 90-tallet. Derfor velger jeg et «nøytralt» ståsted og går ikke så dypt i årsaker om hvorfor de velger akkurat Norge som deres nytt hjemland. Jeg må innrømme at min store inspirasjon til hvordan jeg skal uttrykke meg som akademisk forfatter er en polsk offiser, sosiolog og filosof Zygmunt Bauman (1925-2017).

I Baumans artikkel “*Afterthought. On Writing; on Writing Sociology*” (2005) som vi har hatt som pensum bruker han et sitat fra Theodor W. Adorno

”The need in thinking is what makes us think”,

som i mine informanters tilfelle neppe er tilfeldig. Han refererer i sine verk til kritisk teori, og at hvis vi skal se samfunnet utenfra så er vi nødt til å tre tilbake.

Det som har inspirert meg hos Baumann er at han henter eksempler fra historiske hendelser og skjønnlitteratur og bruker så mye metaforer når han vil forklare eller beskrive et fenomen som for eksempel moral og etikk. Det er også en felles egenskap mellom mine informanter å bruke metaforer når de vil fortelle noe.

Når Baumann (1998) samtidig snakker om samfunnet peker han på faren for byråkratisering og hvordan majoritetsgruppen kan bestemme over andre uten at det lar seg merke slik som ved å byråkratisere handlinger inn i mindreverdige og andre kategorier som igjen kan skape avstand og samtidig redusere ansvaret, for dette er jo avhengig av sosial nærhet. For hans diskusjon handler også om hvordan ansvaret kan overvinnes av mennesker med makt med påstander som blir mottatt uten å tenke gjennom det (Baumann 1998, s.247). I mitt tilfelle er mine informanter minoritetsgruppen i en stor bedrift eller på andre arenaer og de må selv tilpasse seg slik at de kan fungere i samfunnet. Det er de som må forandre sine vaner, tanker og ikke minst identiteten som er en del av dem selv (dette kommer jeg tilbake til senere).

Hvordan opplever mine informanter nordmenn? Om det er subjektiv mening eller fakta som de fleste kan påstå, er et spørsmål som godt kan stilles. Men som Bauman skriver i sin artikkel når han spør om hva forskeren skal gjøre når vi stiller oss selv spørsmål om noe, så venter ikke spørsmålet på et svar, og det kan helst klare seg uten. Eller kan det være at vi finner noe helt annet enn hva vi var på jakt etter? Han bruker en metafor for å få fram sitt poeng: “Om man

setter diagnose på en sykdom, betyr ikke det at man må kurere den” (2005, s.1096). Kunsten er hvordan vi lærer å leve med den. Og hvordan vi takler den. Det er jo det man gjør i dagliglivet.

Bauman bruker en rekke teoretiske perspektiv fra sosiologi og litteraturvitenskap skrevet av kjente forfattere som eksempel Milan Kundera og Eric Fromm, og jeg finner mye felles med hans tanker fordi jeg leste bøker av disse forfatterne de første årene i Norge.

Disse forfatterne har bodd i eksil og skrev mye om folk som har flyttet fra sitt land. Bauman forsøker å overføre teknikker kjent fra litteraturvitenskap til sosiologien og skriver:

«To write, means for the poet to crush the wall behind which something that was always there hides» (2005, s.1089).

I følge Bauman har det stor betydning om vi ser våre liv som styrt av en skjebne som er forutbestemt, kontra en skjebne hvor mennesket selv kan være med å bidra til å skape sitt eget liv. Han skriver videre at å bygge et hjem på kulturelle veikryss viste seg å være den best tenkelige anledningen for å finne ut hvilket språk det er og hvilke løfter det gir.

Adorno (1970) sier at sosiologien kan bidra til å løfte på steinen slik at trollet som har vært under, blir synlig. Slik kan skjulte maktstrukturer tre frem og bli tydeligere.

Mens jeg skriver masteroppgaven min, finner jeg tidligere masteroppgaver skrevet med lignende tema for å se hvilken struktur jeg skal ha i skrivestilen, og på hvilken måte man skriver en akademisk oppgave fordi min tidligere utdanning var ingeniør. Dersom jeg leser bøker fra forskjellige deler av verden, ville jeg også se hvordan studenter med forskjellig bakgrunn skrev oppgaver. Jeg kunne uten å lese navnet på studenten se om de kommer fra en øst-europeisk del av Europa, Sør-Europa eller om det var en skandinavisk student. De er preget av forskjellig stil når de skriver, følelser er farget med forskjellige opplevelser, normer og verdier som de har vokst opp med. Å leve i kulturelle veikryss, for å bruke Baumans ord, handler derfor også om løfter. Vi er med på å skape våre egne liv, ikke forutbestemt som passive ofre. Slik synligjør han de trådene jeg ser gå over til Goffman og Berger og Luckmann som er opptatt av hvordan vi selv aktivt deltar i å skape verden - eller den sosiale virkeligheten - slik vi ser den.

Jeg har ledet intervjuer med konkrete spørsmål, men etterpå har vi snakket mye generelt om alt dette. Også metoder bør tilpasses den lokale og sosiale konteksten. Ved å anse intervju som sosiale møter (Ryen, 2010), så blir også intervjuene kulturelle møter. Dette preget også møtene vi gjorde her – ikke «mine», men «våre» selv om også de var noe forskjellige. Dette kommer jeg tilbake i analyse delen. I tråd med dette synet på intervjuet, så betyr det at jeg ikke ser hva

jeg leter etter før jeg starter å analysere dataene mine eller enda klarere, jeg lar dataene lede mitt analytiske blikk i tråd ved å se hva de sier framfor å fylle dem inn i forhåndsbestemte bokser og kategorier (Ryen, 2010 og 2011).

1.4.Kristiansand i Vest Agder: stadig flere, men delt?

Kristiansand kommune ligger i Vest Agder fylke (<https://www.kristiansand.kommune.no/>). Siden mine informanter bor i Kristiansand kommune vil jeg gi en kort beskrivelse som bakgrunnskontekst, forklare litt om strukturen og hvem som bor i denne byen.

Den ikke-metropol byen Kristiansand kan representere en alternativ kontekst til det mer

Metropol-fokuset som den nordiske migrasjonsforskningen de siste årene til en stor grad

har tatt utgangspunkt i. Over 10 % av byens innbyggere på vel 78.000 mennesker har migrasjonsbakgrunn (prosent er fra 2013). Kristiansand er i så måte en av byene i Norge med størst andel innvandrere pr. innbygger, samtidig som det er en by i rask vekst. Dette betyr at kryssende og konkurrerende diskurser relatert til det grensedragende og grenseoverskridende eksisterer med stor tydelighet i denne byen (Hidle, 2007).

Statistisk sett er det en by med mange forskjellige nasjoner og man vil tro at livet på Sørlandet er veldig lett når det gjelder integrering.

I noen deler av byer er innvandrere mer konsentrert enn i andre og det gjør at innvandrere bruker mer av sin fritid sammen med andre innvandrere.

I tabellen kan vi se at forskjellige deler av byen har ulikt antall innvandrere. Det er ikke noe nytt eller et unikt funn. Som for eksempel østre og vestre del av Oslo. Alle store steder har forskjellige deler eller kanter av byen som er stemplet med en eller annen merkelapp slik som «Ghetto» om innvandrerbydeler eller «Åsen» om solfylte steder dominert av øvre middelklasse fra majoritetsbefolkningen.

Befolkningen 1.1.2013 etter vestlig/ ikke-vestlig statsborgerskap						
					andeler innen delområde	
	vestlig	ikke-vestlig	ukjent	sum	vestlig	ikke-vestlig
01 Flekkerøy	3386	34	0	3420	99,0 %	1,0 %
02 Ytre Vågsbygd	6370	140	1	6511	97,8 %	2,2 %
03 Midtre Vågsbygd	8079	258	0	8337	96,9 %	3,1 %
04 Slettheia	4277	354	0	4631	92,4 %	7,6 %
05 Hellemyr	3782	159	0	3941	96,0 %	4,0 %
06 Tinnheia	2918	111	0	3029	96,3 %	3,7 %
07 Grim	5014	191	0	5205	96,3 %	3,7 %
08 Kvadraturen/ Eg	6699	573	1	7273	92,1 %	7,9 %
09 Lund/ Sødal	11003	322	0	11325	97,2 %	2,8 %
11 Kongsgård/ Gimlekollen	5735	136	0	5871	97,7 %	2,3 %
12 Stray	1852	22	0	1874	98,8 %	1,2 %
13 Mosby	2120	37	0	2157	98,3 %	1,7 %
14 Justvig	3165	48	0	3213	98,5 %	1,5 %
15 Ålefjær	390	5	0	395	98,7 %	1,3 %
16 Tveit	3297	43	0	3340	98,7 %	1,3 %
17 Hånes	4172	131	0	4303	97,0 %	3,0 %
18 Indre Randesund	9499	201	0	9700	97,9 %	2,1 %
19 Ytre Randesund	2710	24	0	2734	99,1 %	0,9 %
9999,00 ukjent i KRS	177	10	0	187	94,7 %	5,3 %
	84645	2799	2	87446	96,8 %	3,2 %

Figur 1. Befolkning bosatt i Kristiansand

Folk har en «tendens» til å gruppere seg slik at de føler seg mye tryggere med «sine egne» (selv om prisnivået ofte avgjør). Her er det snakk om både nordmenn og innvandrere. Geografisk sett er ikke alle de delene av Kristiansand så lagt fra hverandre men det er stor forskjell i tall der hvor innvandrere er bosatt. Og det at innvandrere har bedre forhold med andre innvandrere kan også skyldes at de bor nærmere hverandre, barna går på samme skole, eller andre prosesser som at de kjenner tilstrekkelig mange norske til omsider å være med «sine» (Valenta, 2010).

Det er et helt nytt boligfelt i Kristiansand ved elvebredden som heter Tangen. Jeg var nysgjerrig hvem som bor der og tok en titt på om det finnes noen utenlandske navn på lista i de flotte store blokkene. Resultatene var at de fleste navn er etnisk norske. Som også betyr at de menneskene som bor der og har barn, gis begrenset mulighet til å treffe andre kulturer eller å leke med barna som har foreldre som kommer fra et annet land. Mine informanter bor i de områdene hvor det er nokså lavt antall innvandrere. Men selv om de er godt utdannet og har høy inntekt og de er sammen med norske damer, så sliter de med å bli akseptert slik de ser det.

Vi har for eksempel Ytre og Midtre Vågsbygd hvor antall innvandrere er mye høyere i forhold til Flekkerøy hvor folk har en tradisjon for å kjøpe generasjonsboliger og hvor det fremdeles er et ganske «lukket» samfunn. Andre eksempler er Hånes og Indre Randesund hvor antall innvandrere er mye høyere enn i Ytre Randesund.

I Ytre Randesund er de to gigantiske bedriftene innen oljebransjen lokalisert som MHWirth AS (<http://mhwirth.com/>) og National Oilwell Varco AS (<https://www.nov.com/>). De fleste av mine informanter jobber eller har jobbet i National Oilwell Varco (NOV) hvor jeg jobbet i ledelsesavdelingen i 11 år.

Etter den store finanskrisen i 2008 er det mange som har mistet jobben. Særlig de siste 3 år har det skjedd mange nedbemanningsrunder hvor folk har levd i uvisshet om det er deres tur til å miste jobben denne gangen. Det kan være en av grunnene til at folk har forandret sin adferd og at relasjoner mellom mennesker også synes å ha blitt forandret slik jeg har observert det på nært hold.

Oljeindustrien er en bransje som går opp og ned i sin vekst og nå sist fredag den 20.10.2017 kom en gledelig artikkel i lokalavisen Fevennen om at MHWirth 3,5 år har sikret seg en kontrakt med canadiske Wood Group på offshore-prosjektet West White Rose. Det gir et håp om at bildet av livet i det sydlige Norge kan forandres til det bedre for alle.

La oss ta et kort blikk på strukturen i oppgaven.

1.5.Oppgavens oppbygning

Etter denne introduksjonen, så følger kapittel 2 der jeg presenterer de hovedteoriene som hele oppgaven blir bygget. Jeg har valgt mikrososiologi med dens vekt på sosial interaksjon især klassiske teoretikere som har publisert på 60-tallet. Når det gjelder «småprat» forklarer jeg ved Goffman kombinert med begrep fra Berger og Luckmann.

I kapittel 3 tar jeg for meg metoder jeg har benyttet meg av for å samle inn mine data, og begrunner mitt ståsted og refleksjoner rundt min egen rolle i arbeidet med å samle data.

Resten av oppgaven vil handle om analysen, hvor jeg i kapittel 4 presenterer går gjennom og systematiserer datamaterialet ved hjelp av informantenes sitater, før jeg i kapittel 5 foretar en analytisk drøfting av dette.

Siden jeg deler deres bakgrunn trekker jeg også inn mine egne erfaringer fra 25 år i Norge for å reflektere over forskerens egen posisjon og kommunikasjon med sine intervjuede. Til slutt vil jeg komme med oppsummering og noen mine kommentarer over hva jeg har funnet og lært av funnene mine.

2.0. Teori

Som teoretisk ankerfeste velger jeg å skrive om et perspektiv som jeg er i familie med slik jeg ser det. Dette springer ut av min interesse for kommunikasjon mellom mennesker og hvordan folk skaper relasjoner. Derfor er sosiologi på mikronivå mest relevant her.

Mikro-sosialteori er ofte knyttet til tolkning, «subjektivitet», småskala teorier - til og med noen ganger kalt «sosial psykologiske» tilnærminger til forståelsen av samfunnslivet med oppmerksomhet mot biografi eller subjektivitet, sosial samhandling og sosial prosess (Roberts, 2016). Dette er bakgrunnen for mitt valg av tilnærming. Som en del av mikrososiologi velger jeg å se nærmere på symbolsk interaksjonisme.

Ryen (2010, s.47) skriver at selv om symbolsk interaksjonisme fokuserer på individet betyr ikke det en direkte avvisning av struktur i samfunnet.

2.1 Symbolsk Interaksjonisme

Her skal Symbolsk Interaksjonisme (Heretter kalt SI) presenteres med fokus på samhandling og det dramaturgiske perspektivet. Når det gjelder sosiologisk forskning på mikronivå, kan (SI) betraktes som ett av de mest anvendte teoretiske perspektiv.

En av de første som knyttes til teorien er George Hubert Mead. Senere ble retningen utvidet av Herbert Blumer (1900-1987) og en av de mest markante teoretikerne Erving Goffman (1922-1982).

Begrepet symbolsk interaksjonisme (SI) kan betraktes som et teoretisk perspektiv som vektlegger betydningen av fire S'er: symboler, (språk kan også ses som symbol) situasjoner, samhandling og selvet (Ytterhus, 2001). Fokuset er altså på interaksjon (samhandling) mellom individer der det symbolske ved interaksjonen blir det sentrale for å forklare individer i samfunnet.

Herbert Blumer mente at individer skaper sosial virkelighet gjennom kollektiv og individuell handling (Roberts, 2006). Mead mener at det finnes generelle forventninger vi som individer antar at andre har til våre handlinger og vår oppførsel, noe han peker på som «Den generaliserte andre». Etablerte sosiale normer, strukturer og våre erfaringer er fundamentet for disse forventningene. Oppfatningen vår av omgivelsenes forventninger og den generaliserte andre varierer fra situasjon til situasjon, ved at vi for eksempel har andre oppfatninger av forventningene til oss på en arbeidsplass enn vi har på en fotballkamp. Mead beskriver selv

«den generaliserte andre» som et spill der en må følge de andre spillerne, eller sosiale deltakeres oppførsel og holdning for å kunne delta. Dette vil i en sosial situasjon være et samfunns eller en gruppes holdning som individet retter seg etter (Mead, Collins, 1994).

Symbolisk interaksjonisme er i følge Blumer en tilnærming der man undersøker samfunnet ved at man tar utgangspunkt i aktivt handlende individer. Livene deres er altså en prosess av pågående handlinger hvor de utvikler handlingsmønstre gjennom de forskjellige situasjonene de er i (Blumer, 1969:20).

Videre vil jeg se nærmere på Goffman og delvis Garfinkel som begge er blant de mest kjente innen mikrososiologien (Ryen,2010).

2.2. Erving Goffman (1922-1982)

Erving Goffman var en canadisk-amerikansk sosiolog og sosialpsykolog. Han betraktes i dag som en av de mest betydningsfulle sosiologiske analytikere av det moderne hverdagsliv kjent med teorier om relasjoner mellom mennesker. Han regnes også som en av de viktigste teoretikere innen symbolisk interaksjonisme. (Jacobsen og Kristiansen, 2005 s.194).

Hele oppgaven, særlig delen hvor jeg gjør analyser av data og drøfter resultatene, er basert på Erving Goffman og ulike sider ved hans teorier om relasjoner mellom mennesker.

Hans fokus var på den hverdagslige situasjonen i møte mellom mennesker hvor de samarbeider med hverandre om å opprettholde et fokus på «samhandlingsorden». I sentrum av denne orden står en annen av Goffmans viktige «figurer» – selvet (Jacobsen og Kristiansen, 2005 s,195). La oss se nærmere på dette.

2.2.1.Det dramaturgiske perspektivet

Et av perspektivene som ligger innenfor symbolisk interaksjonisme, er det dramaturgiske perspektivet. I boken hans, *Vårt rollespill til daglig*, som for første gang utkom i 1959, lanserer Erving Goffman teateret som en metaforisk/teoretisk modell for hverdags- og yrkeslivets hendelser. Han skrev:

«Verden er selvsagt ikke et teater, men det er ikke så lett å påpeke på nøyaktig hvilke måter den ikke er det» (Goffman, 1992:65).

Her ses sosial atferd på som en rekke opptredener utspilt på en scene, hvor «skuespillerne/ deltakere» søker om å avgi det uttrykk som er formålstjenlig for dem (man idealiserer og

optimaliserer hvem man er). I dette avsnittet trekker jeg nettopp tett på denne klassiske boken til Goffman hvor jeg ved hjelp av sitater forklarer den dramaturgiske verden vi lever i.

Slik blir sosial atferd på sett og vis atferd hvis mål er å overbevise andre. «Publikum» til opptredenene forventer at ting skal foregå i overensstemmelse med manus og regi på scenen; altså at man blir behandlet som forutsatt. Trår man feil, får det konsekvenser: Det dømmes ned til detaljnivå. At man framfører et skuespill, er ikke synonymt med falskhet; vi er våre roller (om det senere i teksten), replikker og kostymer (Goffman, 1992).

Opptredenen på denne scenen defineres som:

«... all den virksomhet en bestemt deltager utfolder ved en bestemt anledning og som på en eller annen måte får innflytelse på de andre deltakerne» (Goffman, 1992:22)

Goffman skiller videre mellom fasadeområde på scenen (Frontstage) som hele min oppgave er basert på, og bak scenen (Backstage) som påvirker situasjoner som skjer i fasadeområdet.

Goffman`s to begreper som Frontstage og Backstage, kan ifølge Roberts (2006) også tolkes som en konstruktiv illustrasjon på hvordan vi håndterer våre forventninger som vårt ønske om hvordan vi vil presentere oss til andre og hvordan vi viser oss fram for andre. Det er vår rolle på Frontstage som Goffman er opptatt av. Jeg kommer tilbake til diskusjonen av dette i rollebegrepet.

Etnometodologene og konverasjonsanalytikerne kritiserer dette fordi de mener det ikke får fram det dynamiske i relasjonen på samme måte som det de får fram. Det vil si hvordan partene konstruerer relasjonen fortløpende uten at de holdes fast i noen fast rolle som styrer eller legger beslag på aktiviteten de begge er med i. Det interessante er nettopp det at de alle ser på relasjoner som noe som skjer i handlingene mens de handler og ikke ved at de kommer til møtet med noe fasttømret rolle – Goffman ville få fram denne aktiviteten partene bidro med og at det som oppsto var noe begge var med på å skape og at dette noe ble skapt der og da.

Når Bauman (2005, s.1095) skriver om skjebne og så kommer ikke de to engelske nyanseringene «fate» og «destiny» fram i det norske språket. Skjebne er ikke noen ekstern ramme vi er fullstendig underlagt, men Bauman påpeker at vi selv er tilstede mer aktivt i denne «reisen». Det er dette SI handler om.

Bak scenen er den andre delen av oss, vårt «selv» som vi helst vil holde privat eller prøver å skjule. Det er den delen som vi helst vil beholde for oss selv, og som vi ikke vil at andre skal

legge merke til. Ting og følelser som vi ikke vil at skal bli synlige for andre - det er det som foregår bak scenen.

I følge Hidle (2007) er det slik at relasjonen til den offentlige sfære og det offentlige rom, i dette tilfellet i Kristiansand, ofte dreier seg om tilpasning. Når han har forsket på erfaringer hos innvandrere, fant han ut at annerledeshet forbeholdes en backstage. På frontstage derimot, vil en gjerne fremstå som norsk og kristiansandsk som også innebærer at det skilles skarpt mellom et offentlig og et privat (hjemme) rom.

2.2.2.Ritualer

Noe av det sentrale i Goffman's arbeid er uten tvil begrepet «ritualer». Ritualer er et fundamentalt uttrykk innen samhandling. Ett eksempel er religiøse ritualer hvor den troende uttrykker sin adferd ved å relatere seg til det hellige riket gjennom bønn. På denne måten viser de sitt ståsted og med bønn uttrykker de følelser for sin tro som hos Goffmans uttrykker en side ved sosial interaksjon. Han presenterer en forbindelse mellom individer som en del av interaksjonsritualet hvor de uttrykker seg selv og sine følelser. Alle aspekter ved sosial interaksjon som for eksempel holdning, klær, fysisk avstand, plassering av armer og ben, utseende samt verbale utvekslinger kan bli del av ritualer og selv opptre som uttrykk (Cuff m.fl.1992,s.161).

Ifølge Guneriussen (i Akvaag m.fl.,2012, s.12) er det slik at når en person oppfører seg på en passende måte mot andre (et tilpasset ritual), så handler han eller hun på hans / hennes forståelse av den etablerte, kollektive betydningen av ulike sosiale situasjoner og ritualer. Hvis handlingene er godkjente av andre når de utfører dem, da faller handlingene innenfor samme betydningsstandarder. Nesten det samme mente Goffman. Han skrev at når en situasjon som dette oppstår hvor det første trekket legger et grunnlag for det neste, så vil det neste bekrefte meningen med det første. Her legger han vekt på sekvenser eller rekkefølgen der vår fortolkning av en hendelse også er påvirket av våre fortolkninger av det som skjedde før denne slik at vi oppfatter ting som koblet når de opptrer etter hverandre. Dette er også et viktig poeng som Harvey Sacks og Harold Garfinkel har påpekt. De mener intuitiv forståelse ikke spiller en rolle for "the final piece of evidence", det er ikke forklarende i seg selv og i og med at det er «skapt» må det da heller «forklares». (Flick m fl., 2004, s.34). En av Goffmans viktigste forskningsstrategier går ut på å finne implisitte meningsmønstre i praksis i hverdagen, enten de er felles for alle samfunnsmedlemmer eller er begrenset for bestemte sosiale grupper (Flick m.fl.,2004, s.28).

I følge Goffman bidrar ritualene til å opprettholde forankringen av deltakerne

i en normativ struktur og de sørger for at vi som individer ikke går rundt som isolerte øyer, men at vi på en anstendig og sivilisert måte har noe å gjøre med hverandre (Jacobsen og Kristiansen 2005, s.215). Å hilse illustrerer nettopp dette.

2.2.2.1.Hilsningsritualer

Jeg vil også redegjøre her for hvordan samhandling er presentert i hilsning som en del av et ordinært rollespill. Vi hilser på hverandre flere ganger daglig og hvordan vi gjør dette, påvirker den andre personen, og samtidig blir vi påvirket til å gjøre dette av andre. Når vi møter en person kan hilsning markere endring av graden av tilgang i forholdet mellom personer i begynnelsen av et møte (Goffman 1971, s.79). Dette viser at alle involverte deltakerne er aktive medspillere i å utføre ritualen for at det skal fungere som et ritual.

I sin analyse av hilsning har Goffman identifisert forskjellige elementer som en hilsen er bygget opp av, for eksempel blikk, smil, fysisk kontakt osv. Dette er sentralt i møtet mellom nettopp individer fra ulike kulturer fordi man da ofte ikke kan ta for gitt det man kan når man treffer et individ fra ens egen kultur. Selv små momenter kan gi store utslag.

Et kjent eksempel hos Goffman er uteligger Mudricks møter med unge damer på gata i New York. Her er et slikt eksempel:

Mudrick starts a conversation with a White woman at around 25 coming in his direction (Duneier and Molotch 1999, p.88 in Giddens)

Mudrick : I love you baby

She crosses her arms and hurry + ignores his comment

Mudrick: Marry me.

Next is two white women in their twenties

Mudrick: Hi Girls, you all look very nice today. You have some money? Buy some books.

They Ignore him. Than a black woman coming.

Mudrick: Hey Pretty. Hey pretty.

She continues as if not seen him.

Mudrick: Scuse me. Scuse me. I know you hear me.

Then he addresses a white woman in her thirties.

Mudrick: I 'm watching you. You look nice, you know.

She ignores him.

The opening sequences are wrong.

Her ser vi at åpningen er feil ved at Mudrick dropper innledningen før man legitimt kan starte en samtale med noen. Samtaler må innledes. Dette gjør at kvinnene oppfatter ham som invaderende eller som truende og skynder seg videre. Dette illustrerer Goffmans poeng om at å avvike fra ritualer avgir inntrykk som får konsekvenser for interaksjonen mellom partene. Det forteller oss også at selv det å ikke beherske hverdagslivets hilsningsritualer påvirker våre møter i hverdagen.

Drew, Raymond og Weinberg (2006) skriver at en gruppe studenter fikk i oppgave å se nærmere på hilsning og la særlig vekt på hilsning som en rekke elementer i en kjede, mens Goffman kan ha undervurdert dette poenget og lagt mer vekt på hilsning som en hendelse. Dette er en kritikk vi kan ta med oss i drøftinga av dataene. Det er for øvrig den samme kritikken etnometodologer med vekt på å analysere sekvenser vil bruke som ankepunkt mot isolerte øyeblikksbilder.

Figur 2. Bildet av en hilsen til publikum som kjører til Kilden, kulturhuset i Kristiansand (forfatterens foto).

Et annet eksempel kan være at når folk treffer hverandre i Sør-Norge, så starter de konversasjon med ordet «Javel». Som dere ser på bildet er dette blitt et «symbol» på Sørlandet og ordet henger rett på fjellet ved siden av Kulturhuset «Kilden» i Kristiansand. Til og med andre nordmenn kan få problemer med å forstå hva noen mener når de hilser dem med «Javel». For vanlige sørlendinger er dette en måte å starte en kommunikasjon på og kan tolkes som for eksempel «Hvordan har du det»? Eller rett og slett en invitasjon til en samtale. Hva gjør dette med ritualet for de som «reiser»?

2.2.3. Selvet

I *The Presentation of Self in Everyday Life* viser Goffman`s analyse av hverdagslivets rollespill og samhandlingsritualer at disse er veldig knyttet til spørsmålet om selvet. Goffman er opptatt av at vi forsøker å skape et bestemt inntrykk av oss selv i de omgivelser hvor vi befinner oss.

Her er det snakk om selvet, men ikke hvordan vi opplever oss selv i «indre oss», men på det sosiale og sosiologiske selv (Jacobsen og Kristiansen, 2005, s.215).

Ifølge Korsnes (2008) er selvet en sosial størrelse konstruert gjennom interaksjon. I relasjoner ansikt til ansikt så må man bli kjent med symboler som gjør en i stand til å reagere eller fungere i verden. Stensaasen og Sletta (1998, s.85) skriver i sin bok *Gruppeprosesser* følgende om Cooley og Mead sin teori:

«Selvet utvikler seg gjennom denne teorien gjennom symbolsk samspill mellom meg og medlemmene i de gruppene jeg tilhører. I forholdsvis permanente og små grupper med mye direkte kontakt mellom medlemmene får jeg stadig tilbakemeldinger om meg og min atferd. Uvilkårlig vurderer jeg disse tilbakemeldingene og setter dem i forhold til min egen person. Slik danner jeg min egen oppfatning av meg selv ved å tilegne meg de verdier, normer og holdninger osv. som trengs for å bli akseptert av de grupper jeg tilhører eller ønsker å være med i. Den enkelte kan gjennom slike prosesser endre seg selv».

Dette utdraget fra overnevnte bok beskriver nøyaktig hva mine informanter går gjennom i møte med nordmenn. Det betyr at de med dette velger forskjellige roller som de spiller.

2.3.Roller

Rollebegrepet til Goffman illustreres i hvilke roller vi møter andre og hvordan vi forandrer våre rollespill avhengig av hvilken situasjon eller sammenheng vi befinner oss i.

Med første inntrykket legger vi grunnlaget for det etterfølgende samspillet. Derfor ligger det i menneskenes natur å prøve å kontrollere en bestemt situasjon. Dette gjøres på ulike steder og gjennom ulike aktiviteter. Det er disse aktivitetene Goffman kaller selvrepresentasjon. Han skriver videre om at han skiller mellom to former for tegn i selvrepresentasjonen: det uttrykk man gir, versus det inntrykk andre får (Goffman 1992, s.12). Videre skriver Goffman at det alltid foregår forhandlinger mellom interne og eksterne forståelser av hvem man er. Det som skal presenteres i min oppgave er hvordan mine informanter presenterer seg selv til andre, og hvordan de andre ser på dem.

Goffman har videreført sin rolleteori og dramaturgiske bidrag av «Meg –et» hos Mead. I mange publikasjoner hos Goffman kan man hevde at Goffman tok Meads beskrivelser av Selv-et som grunnleggende sosialt mer bokstavelig enn Mead selv gjorde. Spencer Cahill hevder at Goffman betraktet Selv-et som en omgivelse mer enn som en eiendom hos det enkelte individ (Charon, 1992).

Rolleteorien til Goffman er opptatt av samfunnets effekt på Selv'et, og samtidig av hvordan samfunnet er satt sammen av individuelle roller. Fokuset er mer på hvordan samfunnet struktureres fra mikro til makro. Et poeng i rolleteori er at roller aldri opptrer alene, de opptrer alltid i par eller som mange. Vi må spille en rolle i forhold til noen andre, enten det handler om roller som mor, kollega, elsker eller roller som søster, datter, eller nabo. Når det er snakk om teamwork, så spiller vi rollen slik vi forestiller oss at andre forventer det. For å spille en rolle godt i lys av andres forventninger fordrer det at vi evner å fange opp disse forventningene (Charon, 1992).

Sentralt i Goffman's arbeid er uten tvil begrepet «ritualer». Ritualer har en fundamental posisjon i samhandling for eksempel religiøse ritualer slik nevnt over, hvor den troende relaterer seg til det hellige riket gjennom bønn. På denne måten viser de sitt ståsted og med bønn uttrykker de følelser for tro. I en slik kontekst bruker Goffman denne uttrykksdimensjonen av ritualer for å beskrive en detalj ved sosial interaksjon. Han presenterer forbindelsen mellom individer som en del av interaksjonsritualet hvor de uttrykker seg selv og sine følelser. Det er her alle aspekter ved sosial interaksjon nevnt over kan bli en del av ritualet og selv bli uttrykk (Cuff et.al.1992, s.161).

La oss også se nærmere på en annen sentral del av Goffmans forfatterskap.

2.3.1.Stigmatisering

I sin bok *Stigma* (første gang publisert I 1963), har Goffman skrevet om fenomenet stigmatisering. I hvert samfunn avgjør majoritetsgruppen hvilke andre grupper man deler menneskene inn i. Med andre ord legger majoriteten grupper i forskjellige kategorier. De egenskaper som oppfattes som vanlige og nødvendige blir bestemt på forhånd og avgjør i hvilke kategorier vi plasserer forskjellige grupper (Goffman, 1990). Jeg skal senere i mine analyser vise og drøfte hvordan personer kan bli stigmatisert på grunn av for eksempel sin landbakgrunn eller nasjonale tilhørighet. I følge Goffman (1990, s.12) kan personer som besitter noen egenskaper som er ulike de andres, reduseres fra et vanlig menneske til et ekskludert menneske.

Samtidig er de som stigmatiseres også satt i en sosial forventningskategori, men kan gjøre noe med det for å forandre sin posisjon, slik kan de få dem som stigmatiserer dem til å forandre bedømmelsen av individet i en positiv retning (Goffman 1990, s.10).

Når det er snakk om mine informanter kan det være at de er gode og kvalifiserte for jobbene de utfører eller at de er integrerte i en annen sammenheng som de viser etter en stund gjennom å utføre sitt arbeid.

Goffman har også skrevet om hvordan stigmaet fremtrer i et samfunn ved å vise til hvordan samfunnet formes, og stigmaet blir utført av en majoritetsgruppe Goffman kaller «normale» (1990, s.15). Dette er de som har bygget samfunnet på sosiale spilleregler der individene blir delt inn i ulike kategorier, og hvor spillereglene er ulike innen hver kategori. Mine informanter befinner seg på forskjellige arenaer som jobb, hjem med familie, fritid, sportsaktiviteter osv.

I alle disse spillereglene ligger krav som bygger på forventninger til oppførsel.

Mine analyser viser hvor mye de må «anstrenge seg» for å lære alle de forskjellige spillereglene. Samtidig må de tilpasse sin opprinnelige identitet og væremåte før de blir akseptert i samfunnet.

Stigmaet er sosialt konstruert. Det vil si at en egenskap blir stigmatiserende fordi et sosialt miljø anser egenskapen for stigmatiserende for denne type personer. Hva som er stigmatiserende varierer mellom kulturer, sosiale miljø og over lang tid (Goffman, 1990).

2.4.Kritikk av Goffman

Her vil jeg peke på to sentrale typer kritikk rettet mot Goffmans egen forskning. Den ene gjelder hans data og den andre er den etnometodologisk inspirerte kritikken. Begge bidrar til å plassere ham i det store mikrososiologiske landskapet.

For det første kritiseres Goffmans især for at hans empiriske forskning stort sett var basert på kun usystematiske etnografiske observasjoner. Han var derfor ingen systematisk forsker eller metodiker og arbeidet hans refererer ikke til noen bestemt setting. Slik Gobo (2011) formulerer det var han ikke spesielt opptatt av metodikk.

Slik jeg så kort var inne på over er den andre hovedkritikken mot Goffman rettet fra annet mikro-sosiologisk hold og retter seg mot hans fokus på hendelser framfor sekvenser eller prosess, og på ikke å bygge opp noen helhetlig teori. *«He appears, moreover to be unconcerned, at least in any conventionally recognizable way, with the construction and testing of theories*

about the phenomena he describes» er måten E.C. Cuff oppsummerer det i på «*Perspectives in sociology*» (1992 ,s.158).

Kritikerne vil derfor hevde at for den som ønsker systematiske studier av prosesser er ikke Goffmans bøker stedet å oppsøke. Dette forhindrer likevel ikke at han oppfattes som en av våre mest innflytelsesrike sosiologer og stadig framheves. Forsvarerne vil derfor stille det noe retoriske spørsmålet: Hvordan kunne han likevel oppnå slik status? Her kommer hans betydning for det symbolsk-interaksjonistiske perspektivet inn, og her er det viktig å se nærmere på nettopp klassikerne Berger og Luckmann.

2.4.Peter L. Berger og Thomas Luckmann

Dersom jeg kun velger å skrive om frem scenen (Goffman), så er disse arenaene veldig godt beskrevet hos Berger og Luckmann (Senere i teksten brukt som B&L). Jeg velger å henvende meg til deres bok *Den samfunnsskapte virkeligheten* fra 1971. Boken beskriver relasjonen i hvordan vi som individer kan skape virkeligheten, og hvordan samfunnet kan påvirke oss som individer.

Deres hensikt var å danne en sosial teori som viste samfunnets sosiale konstruksjon gjennom meningen og målene som folk har i samhandling, hvor ideen om samfunnet er bygget over subjektive og objektive fenomener (Roberts, 2006, s.85).

Pål Veiden skriver i innledningen at det er tre setninger som oppsummerer Berger og Luckmanns prosjekt, og samtidig svarer til de tre prosessene de analyserer: «Samfunnet er et menneskelig produkt. Samfunnet er en objektiv virkelighet. Mennesker er et sosialt produkt» (Veiden i Berger og Luckmann, 2015 s.9).

Senere i min oppgave kommer vi til å se på hvordan mine informanter skaper sin hverdag og hvordan de konstruerer sin virkelighet. Det Berger og Luckmann (1991) var mest opptatt av var natur og bygging av kunnskap: hvordan det kommer fram og hvordan det kommer til å ha betydning for samfunnet.

For dem er kunnskap skapt av samspillet mellom individer i samfunnet som er sentralt for konstruktivisme (Schwandt, 2003). Berger og Luckmann (1991) skriver om arbeidsdeling, fremkomst av mer komplekse former for kunnskap og hva de betegner som økonomisk overskudd, som utviklet av folk som dedikerer hele sin tid til emnet.

Alle mine informanter kom til Norge med kunnskap og et bilde som de konstruerte før de kom til Norge, samtidig som det er dynamisk og forandres avhengig av opplevelser og erfaringer som de skaper selv eller er påvirket av samfunnet.

Berger og Luckmann (1971) ser på samfunnet som eksisterende både som objektiv og subjektiv virkelighet. Den førstnevnte er oppnådd gjennom samspillet mellom mennesker med den sosiale verden, og denne sosiale verden påvirker igjen folk som resulterer i rutinsing og normalisering. Det vil si at noen gjentatte handlinger blir kastet inn i et mønster, som kan gjengis uten mye innsats. Senere i analysen kommer jeg tilbake til dette hvor en av mine informanter sier at resultatet av å bli integrert her gjorde at han har forandret sin personlighet.

Dette gir folk muligheten til å engasjere seg i innovasjon snarere enn å starte alt på nytt. Med tiden blir betydningen av habituaseringen innebygd som rutiner, og danner et generelt lager av kunnskap. Dette er institusjonalisert av samfunnet i den grad fremtidige generasjoner opplever denne typen kunnskap som objektiv. I tillegg er denne objektiviteten kontinuerlig bekreftet i individets interaksjon med andre (Berger og Luckman, 1991).

Det er senere naturlig også å sammenligne hvordan Goffman og Berger og Luckmann tolker de samme begrepene.

2.4.1 Kritikk mot B&L

Pål Veiden skriver i innledningen til den norske oversettelsen av *Den samfunnskapt virkeligheten* at sosiologer i stedet for å «stirre seg blind på strukturer og institusjoner» heller burde studere hvordan den sosiale virkeligheten blir konstruert. Videre trekker Veiden fram statsviteren William Laffertys kritikk hvor det påpekes at sosiologer ikke har et godt grep om eksternaliseringsprosessen. Det etterlates et inntrykk av at det frie mennesket skaper en verden gjennom å godta eller internalisere en verden som alle andre også allerede har gjort til sin. I kritikken kalt «objektivering», prosessen hvor regler, ritualer, språk og symboler etablerer adferdsmønstre (Roberts, 2006, s.85)

Jeg ser likheter mellom dette synet på eksternaliseringsprosessen og mine informanters situasjon. Det kan se ut som at de kom til Norge og øyeblikkelig begynte å godta forhold i arbeidslivet, relasjoner mellom mennesker og andre sett med sosiale regler uten å komme med innvendinger fra «den verden» de tilhørte før de kom til Norge.

Karlsaune (2008, s.41) begynner sin kritikk av boken til B&L med å påstå at det ikke finnes sporbar tilknytning mellom teorien og det som kalles empiri, og hevder at denne

horisontløsheten rammer også boka selv. Det ser ut til at den, ikke minst i Norge, er blitt oppfattet som «bare» teori, én sosiologisk teori mellom mange, som etter hvert er blitt kategorisert (av amerikanere) som «sosialkonstruksjonisme», men med manglende tilknytning til empiri (Karlsaune 2008, s.41).

Det varierer hvilke andre kategorier som ellers fins. Boka har vært kritisert mer enn en gang fordi det slik de hevder ikke ser ut til å være sporbar tilknytning i denne «teorien» til det som kalles «empiri».

Videre henviser Roberts (2006, s.86) til Lassman. Hans syn på ansikt til ansikts interaksjon er at dette blir tatt for å være «the paradigm case» for alle former for sosial interaksjon. Dette gir et veldig statisk bilde av sosial endring hvor dette stort sett skyldes eksistensielle sprang og massekonversasjoner. For noen kritikere blir dette synet for abstrakt og til tider ahistorisk. Likevel sikter Berger og Luckmann på å knytte linjer mellom mikro og makrososiologi. Kritikken som genereres av deres forsøk på å trekke paralleller mellom klassiske sosiologiske tilnærminger og fenomenologi og andre mikro sosiologiske fenomen kan være et bevis på hvor banebrytende denne måten å tenke på egentlig var i sin tid.

2.5.Noen felles begreper

Ifølge Berger og Luckmann (2015, s.85) ligger ens egen og andres opptreden i hver institusjonell orden i typeinndelingen.

Som nevnt over så er det ifølge Goffman to hoveddeler når man beskriver ansikt- til-ansikt interaksjon. Han deler dem opp i det inntrykket man som individ gir og det man avgir. Det avgjørende her for interaksjonen er at partene har kontroll over inntrykkene som gis med vilje, og mer ubevisste inntrykk som gis i form av kroppsspråk, blikk osv. Dette definerer Goffman som «inntrykkskontroll» (Goffman, 1959, s.12).

Ansikt til ansikt interaksjon hos Goffman er på det nivået hvor han var opptatt med «små oppførsel» mellom mennesker i hverdagen. (Cuff, Sharrock, Francis,1992, s.158).

I et ethvert samfunn deler vi hverdagen med andre. Hvordan vi oppfører oss, og hvordan vi opplever andre blir da sentralt. En av de viktigste opplevelsene av andre finner sted i ansikt-til-ansikt situasjonen, som faktisk er prototypen på sosial interaksjon ifølge Berger og Luckmann (2015, s.48).

Så lenge ansikt- til- ansikts situasjonen varer, skjer en sammenhengende utveksling mellom to personer. Et eksempel er et smil. Når to personer som ser hverandre før de begynner å snakke med hverandre utveksler et smil, så svarer den andre personen med smil igjen (Berger og Luckmann, 2015, s.48). Videre skriver de at ansikt – til – ansikt situasjonen er den andres subjektivitet tilgjengelig gjennom symptomer. De symptomene kan ofte bli mistolket. Goffman skriver i *The Presentation of Self in Everyday Life* at i den dramaturgiske hverdagen tolker og tyder aktørene det symbolspråk som gjør gjeldende i samhandlingen, for å tilpasse seg i situasjonen og den andre aktøren i møte.

Ifølge Berger og Luckmann i *Den samfunnskapte virkeligheten*, kan språk defineres som et system av muntlige tegn. Som kan være i tett relasjon med ansikt –til- ansikt, hvor personer er fysisk tilstede og ser hverandre mens de snakker. Men språk trenger ikke å være i sammenheng med ansikt -til -ansikt. For eksempel hvis vi snakker på telefonen eller bruker språk i en annen sammenheng som brev eller email. De kaller også språket en brobygger mellom ulike soner innenfor hverdagslivet og integrerer dem i en meningsfylt helhet.

Vår personlige kunnskap om språket kan overføres fra generasjon til generasjon, men også andre typer kunnskap. Vi kan informere andre om hva vi kan og samtidig veksle kunnskap med hverandre. Så vår interaksjon med hverandre i hverdagslivet blir påvirket av vår felles adgang til det sosiale lageret av kunnskap.

Adgangen til felles kunnskap gjør at vi kan plassere enkelte individer eller grupper mennesker i samfunnet og” behandle” dem på en korrekt måte eller som vi mener er korrekt. For en som ikke tar del i denne kunnskapen eller som har vokst opp i et annet samfunn kan det være vanskelig å forstå eller tolke enkelte situasjoner eller påstander. Derfor kan vi i det sosiale lageret av kunnskap dele virkeligheten opp i grader av intimitet. Enten som veldig engasjerte eller helt fjernt. Med dette kan for eksempel et individ bruke sin kunnskap om sitt eget yrke mer spesifikt og sette språket i første rekke, men bruke mer overfladisk kunnskap i språket når det gjelder andres yrker eller situasjoner.

Med økt migrasjon er identitet blitt et veldig populært begrep de siste årene, noen påstår nærmest at det har tatt plass i sentrum av debattene.

Det er et begrep som har flere betydninger. I følge Knud Illeris (2002) stammer ordet identitet fra det latinske ordet idem som betyr «å være det samme som seg selv». Det betyr å være gjenkjennelig for seg selv og andre også i skiftende situasjoner.

Berger og Luckmann (2015, s.173) skrev om identitet på en måte der begrepet også står som et nøkkelement i den subjektive virkeligheten, og står som all subjektiv virkelighet i et dialektisk forhold til samfunnet. Alle samfunn har sin historie hvor det til forskjellige tider dukker opp spesifikke identiteter. Det vil si at historien selv er skapt av slike mennesker med spesifikke identiteter.

La meg derfor kort definere noen slike begrep med betydning for slike subjektive virkeligheter. Ett av dem er *Kollektiv identitet* som defineres som kollektive identitet eller gruppeidentiteten som subjektiv opplevelse av hvem man er eller ikke er. Det som er felles for dem er at de tilhører samme etniske, religiøse eller nasjonale gruppe (Jørgensen, 2009, s.50).

Det kan også være andre grupperinger som ingeniører, cannabistilhengere, strikkere eller veganere. Et annet begrep vi ofte treffer på er *Etnisitet* der flertallet og de dominante ikke er mindre «etniske» enn minoriteten, men det er de som har makten til å definere minoriteten som «de andre» og «ikke en av oss». Betydningen av et sosialt nettverk mellom immigranter og etniske minoriteter går igjen i studier av immigrasjon. Disse nettverkene spiller en viktig rolle for dem som flykter på grunn av landsforvisning/forfølgelse, og lager en forbindelse mellom det gamle og det nye landet. Assimilering, et annet begrep i denne sammenhengen, kan defineres som en prosess der en minoritet eller en person gir avkall på sin religion eller kultur og lever etter majoritetskulturens normer, verdier og tradisjoner. (Valenta, 2012). Språk og dialekt er andre eksempler som at «dialekt» i Norge ofte brukes om alt utenom Oslomålet og derved inngår i grensesettinger mellom mellomgrupper. De innenfor og de andre.

Etter denne presentasjonen, går jeg over til de metodiske sidene ved oppgaven.

3.0. Metoder

I dette kapitlet vil jeg starte noe uortodokst ved presentere utvalget og anonymitet for deretter å gå over på valg knyttet til mer omfattende sider ved kvalitativ forskning. Slik håper jeg å invitere leseren raskere inn i arbeidet. På den annen side betyr det også at jeg ønsker å sette personene i sentrum slik må ofte ser de i mer sydeuropeiske kulturer (Gobo og Ryen 2011).

3.1. Utvalg av informanter

Det å velge tema og problemstilling er en del av oppgaven. Men etter det kommer en vanskelig del, nemlig å finne informanter. Hvilken målgruppe tilsier problemstillingen at man skal intervju? Hvilket nettverk skal man bruke for å få dem til å bli med på intervjuet?

I begynnelsen var jeg veldig entusiastisk og selv om jeg er innvandrer selv tenkte jeg at det minste problemet skal bli det å finne folk. Men det viste seg at mange av dem som avtalte et intervju endte med å trekke seg i siste liten. I mine refleksjoner rundt frafall, antar jeg at en grunn til det kan være at mange av dem har mistet jobben, eller at de er i nær kontakt med andre som har mistet sine jobber. Det påvirker interessen deres for å delta i en studie de nå ikke har direkte nytte av. Det kan også være at de «opplever» meg som mer norsk enn dem selv og dermed føler seg ukomfortable med å snakke om problemstillingen. Eller kanskje jeg faktisk er blitt såpass norsk at jeg oppfattet av oss hadde en avtale, mens det vi hadde hatt heller var en hyggelig samtale om det å delta i slike studier. «En avtale» er nemlig også et kulturelt fenomen som må «forhandles» fram i interaksjonen.

Målet mitt var å sette sammen et variert utvalg (Miles og Huberman s.97 i Ryen 2010) av folk fra Europa, men etter hvert tegnet det seg også et mønster hvor de fleste informantene mine er eller har vært i forhold med norske kvinner. Disse trenger derfor ikke være unntak for dette gjelder nok en stor del i denne kategorien især når de har vært i Norge over lengre tid, mens andre har flyttet til Norge etter at de har truffet sin norske partner.

Intervjuene ble gjort på tidspunkt og på steder som informantene selv foreslo for å gjøre det så naturlig som mulig for dem både i forhold til jobb og familie. Jeg oppsøkte noen hjemme hos dem, og noen har jeg besøkt på jobb. Flesteparten av dem var hjemme hos meg. Jeg kan også merke hvordan situasjonen eller stedet vi befant oss på påvirket tilliten hos mine informanter. Dette kommer jeg tilbake til i analysen.

Det er også mye kommunikasjon som må tolkes før selve intervjuet starter. For eksempel hvordan vi går gjennom korridoren på jobb da de hentet meg ved inngangsdøra, eller måten de

presenterte meg til andre ansatte på arbeidsplassen. Hjemme hos meg var det også forskjellige åpninger for kommunikasjonen som jeg måtte tolke. Der måtte jeg merke meg spørsmålene de stilte meg før vi startet intervjuet.

Intervjuer begynner med spørsmål om hvor lenge de har bodd i Norge og i hvor stor grad de trives i Norge. Jeg har også (som mange før meg) lagt merke til at etter at jeg har slått av diktafonen, begynner de å snakke mer avslappet og forteller mer naturlig om detaljene jeg er interessert i.

	År i Norge	Venner på jobb	Norske venner utenom jobb
I1	11	0	0
I2	18	0	0
I3	8	5*	Mer enn 10
I4	22	0	Mer enn 5
I5	20	0	Mer enn 5
I6	11	0	Mer enn 5
I7	15	0	Mer enn 10

Tabell.1 Utvalg med enkelte personlige opplysninger.

*- Venner fra forrige jobb ikke nåværende

Det inviterer til refleksjoner rundt når intervjuet «egentlig» stopper (Warren,2003), så dette vender jeg tilbake til siden. Dette omfatter også refleksjoner rundt intervju om det som kan oppfattes som «delikate» eller noe «bak scenen»-tema, for det kan jo også være sånn at de det gjelder muligens dreier responsen i forhold til den offentlige diskursen rundt innvandrere.

Etter de første spørsmålene gikk vi over til en slags samtale hvor jeg hadde noen stikkord på et ark slik jeg beskriver i diskusjonen under. Jeg har valgt å kalle mine informanter med stor bokstav «I» foran hvert nummer så blir det: I1, I2, I3, I4, I5, I6 og I7. Grunnen til at jeg har gjort dette er at hvis jeg hadde latt dem beholde navnene sine og så vist til landbakgrunn, kunne de lett blitt avslørt. På denne måten beholder jeg deres anonymitet som jeg tar opp i neste avsnittet. Mine spørsmål begynner med bokstav A osv.

Der hvor informantene henviser til sitt opprinnelige språk som italiensk, nederlandsk osv., så har jeg av samme grunn kun merket dette med bokstav I.

3.2. Anonymitet på et lite sted

Når alle mine informanter bor i samme område, og noen av dem velger å være anonyme, mens andre syntes at det bare er gøy å være med på et sånt prosjekt, må jeg uansett måtte forholde meg til dem profesjonelt og holde alle sammen anonyme i tråd med de norske forskningsetiske retningslinjene (NESH) for selv slike råd er kulturelle (Ryen, 2007),

Det som uansett er veldig viktig i norsk feltarbeid er at forskere er forpliktet til å beskytte anonymiteten til sine informanter (Ryen, 2004).

Konfidensialitet betyr at vi er forpliktet til å beskytte deltakernes identitet, sted og plassering under forskningen. Men vet vi om alle deltakerne ønsker å bli behandlet anonymt? Hva gjør vi hvis de ønsker sine navn inkludert (Ryen 2011, s.419)?

Dette har konsekvenser også for selve transkriberingen. Når de sier «Italia», «Bosnia» eller et annet land, så valgte jeg å skrive «mitt land», eller «mitt språk» osv.

Tross noe variasjon slik beskrevet over, så ble de fleste intervjuene som sagt gjennomført hjemme hos meg hvor de kunne føle seg både trygge og frie og snakke åpent om hva de virkelig mener om nordmenn og hvordan livet i Norge er. Å åpne sitt hus er også i tråd med kulturene mine informanter kommer fra. Jeg har bevisst tatt denne risikoen – hvis noen - fordi her kunne jeg snakke i ro og samtidig sperre alle grenser som kunne hindre vår samtale. Det betyr ikke alltid at jeg var alene, men at andre i husholdet stort sett oppholdt seg i en annen etasje i huset selv om de kunne hilse på.

For to passet det bedre at jeg besøkte dem på deres jobb. En av dem ledet meg gjennom diverse korridorer og åpne kontordører til sitt kontor. Så for hans kolleger kunne det se ut som om jeg var en av kundene. Den andre som også innehar en høy posisjon i firmaet, presenterte meg for alle sine medarbeidere.

3.3. Om valg av metodisk tilnærming

Da jeg begynte å studere sosiologi tenkte jeg lenge på hvilket tema jeg ville forske på, og hva jeg vil finne ut om det og hvilken «brille» jeg kom til å velge i min tilnærming til temaet. Jeg har skrevet min Bacheloroppgave (Rados, 2012) om høyutdannete innvandrere, og her fortsetter jeg, men fra en annen vinkel. Selv om jeg er «en av dem» har jeg en kjempestor utfordring med å skrive om dem og samtidig være objektiv og ikke ta parti i tråd med det klassiske idealet. Samtidig kan vi jo spørre om utfordringen er større for meg enn for etnisk norske forskere som

intervjuer andre etniske nordmenn. Er det slik at innvandrerforskere må ta andre hensyn enn majoritetskulturens forskere? Forskerens posisjon er også noe som inngår i samhandlingen mellom deltakerne, så dette kan man se på i data. Blir man «bare» forsker, eller «utenlandsk forsker»? Det vil si, er det slik at jeg i møtene våre tilordnes en posisjon knyttet til «vi» - «dem» dimensjonen? I så fall kan dette tenkes å virke ulikt, - både øke tilliten gjennom raskere følelse av symmetriske relasjoner som «oss (innvandrere)», men også som en barriere gitt «feil koblinger» som «de (forskerne)» for ingen spørsmål og svar er kontekstfrie (Ryen, 2011).

Jeg har valgt å forklare mitt ståsted ved hjelp av Howard Saul Becker, senere i teksten kalt Becker. Han var også amerikansk sosiolog, empirisk orientert, og forbindes ofte med Labelling theory (eller oversatt merkelappteorien) som sier at det finnes konflikt mellom deltakere i samfunnet. Samtidig forsket han på avvik. Disse kunne være både skjulte eller synlige. Beckers merkelappteori om avvikende atferd er i samsvar med hans innrømmede politiske skjevhet som han diskuterer i en av sine klassiske artikler (Becker, 2005).

Det å være «innvandrere» i Norge er en merkelapp som folk takler på mange forskjellige måter.

Becker (1966, s.245) skriver om sympati i sin artikkel. Og at sympati kan skape skjevhet. Men hvordan skal en sosiolog skrive om et tema hvis han ikke har interesse for det? Der lurte han på om det er sant at vi er biased eller utviser skjevhet når vi velger vinkling. Videre påstår han at spørsmålet er da ikke om vi skal ta parti, for det vil vi på en eller annen måte uansett, men på hvilken side vi befinner oss på (1966, s. 239).

At en artikkel kan være så aktuell etter 50 år vil på mange måter bety at den kan kalles en klassiker. Her er det snakk om artikkelen: «*Whose side are we on*»? I løpet av denne tiden har artikkelen tross kritikk, blitt gjenstand for bred bruk i mange sammenhenger hvor mange forskere har analysert den.

For eksempel om Utlendingsdirektoratet legger frem en påstand der innvandrere kommer dårlig ut, vil UDI ha en høyere plassering i kredibilitetshierarkiet enn mange andre. Som forsker med innvandrerbakgrunn vil en lettere også bli gjort sårbar for anklager om bias i motsvar til UDI, det er heller ikke utenkelig at en forsker med innvandrerbakgrunn vil slite med en objektiv tilnærming til saken. Hva vi velger å forske på eller å skrive om, hva som tiltrekker vår interesse, bestemmes i stor grad av vårt politiske grunnlag, eller annen kunnskap som vi har fått gjennom livet. Det samme gjelder også for hva folk velger å lese. Jeg sammenligner dette med radiostasjoner. Folk hører litt på forskjellige stasjoner og den som høres kjent ut for dem, eller som spiller musikken de liker, den stasjonen velger de å høre på.

Dette er et kjent tema i samfunnskommunikasjon som skriver om produksjon og resepsjon (Østbye 2013), eller Roland Barthes som i filosofien spør hvor teksten blir til -hos den som skrev den eller hos den som leser den. På samme måte satte man innen kvalitativ forskning spørsmål ved forfatterens autoritet (Clifford og Marcus, 1986). For øvrig er jo dette markedsføreres store arena. Det vil si å kapre oss i støyen av budskap og å få oss interessert. Jeg reflekterer med bakgrunn i sosiologien.

Konklusjonen Becker kommer med, er at før vi velger hva vi kommer til å skrive, og hvilken metode vi vil bruke, må vi for det første velge hva vi vil fokusere på i teksten. Vi som forskere står ikke helt fritt til å skrive om noe. Noen ganger er forskning kravstilt til at vi må forske på en konkret gruppe mennesker, eller et fenomen. Det kravet kan ofte stilles enten av våre kollegaer eller superordinanter og da er det veldig diskutabelt hvilket ståsted vi velger. Vi må vurdere selv hvor vi skal sette grensene, og redegjøre for hvor våre resultater kan anvendes og når de befinner seg utenfor det fokus vi har valgt. Da er det plass for å styrke det å åpne opp for nye horisonter, (se Baumann som jeg referer til der han skriver om å rive vegger, 2005, s.1089), og det skal samtidig dempe motstand og kritikk.

Jeg inviterte deltakerne til å skrive brev/e-post eller historier (som hos Thomas og Znaniecki 1927) hjem til en god venn om deres møte med nordmenn og møter i det norske arbeidsliv især. De står fritt mht sjanger (tekst, dikt, illustrasjoner osv.) og mottaker (som sagt dog ikke foreldre for å unngå de moralske og hierarkiske føringene som brev til far eller mor fordrer.

Et godt eksempel på «brev hjem» er Rudjords bok (1989) om *Amerikabrev* hvor en søskenflokk skrev hjem til Lista i perioden 1910 til 1954. Selv om alle individuelle historier nødvendigvis bygger på en kulturell og kollektiv form for at vi overhodet skal gjenkjenne dem som historier (Atkinson 2005, Ryen 2002a og 2011), så ligger «vennehistorier» nærmere hva jeg ønsket her. Disse fortellingene ble til i et uformelt samspill med enkelte spørsmål som jeg stilte underveis.

Jeg var altså interessert i deres historier fra et variert skjønnsmessig utvalg. Gjennom kvalitative intervjuer var målet ifølge problemstillingen å undersøke aktørenes tolkninger av situasjoner og begrunnelser for egne handlinger når de møter nordmenn både på jobb og i fritid: «hvordan informanten opplever og forstår seg selv og sine omgivelser» (Thagaard, 2009, s.61). Samtidig er det slik at mine teoretiske perspektiv ikke bare gjelder informantenes fortellinger, men også hvordan selve fortellingene ble til i våre møter. Dette kommer jeg tilbake til senere.

Jeg vil også nevne naturlige data. For det første, før våre samtaler begynte så observerte jeg hva mine informanter gjør, hvordan de oppfører seg i relasjon til meg. Dette betyr at jeg også prøvde

å tenke på våre møter som hendelser (Goffmans fokus) eller sekvenser av hendelser (enkelte kritikere fokus). Det analytiske blikket peker da på: Åpner eller lukker de konversasjonen vår (Ryen, 2017)?

Dette er bakgrunnen for at jeg har valgt å utforske problemstillingen ved kvalitativ metodologi (Ryen, 2010). Dette betyr selvfølgelig også at jeg har valgt å bruke kvalitative metoder fordi min problemstilling søker en forståelse av informantenes egne perspektiver som innebærer hvordan de ser møter med «det norske» slik de definerer det, hvordan de ser på relasjoner med nordmenn især på jobb, hvilket nettverk de bruker når de søker jobb osv.

3.4.Intervju

Jeg valgte videre å gjennomføre halvplanlagte, halvformelle intervju, eller open-ended-interviews (Silverman, 2006). I klassiske råd beskrives kreativ intervjueteknikk som et sett av teknikker for såkalt dypere funn. For å oppnå dette, må intervjueren etablere et klima for gjensidighet. Intervjuet skal også være en anledning som viser intervjuerens vilje til å dele sine egne følelser og dypeste tanker. Dette gjøres for å forsikre respondentene om at de i sin tur kan dele sine egne intime tanker og følelser. Intervjuerens dype avsløring bygger anledninger og legitimerer respondentens gjensidige åpenbaringer (Holstein og Gubrium i Silverman 2011). Slike råd er bygd på en bestemt oppfatning av intervjuet. Gubrium og Holstein som noen av mange, har kritisert denne holdningen. For det første avviser de at intervjuet gir tilgang til noe autentisk og kaller dette synet for naivt der intervjueren er på leting etter ferdig lagrede data som informanten bærer med seg. De beskriver dette synet på informanter som «vessels of answers». Det er dette synet som gir råd om intervjueteknikker hvor forskeren får dataene ut slik de er. Det vil si slik at vi ikke kommer i vanvare for å påvirke dem slik at de blir «skjeve» eller feil. I mitt teoretiske utgangspunkt finnes ikke data i noen ren versjon. Derimot blir de til i møtet mellom de som deltar i samtalen fordi både utspørre og svarer er aktive deltakere i å skape virkeligheten slik at vi oppfatter den som sann i tråd med Gubrium og Holstein. Det er dette SI retningen og andre mikro-sosiologiske tilnærminger søker å utforske, som kort beskrevet i teoridelen. Det er også dette som gir en interesse for samtaler eller konversasjoner heller enn intervju i mer klassisk forstand, og som også bidro til ønske om mer «naturlige» møtesteder enn et universitetskontor eller – kantine. Derfor ble noen av mine informanter invitert hjem til meg til kaffe og kaker. Råd i tradisjonelle metodebøker om intervjuet kolliderer med samtalepraksis slik mange av oss innvandrere omgås. Min måte å gjennomføre intervjuene på har jeg med andre ord gjort av faglige grunner.

Uansett hvor naturlig intervjuet kan være, så er intervjuet avhengig av intervjueren som person. Spontane samtaler er, som jeg sa over, ikke mer autentiske enn (ustrukturerte) intervju (Holstein og Gubrium,2010). Jeg hadde to personer som kommer fra samme land og i begynnelsen viste begge sin interesse for å delta i intervjuene. Men, med den ene personen gikk konversasjonen veldig lett, og det var nesten som en hverdagsamtale, men med han andre var det virkelig som et intervju hvor jeg måtte si lange setninger og forklare mye om hva jeg mente med spørsmålet. Tilbake fikk jeg bare korte svar, andre ganger lange pauser som også var en type svar. Jeg skal vise og drøfte denne interaksjonen ytterligere i den empiriske delen (i kapittel 5).

3.4.1Kritikk av intervjuet som metode

Ryen sier at mange av de sentrale forskerne innen symbolsk interaksjonisme ikke har vært opptatt av å utvikle en helhetlig teori, som for eksempel Goffman, men heller fokuserte på empirien i seg selv (Ryen 2002, s 136). Som jeg har skrevet tidligere var Goffman mer fokusert på observasjoner hvor han ikke selv var inkludert.

Det å intervju folk var helt nytt for meg. Jeg hadde i hodet både teorien og tanker om hvilket felt jeg ville undersøke og hva jeg ville finne ut av ved dette. Med hvert nytt intervju fikk jeg mer erfaring og jeg var mer forberedt til neste informant. Ryen (2010, s.146) påpeker at hver gang man foretar intervju, er det en kombinasjon eller dialog mellom teori, tidligere intervju og pågående intervju og at man trekker med seg de forrige inntrykkene over i neste intervju som igjen gjør at man stadig «informerer» det neste intervjuet. Mine data består stort sett av intervju fra Goffman's ansikt til ansikt-interaksjon. Jeg har ikke gjort etnografi eller laget systematiske etnografiske notater, men skrev likevel ned der jeg mente at det muligens kunne tilføre analysen noe enten fordi mye skjedde, eller det motsatte. Jeg har derfor ikke gjort observasjoner slik Goffman gjorde, men bruker deres fortellinger om deres erfaringer (andre kunne likevel ha observert). Dette kunne ha vært brukt som et ankepunkt mot analysen. På den andre siden har jeg ikke vært opptatt av hva som faktisk skjedde i deres møter med de norske slik Goffman nok ville vært, men snarere i deres egne oppfatninger av hva som skjedde i møtene. I tråd med SI vil argumentet da være at det er denne oppfatningen som er grunnlaget for deres fortellinger om hverdagslivet i Norge. Disse kan også gi viktig innspill til råd rundt kommunikasjon i møte med majoritetskulturen.

Selv om jeg ikke velger en etnometodologisk tilnærming, kan deres kritikk likevel bidra til analytisk forståelse fordi den retter søkelyset mot hvordan partene sammen konstituerer den sosiale virkeligheten (Ryen 2002, s.163). Etnometodologi har arvet rollen som en minoritet

knyttet til kritiske og metodologiske tendenser i den vanlige sosiologien, også arvet av symbolsk interaksjonisme (Cuff m.fl,1992, s.166).

Retningene jeg har valgt, symbolsk interaksjonisme med inspirasjon fra etnometodologi baserer seg på et fenomenologisk vitenskapssyn (Thagaard 2013, s.40). Etnometodologisk retning dateres fra 1967 med Harold Garfinkels bok *Studies in Etnometodologi* (Ryen, 2010, s.53). Det er to klassiske teoretikere som har satt preg på Goffman og særlig den ene som jeg kommer til å skrive mer om er nettopp etnometodologen Harold Garfinkel.

Forskjellen mellom Goffman og Garfinkel var for det første at Garfinkel selv har spilt en mer aktiv rolle i sine forskninger, mens Goffman trakk seg noe tilbake som observatør hvor han selv ikke var aktør. Den andre forskjellen er at arbeidet til Harold Garfinkel beskrives som mye mer besværlig og utilgjengelig. Som Bergman (i Flick m.fl., 2007s.29) likevel beskriver det: «de er (begge) grunnleggende i deres krav, og er grundig programmatisk, og av disse grunnene er de ofte svært ugjennomsiktige». Garfinkels arbeid har hatt avgjørende betydning for utviklingen av etnometodologi. Han la stor vekt på hvordan personer samhandler med hverandre i det daglige, og formålet er å forstå hvilke spilleregler som styrer folks adferd ved å «forstyrre» det vi tar for gitt i det daglige for det er først da vi ser det vi ellers ikke ser, men likevel hele tiden forholder oss til. Thagaard mener at det er en grunn til at etnometodologene konsentrerer forskningen sin om handlinger som representerer et brudd med vanlige konvensjoner, for å synliggjøre det som tas for gitt (2013, s 39). Etnometodologene hevder at for å utforske det vi tar for gitt, må vi studere ting mens de pågår f.eks. gjennom å teipe samtaler eller å filme - derav deres interesse for naturlige data. De argumenterer for at intervju om hva som pågikk kun gir fortellerens versjon av det som skjedde. Det gir heller ikke forskeren anledning til å utforske selve prosessen der det som skjedde, skjedde eller ble til. Omfanget av min masteroppgave gjorde at jeg valgte bort denne tilnærmingen fordi den avhenger av observasjonsdata i slike naturlige settinger som når kolleger møtes på kontoret om morgenen, i gågata på lørdagen og når de treffes privat. Dette ville være å håpe på hell i å være på rett sted til rett tid, eller at det fortrinnsvis innebærer skjult observasjon som krever særskilt forskningsetisk tillatelse. Jeg mener likevel at mine data har potensiale til interessante analyser, og så vil selve analysen kunne peke på hva jeg ikke fikk.

For øvrig er konversasjonsanalyse (CA) en undergruppe av etnometodologien (Ryen, 2010, s.53). Også i CA er hovedfokus på vekslingen mellom partene i samtalene og hvordan den er detaljert organisert. Ryen skriver videre at «Denne analyseformen inneholder en mengde empiriske studier av sekvensiell og interaksjonell organisering av ordinær konversasjon»

(Ryen, 2010, s.53). Å mestre konversasjonsteoretisk analyse krever særskilt opplæring bl.a. fordi den er langt mer teknisk enn de mer utbredte. Analysen av intervjudata kan ofte overse det interaktive grunnlaget for dataproduksjonen, og dette har implikasjoner for tolkningen av dataene. Analytikere kan ignorere måten et uttrykk fungerer på som en handling i intervjuets interaksjon, de bør tolke det i stedet som å forkaste et underliggende tema (Drew m.fl.2006, s.34). I tillegg har jeg ikke søkt forskningsetisk tillatelse til å foreta opptak av slik samtale. Mine data vil derfor ikke tilfredsstille kravet om å være «naturlig tale» uten forskerens tilstedeværelse (som dette krever), så dette valgte jeg bort.

3.5. Metodologiske utfordringer

Hele min oppgave ble en reise med store utfordringer. For da jeg møtte nye mennesker på denne reisen var det slik at selv om jeg har mer eller mindre mye til felles med dem, så var det også både ukjent og spennende for meg.

Jeg måtte tenke veldig nøye gjennom hvilket spørsmål jeg skulle stille mine informanter samtidig som jeg jo ikke ønsket å være forbundet. Noen av dem måtte jeg intervju to ganger og ta opp igjen det vi snakket om etter at jeg slo av lydbåndet forrige gang. Dersom det var første gangen jeg intervjuet noen og så gikk over dataene, måtte jeg både finne mulig sammenheng mellom svarene i selve intervjuet og samtidig mellom forskjellige intervju. Situasjonen på Sørlandet i oljebransjen påvirker mine informanter veldig. Dette felles referansepunktet gjorde at kommunikasjonen mellom oss etterhvert som hovedregel ble mer åpen så jeg måtte ta hensyn både til den verbale og ikke-verbale for å få med den dimensjonen som befant seg også mellom og rundt ordene (Ryen, 2002).

Validitet er også en metodologisk utfordring som er knyttet til tolkning av data. Validiteten tolkes gjennom resultatene av det forskeren kommer frem til. Vi kan studere resultatene av undersøkelsen, som ofte presenterer virkeligheten som vi har studert og med dette vurderer vi gyldigheten (Silverman 2011, kap.20). Vi kan stille spørsmål rundt de tolkningene som vi har kommet frem til er gyldige i forhold til den virkeligheten vi har studert (Thagaard 2013, s.205). I kvalitativ analyse er dette som kjent ikke enkelt (se kapittel 4.).

3.6. Analysemåte

Her kommer jeg til å beskrive hvordan hele prosessen har foregått fra da jeg transkriberte dataene til jeg brukte sekvenser i selve analysen. For metoden tar jeg utgangspunkt i kapittelet

15 til Tim Rapley «Some Pragmatics of Data Analysis» i Silvermans bok, *Qualitative Research* (2011) og hans råd til analysen.

I starten begynte jeg med å se nøye på data. Det vil si at jeg så etter mønstre, ting som skilte seg ut, utsagn som var særlig interessante eller knyttet seg spesielt til problemstillingen min. Hovedtanken bak gjennomgangen av intervjuene var å finne ut hva dette «egentlig handlet om». Samtidig var det viktig å systematisere dataene underveis.

Derfor satte jeg alltid systematiske merkelapper på data under lesningen. Merkelapper på hva som er viktig, hva som er spesielt interessant, osv. Lappen kan oppstå som resultat av ideer som springer frem mens jeg leser data, men kan også være knyttet til teorien eller andre type data.

I en slik prosess er det viktig å hele tiden tenke på nytt og gjøre justeringer ut fra om noe passer inn eller ikke, og så eventuelt legge til nye merkelapper. Noen ganger hendte det også at jeg møtte andre data i utskriftene slik at nye ideer gjorde de opprinnelige merkelappene irrelevante.

Å hele tiden reflektere over hvorfor jeg har gjort det jeg har gjort er en viktig del av arbeidet med data. Til dette har jeg skrevet et dokument for å holde oversikt over merkelappene med eksempler fra dataene og hva de forteller oss. I oversiktsdokumentet har jeg gått grundig gjennom hvilke data jeg har puttet inn under lappene og reflektert over om de egentlig passer inn her på bakgrunn av hva de forteller. Med jevne mellomrom å ta et steg tilbake for å sjekke om noen av merkelappene henger sammen, har også vært nødvendig.

I prosessen har det vært viktig å hele tiden revidere og gjøre utvalget av data mer treffsikkert. Det har vært viktig å stille seg åpen til nye data som kommer inn, også de som ikke automatisk har passet inn med helheten og så justere underveis. Det samme gjelder så for merkelappene jeg har valgt. Disse må også hele tiden evalueres, tilpasses og modifiseres. Ikke bare med tanke på hvilke merkelapper jeg velger, men også hvordan jeg plasserer de valgte lappene.

Til syvende og sist må man alltid holde fokuset på hva som er hovedkodene og forholdet mellom dem i form av mønstre, forbindelser, assosiasjoner, sekvenser, osv. Til dette har jeg brukt tankekart og andre øvelser for å kunne se forbindelsene lettere.

I selve intervjuprosessen måtte jeg være svært bevisst på språkbruk. Særlig under intervjuet. Ikke bare med tanke på objektivitet, men også fordi norsk verken er mitt morsmål eller mine informantere. Et slikt grunnlag kan etter mitt syn gjøre språk til en hindring fra å få riktig bilde av data jeg har samlet gjennom intervjuene. Samtidig kan man på den andre siden utforske dette nærmere ved å undersøke sekvenser av data fra intervjuene.

Drew m.fl. (2006, s.33) peker på tendensen til mangel på interesse for de interaksjonelle dimensjonene i det samfunnsvitenskapelige intervjuet som reflekterer den bredere tendensen i samfunnsvitenskapen til å behandle språk som et passivt medium for overføring av informasjon (som i «vessels of answers» over), eller som et lerret som bare reflekterer innflytelsen av sosiale variabler som deltakernes forhold, klasse, kjønn, status og så videre. Dette betyr at jeg også vil se på denne siden i samhandlingen under selve intervjuene. Altså hvilket spørsmål jeg har stilt dem, og ikke bare deres svar i tråd med Gubrium og Holstein og inspirasjonen fra etnometodologien.

Rapley minner oss på at det er viktig at vi alltid skriver notater om hva og hvordan vi har gjort det vi har gjort.

Selv om jeg har brukt diktafon for å ta opp intervjuer, noterte jeg noen uttalelser etter diktafonen var slått av og etter avtale med mine informanter. Dette fordi de da følte seg mye mer komfortable med å ta opp noen tema de har en mening om. Hver gang jeg syntes noe de tok opp kunne bli relevant for min oppgave, spurte jeg om jeg kunne notere dette.

Rapley skriver videre at vi må være åpne for at ting kan endre seg, eller at vi får noe nytt eller mer av det samme. Det mine informanter sier i en intervjusituasjon er ofte noe som andre informanter har fortalt om før, og iblant kommer nye tema og holdninger på banen i tråd med Rapleys beskrivelse.

Neste trinn etter transkriberingen er som kjent koding. Det innebærer slik jeg beskrev over at jeg måtte sortere eller klassifisere data. Som Thagaard (2013, s.159) har skrevet, klassifiseres de kodene som betegnet utsnitt av data som handler om samme tema eller begrep innenfor samme kategori.

Derfor satte jeg altså samme kode på datasnutter som handler om samme fenomen eller tema dvs. De aller første kodene er det Rapley kaller for «pre- koding». Etter hans anbefaling (2011, s.280) har jeg transkribert samtlige intervju inkludert notater fra samtalene etterpå, og deretter skrevet dette ut på papir for så å lage koder. Rapley anbefaler å starte kodingsarbeidet på papir fordi det gir bedre oversikt over større deler av datamengden framfor kun et skjermbilde.

Data jeg vil benytte i neste kapittel kommer jeg til å dele inn i tematiske områder. Disse vil være sortert i tre slike hovedområder når vi kommer til kapitlet om analyse. I arbeidet med å definere slike områder har det vært viktig å finne logikken og se sammenhengen i utsagn fra informanter og data fra intervjuer (Rapley, 2011, s.284). Utsagn som er like eller ulike kan også skyldes

informantenes forskjellige erfaringer. Når du ser like mønstre kan det bety at du er på spor av noe. Avvik kan også være interessant å se nærmere på. Sammenligningen vil likevel ta utgangspunkt i at informantene har noe felles på tross av ulike kontekster.

Både nordmenn og mine informanter bruker metaforer, men denne bruken synes mer utbredt i noen kulturer enn i andre. Tove Thagaard (2013, s.141) skriver at metaforer og uttrykk som brukes i et miljø kan gi informasjon både om den som forteller, og om den kulturen som er typisk for miljøet. Hun sier videre at det essensielle ved en metafor er at den knytter en forståelse mellom noe nytt og noe som er kjent fra før. Det betyr at metaforen skaper mening, samtidig som den styrer forståelsen om noe som er i forbindelsen med informantens kulturelle holdninger og verdier.

Dersom de fleste informantene kommer fra Sør-Europa er det i deres språk vanlig å bruke metaforer. For meg er disse metaforene mye lettere å analysere fordi jeg både er kjent med situasjoner her i Norge som mine informanter beskriver, samtidig som jeg stort sett er kjent med deres kultur og bakgrunn.

Jeg husker intervjuet med første informant. Det var vanskelig å velge hvilke og hvordan jeg skulle stille spørsmål. Da jeg begynte å transkribere var det også rart å høre sin egen stemme og jeg må innrømme at jeg var veldig kritisk ovenfor meg selv. Men jeg har også lært mye og gjennom det kunne jeg gjøre meg klar til neste intervju. Hvert påfølgende intervju ble bedre og bedre forstått som at jeg ble mer avslappet, noe som kunne reflekteres hos mine informanter også. Dette viser derfor at å følge rådet om å transkribere etter hvert intervju og før det neste, kan være nyttig både av praktiske og av mer analytiske årsaker fordi det setter i gang refleksjonsprosessen.

Unntak forekommer ofte i et slikt arbeid med datainnsamling. Det er viktig å stille seg helt åpen til at det kan dukke opp unntak underveis i arbeidet med oppgaven. I situasjoner hvor det forekommer data som er annerledes vil det være viktig å identifisere dem, justere kodene på dem og finne ut av om de har noe med problemstillingen å gjøre eller om de omhandler noe helt annet. (Peräkylä i Ryen 2010). Noen ganger kan unntakene fungere som bevis på problemstillingen i så måte at de fungerer som «unntaket til regelen», og derfor definerer en regel eller et annet mønster. De kan også tvinge deg til å re-evaluere noen koder og merkelapper underveis i arbeidet. Noen ganger er unntakene så sterke at de kan få deg til å re-evaluere hele problemstillinger. Det er uansett viktig å ha et åpent sinn i møte med slike unntak så de får sjansen til å virke korrigerende.

Oppsummeringen til Rapley viser hva en prosess som denne handler om (2011, s.288). Kvalitativ analyse vil noe uavhengig av fremgangsmåte ha et fokus på å gå fra vanlig beskrivelse og oppsummering til å utforske og forstå underliggende mønstre, essenser, prosesser og strukturer.

Jeg velger å følge anbefalingen til Rapley om behandling av data slik jeg har beskrevet min egen prosess over og slik Rapley også oppsummerer metoden:

«You should systematically label your data, constantly reviewing and refining your labelling practices. Initially focus on a sample of your data archive and look at this in detail. As you analyse more data, try to see how the ideas underlying each label combine, relate or diverge. Focus on specific issues and discard those ideas that are no longer central. Drill down to explore the detail and dimensions of key issues» (2011, s.288).

Å foreta flere runder med datainnsamling og analysere underveis gjør det også enklere å utforske, korrigere og finpusse nye ideer som kan komme opp enten gjennom unntak eller ny informasjon som innarbeides i helheten.

Nå vil jeg videre presentere i kapittel 4 de dataene og de tre analytiske nivåer eller kategorier som jeg har gruppert dem i.

4.0. Analyse

I dette kapittelet skal jeg presentere de analytiske kategoriene jeg endte opp med. Jeg har delt mine data i tematiske fordelinger som jeg på et nytt nivå har gruppert i tre analytiske kategorier som tilsvarer tre områder. Disse drøftes i neste kapittel. Hvert av dem har et navn: Symbolsk kapital, Møte mellom mennesker og Nordmenn som hjelpeallianse slik jeg illustrerer i neste tabell.

4.1. Symbolsk kapital				4.2. Møte mellom mennesker				4.3. Nordmenn som hjelpe-allianse		
↑ ↑ ↑ ↑				↑ ↑ ↑ ↑				↑ ↑ ↑		
4.1.1 Språk som verktøy	4.1.2 Norske venner	4.1.3. Forskjell mellom ulik landbakgru nn	4.1.4 Identitet	4.2.1. Hilsning Ritualer	4.2.2. Javel	4.2.3. Trivsel i Norge	4.2.4. Arbeid	4.3.1. Oppfat. av nordmenn	4.3.2. Kvinner vs. menn	4.3.3. Forhold med norsk dame

Tabell 2. Tematisk og analytisk inndeling av data.

Samhandling mellom mennesker med forskjellig bakgrunn, sett fra et mikroperspektiv kan være en stor utfordring for forskeren. Jeg setter som sagt fokus på både arbeidsarenaen og tiden utenom arbeid for å se på hvordan folk med høyere utdanning og fra forskjellige kulturer eller opprinnelse, oppfatter hvordan de kommuniserer med hverandre og med nordmenn.

Målet er som nevnt over å utforske utlendingers konkrete møter med de norske. Dette omfatter spørsmål som:

- Har de mye felles på arbeidsarena og fritid?
- Hvordan velger de venner; hvordan er de med arbeidskollegaer, sine barn, partner, venner ...

Nesten alle mine informanter er dyktige til å uttrykke sine meninger og følelser som ofte gav lange setninger og detaljerte beskrivelser. Dette ga ofte fyldige data, men samtidig innebærer det mere arbeid i å redusere datamengden i selve analysen, men det er likevel en ave til forskeren.

Jeg hadde samme situasjon da jeg studerte her i Norge. Med min slaviske opprinnelse så er min måte å kommunisere på annerledes enn hvordan nordmenn tar grep i et tema. Så på en av mine veiledninger gav en professor meg et nyttig tips. Når jeg vil skrive noe om, så må jeg tenke på en pil og bue, og på målet (hva jeg vil si). Sånn skriver nordmenn. Jeg prøver å forholde meg til det rådet når jeg skal skrive noe som dette som krever en annen sjanger, men uten helt å gi opp «vår» måte. Når det gjelder drøfting, da er tankene mine fremdeles «krydret» med mine «romantiske» eller rettere sagt, mer fargerike og rett og slett mer omfattende formuleringer basert på mine «gener» og bakgrunn. Så det blir en noe annerledes reise for hver leser som leser dette. Hvordan de kommer til å tolke data eller forstå oppgaven avhenger også av leserens bakgrunn, oppfatning og hvilken kulturell kapital de bærer i bagasjen.

Som Laurel Richardson og Elisabeth A. St.Pierre skriver:

«Language is a particular force, creating a particular view of reality and the self. Producing «things» always involve value – what to produce, what to name the productions, and what the relationships between the producers and the named things will be» (2005, s. 960).

Det er dette som især antropologer og etnografer har diskutert når de argumenterte hvordan også selve skrivestilen kan bidra til hvordan leseren oppfatter teksten og hvordan også teksten skaper et bilde av det den sier noe om (Flick 2007).

Her går jeg til mitt første avsnitt som forklarer hvordan majoritetsgruppen påvirker andre grupper i samfunnet. Dette betyr at jeg går gjennom det empiriske materialet i tråd med oversiktstabell 2 over som viser oppbyggingen. Inndelingen og gjennomgangen under følger oppsettet i tabellen. Drøftingen kommer i eget kapittel etter dette.

4.1.Symbolsk Kapital

I dette avsnittet kommer jeg til å beskrive interaksjonen mellom nordmenn og mine informanter slik de oppfatter det.

Dersom vi bor i Norge preges våre liv av den sosiale kapitalen som er her i landet.

Pierre Bourdieu (1994, s.56) har skrevet både om sosial kapital og kulturell kapital.

Han påstår at det i samfunnet finnes distanse mellom mennesker. De som er i flertall har makt over andre og kan definere hvor stor distanse det skal være mellom mennesker. Noen ganger kan nærhet være en fordel, og i andre tilfeller kan distanse være mer fordelaktig. I hans bok *La*

Distinction trekker han også frem eksempler Goffman har skrevet om. Disse handler om hvordan det kan oppstå misforståelser når vi analyserer data.

Når vi leser data ser vi nemlig objektivt på dem, grunnet det faktum at det sosiale rommet er utformet på en slik måte at aktører som opptar samme eller lignende stillinger, blir plassert på like vilkår og underlagt ensartede forhold og har alle muligheter for å ha ensartede disposisjoner og interesser og dermed å produsere praksis som er mer eller jevnlig slik Bourdieu skriver det i oversettelsen. Goffman kaller det «følelsen av ens plassering» (1994, s.57). De plasseringene kan i interaksjoner være helt ubeviste, noe som kan oppfattes mer som arroganse fra andre aktører.

Neste avsnitt handler derfor om språket og hvordan språk kan skape nærhet eller avstand mellom mennesker.

4.1. Symbolsk kapital			
			
4.1.1 Språk som verktøy	4.1.2 Norske venner	4.1.3. Forskjell mellom ulik landbakgrunn	4.1.4 Identitet

4.1.1. Språk som verktøy

I tillegg til nærhet eller avstand, er språk en av de viktigste «verktøy» til å skape relasjoner mellom mennesker, men også konflikter og misforståelser.

Berger og Luckmann (2015, s.53) skriver at menneskets uttrykksfullhet kan objektiveres. Med andre ord betyr det at den manifesterer seg som aktivitetsprodukter tilgjengelige for begge parter, både for dem som produserer/snakker og andre som deler av en felles verden.

Hvis vi ikke har tilgang til slike felles verdener eller arenaer hvor en kan praktisere språk eller lære blir språk en hindring og skaper en usikkerhet hos en.

Det å lage en prioriteringsliste over det viktigste å gjøre er også en av utfordringene som dukker opp i integreringsprosessen.

Her er et sitat om språk:

Sitat 1.

A: Tror du at språket kan være en hindring?

I1: Det er vanskelig med språk, i begynnelsen jeg var ikke veldig interessert i å lære norsk på jobb. Det er noen som bruker engelsk, og faktisk er jeg mer fokusert på å snakke engelsk. Jeg har masse kontakter på jobb med alle andre lokasjoner enn i Norge. Vi snakker engelsk hele tiden.

Her ser vi at jobb stod mer i fokus for ham enn det å lære språk. Eller mere presist, at engelsk, og ikke norsk, er arbeidsspråket hans kommuniserer han med kolleger på – altså ikke norsk. Om det har hatt noen konsekvenser slik at han ikke behersker det daglige språket som gjør at han kjenner igjen finesser i daglig samtaler sier han:

Sitat 2.

A: Er det viktig med å kunne språket?

I1: Ja, det er noe som er aller viktigst, tenker jeg. Hvis vi snakker om jobb. Men snakker vi om vanlig situasjon, kantina eller på gata, ved kaffe maskinen for eksempel. Der er det vanskelig, jeg faller bare ut av diskusjonen.

Hos neste informant var språk nummer én på prioriteringslisten da han kom til Norge, så han har en annen holdning til språket.

Sitat 3.

A: Du snakker veldig godt norsk, men synes du likevel språk kan være en hindring, slik at folk ser på deg på en annen måte?

I5: Altså, en forutsetning for å fungere i samfunnet er å kunne språket. Jeg mener, hvis du skal fungere så må du kunne språket. For da jeg kom hit var det første målet mitt å lære språket. Det synes jeg er veldig viktig for å kunne fungere normalt. Det må være et minimumskrav for folk som bor i Norge.

I de forrige to eksemplene kan vi se at språk kan spille en stor rolle ved relasjoner, men samtidig er det igjen majoriteten som har makt til å akseptere en som kommer til Norge og hvilken avstand de skal konstruere mellom dem.

Min tredje informant er veldig godt integrert og behersker norsk veldig godt. Da jeg spurte han om språket forklarte han:

Sitat 4.

A: Hva tenker du om når du snakker norsk? Ser de på deg på samme nivå som de er? Eller ser de på deg annerledes når de skjønner at du ikke er norsk?

I6: Kanskje ja. Ikke på jobb. For de fleste er det kjempeinteressant, og første møte folk tar meg slik: "Å, så gøy, (Så sier han et par korte setninger på sitt språk) og alt dette her.

Også er de veldig flinke til å si: «Å så flink du er til å snakke norsk» og alt dette. Men ikke mer. Du er velkommen til oss. Jeg kan bli veldig engasjert i en samtale, men fort kommer det en påminnelse «Hei dette er oss! Du kom til oss, men dette er oss».

Hvilken type påminnelse kommer nordmenn med? Er det han som konstruerer dette bildet eller er det reaksjonen som kommer, da ikke bare med språk som en slags kommunikasjonsform i tillegg til kroppsspråk og andre nonverbale tegn?

Til å beskrive hvordan vi takler forskjellige situasjoner bruker Pål Veiden i innledningen til Berger og Luckmann (2015, s.13) et gammelt ordtak som sier «det kommer ikke an på hvordan man har det, men hvordan man tar det». Det er det subjektive elementet som blir en viktig del av hvordan man definerer sitt eget liv. Og det er vi som bestemmer hvordan vi takler forskjellige situasjoner vi befinner oss i altså med vekt på fortolkningen.

Det er også mange grunner til hvorfor en bestemmer seg for å lære språk. Videre ser vi hvorfor min neste informant har bestemt seg til å lære norsk av helt praktiske grunner:

Sitat 5.

A: Hjelper det å kunne flere språk?

I3: Jeg begynte å snakke norsk faktisk da jeg kjøpte huset. Da måtte vi pusse opp alt, og da var det elektriker, rørlegger, byggmester som nektet å snakke engelsk. Så da begynte jeg å snakke norsk.

A: Synes du at det var en fordel å snakke norsk med dem?

I3: Når du MÅ snakke et språk det er da du begynner å lære det. Når du har «mulighet» å snakke engelsk så gjør du det, og da lærer du aldri et nytt språk.

Min informant kan flere språk i tillegg til sitt morsmål, norsk og engelsk. Hans kulturelle kapital som han har med seg til Norge er likevel lite verdsatt av majoritetsgruppen fordi det er «de» som bestemmer om de vil snakke engelsk. Hvis vi i tillegg ser på utgangspunktet hvor det er

han som pusser opp huset og hvor det er han som betaler for tjenester som skal utføres, så er det likevel de som står med makt til å bestemme at hele konversasjonen kommer til å gå på norsk og uavhengig av rang

De fleste informantene mine er godt integrert og de fleste har barn med norske damer. Senere skal jeg også presentere data på hvordan de bruker sitt språk med barna og hjemme. Det som er felles for dem jeg har spurt er at alle snakker sitt morsmål med barna. Den første informanten sa:

Sitat 6.

A: Snakker du stort sett norsk, eller engelsk hjemme?

I4: Vi snakker stort sett norsk oss imellom (han og samboen), også snakker jeg kun mitt språk med barna. Fordi de lærer seg norsk uansett. I og med at det er deres morsmål, og det er derfor jeg lærer dem mitt språk også. Det gjør det lettere for dem å lære det tredje språket også.

Han andre som bruker veldig mye tid sammen med barna sine, hvor han på fritiden også er treneren deres, mener det er veldig viktig at barna snakker italiensk (hans morsmål) fordi:

Sitat 7.

I: Jeg snakker mest italiensk med barna. Det var en stund når hun minste var veldig, veldig ukomfortabel med italiensk, og da snakket jeg norsk. Men plutselig følte jeg at det var feil. Italiensk er kjærlighetsspråk, så å snakke til minste jenta mi- nei, nei. Så nå vil jeg si at jeg snakker 99% italiensk, med mindre det er andre barn der

Jeg vil påpeke at det her bare står bokstav I for å beholde anonymitet blant mine informanter

Hos en annen informant som ikke har familie her og stort sett bare er med nordmenn snakker kun hans språk med barna. Dette for å «skape» en relasjon med sine barn og så de kan snakke med besteforeldre når de er i hans hjemland:

Sitat 8.

I5: Jeg synes at de snakker relativt godt mitt språk. Særlig med tanke på at mora er norsk og mye prat hjemme går på norsk. Så det er bare meg her som de har kontakt med på mitt språk. Så de snakker litt feil, men det spiller ingen rolle. De kan forstås og de forstår andre som snakker mitt språk.

4.1.2 Norske venner

I neste avsnitt presenterer jeg hvordan mine informanter uttrykker felleskap med norske venner. Til syvende og sist er det likevel nordmenn som bestemmer om det blir vennskap mellom dem eller ei. Jeg begynner med en informant som har norske venner. Han forklarer det slik:

Sitat 1.

A: Er du mye med nordmenn? Har du mange norske venner?

I3: Ja det er stort sett norske venner vi har. Mye gjennom ... konas nettverk, mye gjennom fotballen. Fordi jeg har begynt å spille aktivt fotball helt fra begynnelsen i tillegg til jobb.

A: Er hun fra Kristiansand?

I3: Nei hun er fra Vestlandet.

A: Så hun har også flyttet til Kristiansand?

I3: Hun har 2-3 gode venninner. Så har vi 2-3 vennepar som vi er mye sammen med. Som vi stort sett ble kjent med gjennom jobb. Og barna. Hvis du har barn så er det mye lettere å bli kjent med nye folk gjennom dem.

Når vi analyserer data må vi se mellom linjer. Kanskje mitt spørsmål ikke var korrekt. Fordi det å ha «mange venner» er en relativ ting. Så svarer han at hans venner stort sett er norske venner, selv om han er blitt venn med dem via konas nettverk og de har barn på lik alder som hans. I tillegg driver han med fotball. Han fokuserer mest på hennes 2-3 gode venninner og 2-3 par som også er felles venner. Senere i samtalen fortalte informanten at han har noen venner fra forrige jobb som han treffer jevnlig. Men over her er fokuset primært på det felles nettverket til ham og hans kone. Det minner oss om samspillet i intervjuer for her spør jeg mye om kona mht. vennekrets og det er det han svarer på, men senere data viser altså at vennekretsen hans er større enn denne.

Sitat 2.

A: Hva er det som er vanskelig med å få venner?

I6: Ja, jeg vet ikke om jeg vet helt hva det er. Men jeg merker jo en kjempesterk hindring for å koble. Jeg er jo vant til den kulturen der vi ikke må jobbe for å kommunisere med hverandre. Vi bare kommuniserer. Og der kommer kroppsspråket også inn i bildet, ikke sant. Hvordan han ser på deg, går mot deg og ja, ikke sant? Du får så mye informasjon før han i det hele tatt har

åpnet kjeften. (begge ler høyt). I Norge finner jeg igjen dette problemet, men jeg må si at Sørlandet er særlig spesielt. Fordi folk fra Trøndelag er noe helt annet. Jeg finner mye mer til felles med folk fra Nord-Norge.

Som jeg skrev tidligere måtte jeg ha to intervjuer med noen av informantene. En av dem var min informant I6. Da vi snakket om norske venner i det andre intervjuet sa han:

Sitat 3.

A: Hva må jeg gjøre for å være en god venn?

I6: Være åpen om alt faktisk. Ikke bare om det intellektuelle, men også det følelsesmessige. Være åpen om alt. Men det er jo vanskelig å forholde seg til noe som er ekstremt intellektuelt og lite personlig. Å ikke vise et tegn på å ha lyst til å være her og nå.

A: Er din norske venn sånn? Fordi jeg spurte om du kunne fortelle meg hva du tenker når jeg spør om en norsk venn.

I6: Ehm, jeg kan tenke på en som jeg sliter litt med, som er en standard sørlending. Han er veldig bevisst på at menn på vår alder i 40-50 årene er preget av disse tingene vi snakker om. At det er vanskelig å uttrykke seg om når vi snakker om noe int... Nei, ikke intimt, for vi har alle mer eller mindre vanskeligheter med det. Altså jeg kan si det slik at hvis man ikke snakker om et nøytralt tema, så kan man føle seg ukomfortabel. Han kameraten min sier selv «Jeg er så lei av det, for jeg liker å prate om hverdagslige ting, om ting som plager meg. Jeg liker å dele tankene mine med andre».

I det avsnittet påpeker han at hans venn, på tross av det å være norsk og fra Sørlandet har følelser som ligner hans egne. Det gjør ham i stand til å snakke med ham om lignende tema som han snakker om med sine venner fra hjemlandet.

I neste eksempel viser jeg data av en informant som overhodet ikke har norske venner. Han har fortalt før det at han var gift med norsk dame som han har to barn sammen. Nå er han igjen med en norsk dame. Han har prøvd flere ganger å få norske venner men uten å lykkes.

Sitat 4.

A: Hvordan vil du beskrive dine venner i Norge? Er de nordmenn eller andre nasjonaliteter?

I2: (Veldig rask svar) Andre nasjonaliteter. Jeg kan si ganske ærlig at jeg ikke kjenner en norsk venn.

A: Hva er det som gjør at du ikke har en norsk venn?

I2: Vi kjenner ikke hverandre egentlig. Så ... De er veldig vanskelige, det er vanskelig å koble meg med dem, å bli en «venn».

A: Har dere ikke mye felles? Kulturen, interesser?

I2: Nordmenn liker å skille fra privatliv og jobb. Men når man tenker seg utenom nettverket, så er det stort sett det er meg som ikke liker dem så godt som venner.

Han innehar høy en posisjon og er sammen med en norsk dame, men likevel klarer han ikke «å knekke koden» og finne en norsk mannlig venn. Jeg kommer senere i drøftingsdelen tilbake til hva jeg antar er grunnen til at de fra land hvor det er stor forskjell mellom menn og kvinner sliter enda mer med å finne norske venner blant menn.

Det å ha norske venner som kan «ta deg inn i deres nettverk» betyr mye når det kommer til for eksempel jobbsøking eller andre ting hvor du må støtte deg på bekjente. Da jeg spurte en annen informant om hvordan han ville søkt jobb dersom han mistet sin nåværende jobb sa han:

Sitat 5.

A: Går det på nettverk? (vi har snakket om å finne seg jobb)

I1: Ja, det viktigste når du skal finne jobb er å ha gode kontakter som snakker bra om deg.

Hvis man har det, så er det lettere å finne jobb. Og faktisk så har vi ikke norske venner. Jeg kjenner ingen som har mistet jobben, som har funnet en ny jobb (Han mener folk fra hans land). Jeg husker to prosjektledere her som mistet jobben (norske), og de har fått gode jobber igjen med god posisjon.

4.1.3.Forskjell mellom ulike landbakgrunn

Selv om mine informanter alle kommer fra Europa så blir de likevel ikke behandlet likt, selv om de alle har høy utdanning. En av de viktigste faktorene i hvordan nordmenn som en majoritetsgruppe konstruerer bildet av dem, er variasjoner mellom personer med ulike landbakgrunn (Brekke, Masterkaasa, 2009 s.211), altså er det også andre forhold enn utdanning og kompetanse ut over personlighet som kan bety noe i deres møter med nordmenn. Landbakgrunn kan også bli stigmatisert, så i de neste sitater ser vi at forskjellige bakgrunn både kan ha fordeler og ulemper.

Sitat 1:

I: Jeg tror jeg er heldig som er fra Nederland. Fordi Nederland og Norge har litt forbindelse skøyteøping, ikke sant? Og det får du alltid høre. "Åh skøyteøpere!" sier de. Du får kontakt med en gang. Det er jo kulturen som er litt lik. De snakker litt om at de har vært i Nederland noen ganger. Jeg opplevde at det var veldig «alright» å komme fra Nederland. Jeg har ikke hatt, og har fremdeles ikke den følelsen av at de ser på meg som en utlending.

Konnotasjoner, predefinert bildet av innvandrere som nordmenn har er med å styre hvordan nordmenn aksepterer dem. En annen informant som kommer fra Syd Europa fortalte:

Sitat 2:

I6: For de fleste er det kjempe interessant, og første møte folk tar meg slik: "Å så gøy, og alt dette her. Også er de veldig flinke til å si: «Å så flink du er til å snakke norsk» og alt dette. Men ikke mer. Du er velkommen til oss. De kan bli veldig engasjerte i en samtale, men fort kommer det en påminnelse «Hei dette er oss! Du kom til oss, men dette er vårt».

Her kommer det en påminnelse der informanten nyanserer tidsaspektet fordi interessen endrer seg etter de innledende frasene og han opplever at de norske påkaller grenser mellom dem.

En av mine informanter som definerer sin identitet i stor grad ut fra sin utdanning og ikke med land han kommer fra, opplever at nordmenn ser på ham slik:

Sitat 3.

A: Hva synes du hvordan nordmenn ser på deg?

I4: De ser på meg at jeg har bra kompetanse at de er fornøyd med jobben jeg gjør. Det å være innvandrere har ikke noe å si. Andre innvandrere kan kanskje ha andre meninger om det. Men jeg har jobbet lenge og jeg føler at jeg er blitt godt akseptert.

Det kan virke som om aksept er mer sannsynlig om du kommer fra et land hvor nordmenn allerede har et positivt bilde av folk fra dette landet.

Da jeg først snakket med min informant som kommer fra Polen sa han at han er litt usikker på om det er språket eller at de kun ser på polakkene som et «verktøy», eller om de ser på dem som folk som kommer hit enten som lavutdannede eller folk som har kommet for «å jobbe for dem».

Sitat 4:

«Det er flere som er misfornøyd med innvandrere, og de tenker at polakkene kommer hit for å jobbe på konstruksjon eller rydding. Det er de jobbene de er gode i».

Jeg må innrømme at jeg både ble overrasket og skeptisk da han fortalte dette, så jeg bestemte meg for at neste gang jeg intervjuer andre, ville jeg stille spørsmål rundt akkurat dette. En av mine informanter som kommer fra USA kom til Norge for å studere. Han sa han har studert her sammen med mange polske studenter. Men norske studenter viste ikke så mye interesse for å verken å bli kjent med polakker, eller inkludere dem i nettverket. Det er dette som betydning av landbakgrunn innebærer dvs. at de blir stereotypisert inn i karikerte roller.

Samtidig trenger dette ikke bare gjelde i møter mellom mine informanter og nordmenn, men slike kollektiver oppfatninger kan også gjelde informantene selv. En annen informant oppfatter aksept av forskjellige innvandrergupper i forbindelse med konnotasjoner slik:

Sitat 5:

I: Jeg tror jeg bare er bortskjemt som er nederlandsk, og folk bare synes det er litt interessant. De(nordmenn) føler de har mye til felles, og da er det alltid noe å snakke om. Og hvis man ikke har det med polakker, blir jo kanskje polakker fort stemplet. Det er kanskje mye kriminalitet i østlige land.

En informant som jobber veldig tett på polakker i oljebransjen sier:

Sitat 6:

I6: De(nordmenn) kommenterer alltid at polakkene integrerer seg ikke så mye i det norske samfunnet. Det er det jeg hører veldig ofte. Det som jeg kjenner også ikke bare fra jobb, er at polakkene jobber hundre ganger mer enn andre. De som jeg kjenner jobber i to, tre forskjellige jobber og de er super dedikerte og de er super snille og de gjør mye mer for å bli akseptert. Men det er vanskelig for dem.

Her kan vi se at landbakgrunn også kan virke slik at ei gruppe kan bli stigmatisert. Dette vil jeg se nærmere på i neste kapittel. Der vil jeg også trekke inn teoridelen om stigmatisering.

4.1.4. Identitet- Kjært barn har mange navn

Identitet er ikke noe som er statisk. Vi kan forme vår identitet med alderen. Jeg har skrevet i teoridelen om det.

Flere av mine informanter forbinder identiteten med nasjonalitet først og fremst. For andre er nasjonalitet ikke det viktigste når identiteten skal beskrives slik vi ser hos denne informanten:

Sitat 1:

A: Hvordan beskriver du din identitet?

I5: Ja, jeg er ikke så opptatt av det hva som er min identitet. Fordi det kan være en belastning, altså en personlig belastning. Hvis der du kommer fra eller det du er skal styre deg, synes jeg er begrensende. Jeg synes det er bedre å se på mulighetene, uten å ha noe som hindrer deg. Jeg tror ikke at jeg vil sammenligne min identitet med utdannelsen eller yrke. Altså, jeg elsker det jeg gjør, men det er ikke alt. Jeg liker livet mitt. Det er en stor del, men ikke alt.

Mine informanter sto fritt med tanke på valg av sin identitet (dette kommer jeg tilbake til senere). For andre informanter betyr det:

Sitat 2:

I6: Hvordan skal jeg si det? Jeg ser ikke på nasjonalitet som det første. Jeg ser på meg selv som å ha det gøy med familie, venner. Good time. Ikke sant? Uansett hva vi holder på med, eller snakker om må jeg ha det gøy. Virkelig. Definisjonen på meg selv er koblingen med livet, med verden, med mennesker, med dyr med alt. Virkelig kobling, ja kobling. Harmoni.

Da jeg spurte han om han har forandret sin personlighet, og om når han reiser tilbake til hjemlandet om vennene hans der merker at han er blitt forandret sa han:

Sitat 3:

I6: Ja det er de som har gjort meg faktisk bevist på det. Nå har du blitt annerledes sier de til meg. Hvorfor snakker du sånn, hvorfor tenker du på det nå? Så du ser min tankegang er blitt forandret, andre verdier er blitt viktigere. Dumme ting som var viktig for meg før, er bare dumme ting nå.

Noen har sterke meninger og en klar beskrivelse av identitet, så det høres sånn ut:

Sitat 4:

I2: Jeg er europeer, fotballfan, selger. Internasjonalt vil jeg ha sagt, men med sterk basis fra mitt land. Men ganske åpen, fleksibel. Jeg er veldig rask til å adaptere meg i det miljøet hvor jeg er.

Dette viser at de er nokså globale ved at de ikke tenker nasjon eller hjemland. Gjennom analyser av intervjuene til de som ikke har sterke forbindelser til nasjonalitet ser man også at de er mye bedre integrert.

Alt jeg har skrevet om i denne delen av kapitelet handler om hvilken bakgrunn og sosial kapital de hadde da de kom til Norge. Som de har med seg som bagasje i møte med nordmenn og andre

4.2.Møte mellom mennesker

På dette analytiske nivået vil jeg presentere mine data hvor jeg viser møte mellom mennesker. Her er det reaksjoner fra både nordmenn og mine informanter. Hvordan skjer samhandling mellom dem, hva gjør de med hverandre når de treffes.

4.2. Møte mellom mennesker			
↑ ↑ ↑ ↑			
4.2.1. Hilsning Ritualer	4.2.2. Javel	4.2.3. Trivsel i Norge	4.2.4. Arbeid

4.2.1.. Hilsningsritualer: Smil til verden, så vil verden smile til deg

En av mine informanter beskriver hilsning med nordmenn på to forskjellige måter.

Han lager to kategorier når det gjelder hilsning. Så nyanserer han senere når man blir kjent med dem.

Når han snakker så snakker han om «vi» og «de» (se senere). Men det kan være nettopp fordi han snakker med meg. Og hans oppfatning er at jeg har opplevd det samme som han.

Sitat 1:

A: Hvordan vil du beskrive hilsning?

I5: Når det gjelder hilsning, da må jeg beskrive to forskjellige typer. Det er noen som er mer imøtekommende og veldig åpne, og det kaller jeg at de har litt «Balkansk mentalitet» (ser på meg og ler). De er åpne, gir klem, man kan tulle litt med dem, finne samme humøret. Så er det

noen andre som er tilbakeholdende som bare nikker og sier hei. Så må man på en måte bli kjent med typen. Jeg vil si at det er typisk norsk å holde avstand, og ha litt hva heter det, litt offisielt. Som er litt vanskelig for meg. Jeg er ikke vant å nikke bare og hilse så enkelt. Men selvfølgelig så finnes det forskjellige typer. En som jeg ikke kan kalle venn, men som jeg kjenner godt og kan gå på byen og treffer dem der. Det kan også bli forskjellig at vi hilser og gir hverandre en high five, tulle litt og sånn.

Informanten nyanserer ved å kategorisere hilsninger når han sammenlikner nordmenn ved å skille mellom nære venner og kjente. Det kan også være at vi kategoriserer folk geografisk som folk fra Trondheim, nordlendinger, sørlendinger eller folk som kommer fra et annet land som i mitt tilfelle alle mine informanter. De lager paralleller mellom hjemland og Norge.

Han andre forteller det slik:

Sitat 2:

A: Hvordan hilser du dine norske venner?

I3: Med mine norske venner blir det vanlig en klem fordi jeg er blitt vant til det. I begynnelsen var det bare «hei», men etterhvert blir man bedre kjent med dem. Du velger faktisk selv hvordan du vil gjøre det, med de som du passer bedre sammen med. Med mine venner hjemme da blir det stor klem, vi kysser hverandre. Det går an å gjøre det samme med noen av mine venner i Norge også.

Her kan vi se at selv om min informant har bodd lenge i Norge og har sin egen familie her, kaller han sitt opprinnelige land «hjem». Også venner her i Norge som er blitt «gode venner» setter han etter hvert i samme kategori som venner «hjemme».

Hilsningsritualene utvikler seg i tråd med at selve relasjonene utvikler seg og de norske synes å ta opp i seg informantens mer globale ritual. Han er blitt vant til å gi klem, som han forbinder med hans venner hjemme i hans hjemland.

4.2.2. «Javel»

«Javel» er en typisk lokal kode og lokal hilsning.

Som Goffman beskriver hilsning som et slags ritual (jeg har skrevet om det i teoridelen) om hvordan vi gjør det og på hvilken måte vi åpner eller lukker en samtale når vi treffer hverandre.

Sørlendinger har en unik måte å starte eller avslutte en konversasjon på når de treffer noen som vist over - med et enkelt ord «javel».

Noen ganger er det vanskelig å «knekke» de lokale kodene for selv nordmenn fra andre deler av landet. En av mine informanter bruker metaforer som jeg har skrevet om i kapittelet om metode og sammenligner det med et for han kjent fenomen. Hvis vi ser på språket som han bruker, er det også mye symbolikk i hvordan nordmenn kommuniserer språklig. «Javel» kan tolkes sammen med et beskjedent kroppsspråk. Samlet sett kan dette beskrive «naturen» på selve sørlendingen slik de ser det. Dette står i krass kontrast til gledesstunden over med kyss, klem og latter.

Metaforer har vi sett tidligere i oppgaven, men neste data er et godt eksempel hvor min informant bruker en metafor for å beskrive hva folk fra Sørlandet mener med ord «javel».

Sitat 1:

A: Hva betyr for deg når nordmenn sier til deg Javel når de treffer deg?

I6: Jeg oppfatter det sånn: en sitter ved kaia og fisker, når han kaster snøret i vannet (plystrer), det er javel for meg, ikke sant? Han vet ikke hvordan det blir når han fisker, og han vet ikke hva han får når han fisker. Forventer ikke noe heller. Men han kaster, slik som han sier det. Så kanskje det blir noe, eller blir ikke noe. Men han skal hjem allikevel etterpå.

Litt usikker på hvordan en nordmann vil beskrive javel hvis han eller hun ikke hadde vokst opp på Sørlandet men for min andre informant var det en måte å hilse på som hørtes sånn ut:

Sitat2:

I4: I begynnelsen var det veldig rart. «Javel». Nå er jeg vant til det, jeg tror ikke at det betyr noe. Det betyr ingenting. Samme som amerikanere som sier «How `s going»? Når de sier til meg «javel», svarer jeg også «javel».

Jeg har spurt om han tror at det betyr at de vil åpne eller lukke en kommunikasjon?

Sitat 3:

I4: Jeg er litt usikker faktisk, men jeg skjønner det at for noen betyr det at de vil starte kommunikasjon, og andre vil ikke starte i det hele tatt. Det kommer an på hvilket tonefall de bruker.

Norsk regnes som et lavkontekstuet språk, men på Sørlandet må de plutselig inn å fortolke- det er nok noe forvirrende for dem som ikke har vokst opp med dette.

For en annen informant har det absolutt ingen mening, og det er opp til oss selv hvordan vi vil tolke det. Han har bare mottatt denne type hilsning og han gjør det som en del av ritualet som folk gjør når de treffer noen som de kjenner.

Sitat 4:

I: Det er bare svar på min «javel» kanskje. Jeg vet ikke, det er en sleng som er her, mer i selve språket. Jeg tror det handler mye om hvordan man selv setter seg inn i det. Vi har det på bosnisk også. «Sta ima»? (begge ler). Uten at det betyr noe som helst. Han bruker ikke metaforen men han gjenkjenner det fra sitt språk. Som en del av sleng.

Samtlige sitat viser til ulikheter i måten å hilse på og at det er disse observerbare nyansene som konstituerer forskjellene. De viser alle til deres fortolkningsarbeid i møtet med sørlendingers «javel» der noen ser det som en mer mekanisk hilsen, mens andre ikke er helt sikre. Samtidig framstår norsk måte lik den hilsenen flere beskriver som den de kjenner fra møter med fremmede. Betyr det at de norske forblir fremmede dvs at de avgir inntrykk av avstand? Noen beskriver seg selv som handlende aktører som «bestemmer selv» og inviterer norske de kjenner godt inn i sine ritualer. Samtlige snakker om det fortolkningsarbeidet de gjør i møtene forstått som noe ukjent de står overfor. Dette er kjent fra alle som krysser kulturer, men lokalevariasjoner om vedvarer over tid kan være vanskelige, og eksemplet med Mudric illustrerte at slike ritualer er en samhandling dvs en gjensidig relasjon. Hilsningens potensial ligger jo i at den kan åpne for en samtale, men muligheten kan også lukkes dersom man ikke mestrer ritualet slik den andre parten opplever det. Det er selve konstruksjonen av møtet som blir selve møtet.

4.2.3.Kulturelle møteplasser som påvirker trivsel

Noen ganger er det vanskelig å få det slik at alt «klaffer» i livet og det er alltid noe som vi savner selv om vi har det meste. Jeg har spurt om de trives i Norge.

Men andre informanter brukte ikke så mye tid på å svare da jeg spurte:

Sitat 1:

A: Trives du i Norge:

I3: Ja, det gjør jeg.

De fleste brukte et par sekunders pause for å tenke hva og hvordan de skal svare på spørsmålet da jeg spurte om de trives i Norge.

Begge informantene under snakker om klima. Klima hindrer folk i å treffe venner ute, og innvandrere har begrenset eller ingen tilgang til andres hjem – som etter Goffman blir «lukkede» backstage. Nordmenn treffer folk innendørs. Når man ser arkitekturen til norske hus så er det som regel flere soverom som ikke har så stort areal og en kjempestor stue. Dette kan være på grunn av klima eller mørketid slik at de helst velger å være inne hvor de selv kan velge hvem de skal invitere hjem. Dette kan gjøre det vanskeligere for innvandrere å få muligheten til å bli invitert hjem på besøk hos nordmenn.

Det andre stedet hvor nordmenn treffer hverandre er lokale foreninger som jaktklubb, fiskeklubb eller bedehus hvor innvandrere heller ikke bare kan komme inn på eget initiativ om de ikke blir spurt av nordmenn om å bli med.

Innvandrere treffer folk ute. Det kan også være en grunn til at de forbinder trivselen med klima. I Sør Europa treffer folk venner og familie mer ute

Sitat 2:

I2: Trives og trives. Både, og. Jeg savner mest mediterranes livsstil, venner, varme, mat, klima. Egentlig livsstilen. Jeg savner også sjøen, strender, sommer «ordentlig» sommer. Jeg kommer fra en sommerby, eller hvor vi har lang sommer og kan kjenne sommeren i minst 4 måneder.

Her kan vi se at i tillegg til klima savner min informant mat, venner og varme. Det å spise ute er en del av kulturen i de fleste land i Sør-Europa.

Sitat 3:

A: Hva savner du mest?

I6: Jeg kommer fra et sted som har et helt annerledes klima. Mest klima savner jeg. Da jeg sliter veldig med dette, og det går mange måneder her jeg ikke trives. Jeg mangler lys, og klimaet skaper bedre sosiale muligheter til å treffe folk, og at man kan komme seg ut. Men resten gjør det jo til et kjempebra sted å bo i forhold til mitt land. Sikkerhet, stabilitet, ikke sant? Nesten alt. Noen ganger er det for mye stabilitet her.

Det nye ikke bare handler om språk, men om møteplasser. Norske møteplasser er annerledes enn hva de er vant til. Nordmenn trekker innomhus når temperaturen kryper nedover og «forsvinner» fra det offentlige rommet. Mine informanter som kommer fra varmere klima (og

lavere priser) bruker «ute» forstått som stranda, kafeer eller selve byrommet som felles møteplasser. Disse er ikke avhengige av invitasjoner på samme måte som å banke på noens private hjem der man må bli invitert av noen eller et nettverk. I varmen er kveldene lange og utearenaene mange som åpner for en annen måte å være sammen med og å treffe folk på uten at man trenger være invitert. Stranda og uteplassene er et rom som ikke avgrenses av vegger og ringeklokker slik som noens private hjem. Mens de plassene de er oppvokst med er sosiale rom, så oppfatter de norske møteplasser slik at det geografiske rommet i større grad overlapper med det sosiale. Man må være innenfor for å være med venner.

Informantene snakker altså også om klimaet som en begrensende sosial faktor. Klimaet forstås ikke kun som dårlig vær, men like mye som et stengsel som avgrenser og lukker tilgangen til felles rom. Dessuten er neppe elgjakt og basar del av den sør-europeiske oppveksten. Da er det ikke kun arenaen, men også selve aktivitetene de norske samler seg rundt som opprettholder skillelinjene. Dette gjør møtene mer komplekse.

Sitat 4:

A: Så du sier at lykke ikke kan måles?

I6: Jeg tror at det kan måles i standard. Og da kan vi måle standarden. Men jeg har aldri vært så ulykkelig som siden jeg begynte å jobbe i dette firmaet. Jeg har aldri hatt så mye penger og «sikkerhet» på jobb, og hatt råd til å kjøpe et hus som jeg har her, og samtidig beholde bilene mine (begge ler). Altså jeg kan spise ute hver dag hvis jeg vil. Til og med her.

4.2.4.Arbeid

Det som også er et veldig viktig begrep som bl.a. kan forklare ulikheter også på jobb, er sosial kapital. Det regnes som en av de viktige ressursene hvor innvandrere som søker jobb i Norge eller bygger nettverk, har gjennom sosiale relasjoner til andre mennesker (Coleman, 1990 s.300) som jeg har skrevet om tidligere.

I flere kapitler tidligere har jeg som vist fortalt at arbeid eller jobb er en av folks hovedarenaer. Her kommer vi til å se om jobben er en arena hvor de kan opprette vennskap.

Sitat 1:

A: Har du venner fra jobb?

I4: Jeg kan ikke si at jeg har mange venner på jobb, og det er kanskje min feil også, at jeg er litt innstilt å ha jobb på en side og venner på andre siden. Men jeg har veldig gode relasjoner

med mine kollegaer. Jeg trives veldig godt med de jeg jobber sammen med og sitter på samme kontor med. Jeg ser ikke at de ser på meg at det er en ulempe at jeg er innvandrere.

Min over 20års erfaring innen ledelse har også vist meg som kvinne at jobbkultur blant menn kan være ganske innelukket. De har sine «gutteklubber» i høye posisjoner hvor det er vanskelig å komme inn. En av uttalelser av min neste informant sier noe det samme.

Sitat 2:

I6: Også når vi er sammen på jobb, alle de timene jeg tror at nordmenn er innelukket. Og det er ikke så lett å komme inn i sånne grupper. Veldig ofte er spesielt menn sånn (så viser han med kroppen) «Vi er gutta her, tøffinger». Så en som ikke er akseptert i gruppe må gå gjennom masse ... Det er viking-stemming at man må vise eller bevise at du er tøffing. Ellers føles det slik at det ikke er så interessant for dem.

Det å ikke ha noe kontakt etter jobb trenger ikke å ha noen betydning, men å ikke inkludere folk fra andre land kan også bli vanskelig for dem som opplever det slik som i dette noe generelle svaret. Nå befinner vi oss i en nedbemanningstid hvor mange både nordmenn og innvandrere har måttet gå.

Videre kan vi se hva de forteller i forbindelse med nedbemanning selv om noen av dem måtte gå allerede i første runde. De som bestemmer hvem som skal være igjen eller gå, er samme «guttegjeng som sitter i høyposisjoner»:

Sitat 3:

I1: Men i Norge er det mest nordmenn på høyere posisjoner. De kan velge om de vil beholde en mann fra andre land eller ikke. Eller nordmenn med kanskje litt lavere kompetanse. De velger heller dem enn oss med høy utdanning. Det er vanskelig å si, men jeg har noen bevis (evidens), og fakta.

En av mine informanter har også fortalt at det finnes eksempler på at ovennevnte «gutteklubber» hvor samme personer sitter i høye posisjoner, ansetter folk fra sine vennekretser. De som har sittet i toppledelser i oljebransjen fikk jobb i andre store selskaper lokalt og etter en stund «fikset» de stillingene til sine kamerater. Det er nokså vanlig at de gjør dette, men det er en stor ulempe for de av oss som har både erfaring og høy kompetanse, men ikke nettverk som kan hjelpe oss å finne en annen jobb.

Det er dette denne informanten uttrykker (jeg har ingen statistiske data på dette, men vekten her er på inntrykkene eller mistilliten som har satt seg):

Det er dette denne informanten uttrykker:

Sitat 4:

A: Merker du på jobb forskjell mellom nordmenn og andre?

I3: Jeg synes ikke at det er store forskjeller. Selvfølgelig her i Kristiansand er det litt spesielt når det gjelder jobb. Om du får jobb eller ikke. Mye går på nettverk. Bare se på Nye veier og andre store firmaer. Det er samme folk som hadde høye posisjoner i Aker eller Nov. Eller, det er mye felles, en liten gjeng som rullerer over til andre bedrifter. Men kanskje man ikke tør å si det " høyt " i Kristiansand. Men alle vet at det er sånt.

Meningene er delte når det gjelder dette temaet. Informant I3 ser annerledes på dette og mener at hans opprinnelse ikke har noe med dette å gjøre dvs. for om han får beholde sin jobb eller ei:

Sitat 5:

I4: Hvis jeg får oppsigelse at det ikke blir på grunn av personlige grunner, men mer at min kompetanse er ikke nødvendig i det øyeblikket. Jeg har jobbet der tidligere, så oljebransjen går opp og ned. Som vi vet, så har jeg jobbet der for 15 år siden, og så fikk jeg da oppsigelse fordi det var nedbemanning (pause), og så fant jeg jobb en annen plass.

Så I4 formidler at det er stor forskjell på å være ansatt i dag eller for par år siden da mine informanter kom hit for å jobbe. En av mine informanter fortalte at han måtte gå i første runde da nedbemanningen har startet, og det tok flere måneder før at han begynte å jobbe i et annet selskap. Årsaken var at det nettverket som han har, er kollegaer eller venner som ikke sitter i høye posisjoner og med det var det vanskelig for han å få hjelp fra dem.

Det er heller ikke så lett verken for nordmenn eller innvandrere å beholde jobben eller sitte igjen der når andre må gå.

Sitat 6:

I4: Generelt synes jeg at hele prosessen var vanskelig fordi det har pågått- puh- i tre år nå, og man kjenner på kroppen «Er det min tur neste gang»? Og så blir det en litt stresset på grunn av situasjonen, og så tenker man mer på den biten av jobben enn selve jobben. Trivsel er dårligere fordi du hele tiden hører at de snakker om oppsigelser. Men generelt er det ikke sånn

at det har påvirket mine relasjoner med mine arbeidskollegaer, fordi jeg føler at vi er i samme situasjon.

Det som er interessant og felles med mine informanter er at de fleste ikke har noen forbindelser med fagforeninger i Norge, og mange av dem kommer fra land hvor arbeidsrettigheter er mye dårligere enn her i Norge. Det er kun én av dem som er veldig engasjert, men dessverre med dårlig erfaring med en av fagforeningene.

Når det gjelder tema nedbemanning, må jeg innrømme at mine informanter ikke var så villige til å snakke om det.

Sitat 7:

A: Har du vært fagorganisert?

I: Nei jeg har aldri vært fagorganisert. Men hvis jeg hadde jobbet i Italia, så ville jeg sikkert blitt fagorganisert. Her tar systemet godt vare på alle selv om de er fagorganiserte eller ei.

Så hvis vi tenker på de rollene som vi har i samfunnet, så tenker min informant at alt her er det regulert så han ikke trenger å være fagorganisert. Og hvis det oppstår problemer på jobb, er det som kan ordne det.

For en annen informant er det derimot viktig til å bli fagorganisert:

Sitat 8:

A: Er du fagorganisert?

I4: Ja.

A: Og det har du vært siden du har fått jobb?

I4: I begynnelsen var jeg usikker om jeg kunne bli med i NITO eller Tekna fordi jeg ikke har tatt utdanning i Norge. Men etterhvert skjønnte jeg at det ikke er noe problem, og jeg meldte meg inn.

4.3. Nordmenn som hjelpeallianse

I dette siste avsnittet ser jeg på hvordan mine informanter ser på nordmenn, men også hvordan de ser på seg selv og hvordan samfunnet har konstruert dem som individer slik B&L har skrevet om. Grunnen til hvorfor jeg skriver om dette er å presentere hvordan mine

informanter har konstruert bilde om nordmenn og hva det gjør for om det blir skjevhet i relasjonen mellom dem.

4.3. Nordmenn som hjelpe-allianse		
		
4.3.1. Oppfatning av nordmenn	4.3.2. Kvinner vs. menn	4.3.3. Forhold med norsk dame

4.3.1. Oppfatningen om nordmenn

Her ser jeg på hvordan vi selv konstruerer møter, hva vi forventer av andre, og hvilket bilde skaper vi når vi møter andre kulturer? Jeg har spurt mine informanter hvordan de oppfatter nordmenn i forhold til åpenhet til de som kommer til Norge.

Med mitt spørsmål «Er det forskjell mellom selve nordmenn»? Så styrer jeg konversasjonen og det gjør at dataene som jeg får ikke kan kalles for naturlige data dvs. de svarer på mitt spørsmål slik som over. Jeg kunne ha latt dem snakke i ei gruppe og teipe det de sier og så se, men jeg har altså valgt å være med i samtalen. En av dem svarer:

Sitat 1:

I6: Pause.. Jeg oppfatter at de i teorien er veldig inkluderende. Og de er veldig flinke til å si at de vil være inkluderende. Og de er villige til å stille opp med å finne løsninger. Melde seg på kurs, kulturelle forståelser. Relaterte kurs osv. Men i praksis tror jeg at de mangler innsats, folk er reserverte. De holder seg beskyttet, integriteten sin, og det får meg til å føle at jeg er på angrep hele tiden. Når man beskytter seg, og hvis du beskytter deg og viser sårbarhet hele tiden, tør jeg ikke å bevege en finger. Kanskje jeg kan skade (såre) noen. Kanskje setter de meg på spissen.

De er vel litt vikinger kanskje, de holder nok ting litt for seg selv. Jeg tror en må grave litt for å få ting frem.

Sånn ser han nordmenn. Her kan det være at det bare er det at nordisk retorikk er fremmed for ham. Eller, kanskje han ser norsk ro som «klar for avspark. Kampen kan begynne når som helst.» Han vet ikke, men må være klar.

Nordmenn har roen i sitt vesen for eksempel en sein eller rolig måte å snakke på, som også kan virke avvisende hvis en ikke helt kjenner kulturen og samtidig danner stereotyper om andre.

Sitat 2:

A: Trives du i Kristiansand?

II: Ja, men jeg var veldig fornøyd med Kristiansand. Liten by, man kan ha alt her. Svømmehallen, basseng, dyreparken vi har strender, alle butikker man trenger.

Du trenger ikke så mye tid til å komme deg fra A til B. Med transport. Alt er lett. Alt koster mye mindre. Ikke noe problem med trafikken, så det er ting som jeg har tenkt på fra mitt hjemland. Her var alt lettere. Men nå som det er vanskelig på jobb, og jeg vet ikke om det kommer til å bli bedre. Jeg føler at i Norge hva er det: «It is time to move out».

Her ser vi igjen at usikkerheten i bransjen gjør at han ser ting annerledes nå. Alt det som før gjorde dette til et bra sted å være, er ikke like bra nå lengre. Dette gjør at enkelte ikke trives her.

Sitat 3:

II: Ja, jeg tenker også at det ikke gjelder alle nordmenn. Men mye «Kind of hypocritt»

De snakker om ting som at de er åpne for innvandrere, de respekterer alle mennesker. Men det tror jeg ikke på.

Her ser vi at han framhever at han mener det fremdeles er en ganske stor avstand mellom nordmenn og de som har kommet til Norge.

En som har jobbet mye i forskjellige deler av Norge forteller dette:

Sitat 4:

I: Det er vanskelig å svare på. Først og fremst er sørlendinger helt annerledes enn østlendinger, eller for eksempel folk fra Stavanger. Jeg synes for eksempel at det er mye lettere i Stavanger å slå av en prat med folk på for eksempel Seven 11, eller hvis man står i køen på butikken. Generelt er nordlendinger mye mer åpne og vant med folk.

Sørlendinger er litt mer reserverte kan jeg si. Jeg hører alltid kommentarer som for eksempel «Å italienerne er så avslappa, så avslappa». Italienerne er ikke avslappa i det hele tatt. Nordmenn er mye mer avslappa enn italienerne. Italienerne er mye mer stressa, for eksempel på jobb når det er deadline og slike ting.

Min informant som ikke bare snakker med ord, men mer nonverbalt, mener at nordmenn er veldig gjerrige når det gjelder å vise følelser. Selv ser nordmenn det ikke slik.

Sitat 5:

A: Hvordan vil du beskrive nordmenn?

I2: Veldig kaldt. Du kan se på en flyplass på ankomsten. Hvis det kommer noen fra andre land og det er foreldre eller venner så blir det mye mer jubel, klemmer, kyss og sånne ting. Mens de er mye mer reservert. Du kan også merke når de klemmer hverandre, de klemmer bare på en kaldere måte.

Også her ser informantene forskjeller og bruker et eksempel, men sier at selv om de norske også gir en klem, så er den annerledes fordi han beskriver nordmenn som mer reserverte. Deres klemmer er «kaldere». Men det er ikke sikkert at nordmenn selv oppfatter det som kaldt. Det er disse nyansene som konstituerer de norske som norske og som annerledes enn de andre for å bruke B&L. Alle hilser, men selv om de norske utvider sitt hilsningsritual så forblir de likevel norske når mine informanter observerer for eksempel nyanser i måten å klemme på.

Det ser ut til at det «ikke er lov» å vise følelser på offentlige steder.

Han andre forklarte senere om en hendelse fra da han ventet på sønnen som var 12år, da han var med en reise med skolen. Så kom barna ut av bussen og ingen av foreldre gav dem kyss. Et par av mødre hadde gitt en klem til døtrene sine. Men da en gutt med chilensk opprinnelse kom, så kom ikke bare et medlem fra familien for å møte han, men mange og det ble latter og glede og alle kysset gutten og alle snakket samtidig med hverandre med høy stemme.

Han lager en forestilling av hele scenariet der han bruker et aktivt kroppsspråk. Han utvider til klem, kyss og latter i motsetning til de norske som møtes med andre ritualer uten «latter og glede». Dette viser at skillet mellom nordmenn og innvandrere lever videre gjennom fortellinger om nyansene og inntrykkene de mener at selve hilsenen avgir som varme – reserverte eller kalde.

Sitat 6:

A: Merker du forskjell på nordmenn. Nordlendinger og sørlendinger for eksempel.

I7: Jeg synes jo generelt sett nordlendinger er lette å snakke med. De er mindre alvorlige, ikke sant. Men igjen, hvordan møter du dem selv? Hvis jeg møter en kristiansander med litt latter, så åpner jo de seg også. Nordlendinger vil nok bare være der fortere.

I mine data ser vi at meninger om nordmenn er blandet med stereotypier om hverandre og kanskje blander de den roen de ser hos nordmenn som noe som finnes i et velordnet land.

Neste informant forteller om forskjell i naturen mellom nordmenn og folk fra hans land.

Sitat 7:

I2: Vi er på en måte mer tullete kanskje, vi liker å spøke mer og sier ting som nordmenn ikke ville ha sagt. Vi er mye mer direkte. Det er også en ting jeg savner i forhold til nordmenn at de er ikke så direkte. De er veldig forsiktige med hva de sier hele tiden. Vi kan prate tre timer om politikk, men hvis du spør nordmenn om politisk orientering eller diskutere om politikk og være kritisk så er de ganske forsiktige hva de sier. De er alltid redde for at de kan fornærme deg. Så det betyr at de er diplomatiske, forsiktige. De kan si for eksempel: Nei jeg liker ikke det, eller liker ikke sånn. Men that is it. De går ikke dypt i samtaler. De prøver ikke å være opposisjon. For dem er det mye tryggere sånn.

Da jeg spurte en av mine informanter om han ville gjort noe annerledes for å gjøre det bedre på jobb svarte han:

Sitat 8:

I6: Jeg vet ikke om jeg kunne gjort mye mer, men jeg har jo forstått at jeg måtte gjøre noe for å bli mer integrert. Fordi folk aksepterer at du er sånn, men de regner ikke med deg når de skal gjøre det som er vanlig for gjengen. De forstår at du er som du er, og at du er treg på humoren. De fleste vitsene de har vet de at du ikke henger helt med på, og blir satt litt til side. Etter hvert foretrekker de å ikke si ifra til deg at de skal samles. De foretrekker å ikke inkludere meg. Jeg ser både det gode og det vonde i det. Men jeg tror at veldig ofte skulle jeg ha vært tøffere i trynet. Bare for å vise dem at de ikke trenger å bruke bomull på meg og beskytte meg. Det er som når vi skal ut i krig. Vi tar ikke barn med, fordi de er de mest sårbare, og de må vokse, så vi tar dem ikke med.

For å nøye beskrive hvordan han ser nordmenn ser vi at han bruker en metafor som viser hva han føler og hvordan han synes at han oppfattet nordmenn.

4.3.2.Kvinner versus menn

I drøftingsdel kommer jeg til å skrive om forskjell i kjønn mellom nordmenn, altså om maskulinitet eller om kjønn betyr noe for det å oppnå kontakt.

En mine informanter beskrev det første møtet med nordmenn slik:

Sitat 1:

I6: Ja kvinner er mye mer «vanlige». Jeg opplever stadig at de ligner på oss. De er knyttet til følelser og koblet med hjertet sitt. Hvis jeg kan bruke metaforen. Og det er veldig bra for å skape et forhold med en gang, men det er klart det er samme i mitt land. De er først ute og skaffer venner. Ikke sant? Men de er de første som skaper konflikter med venner. Så alt er knyttet til følelser og mye mer. Jeg opplever at det er lettere å komme inn i samtalen med en kvinne enn mann

Som alle kvinner i verden snakker også norske damer med hjertet. Derfor ligner de på innvandrere.

Kanskje det også er en av grunnene til at når mine informanter snakker om nordmenn, så tar de aldri fram eksempler på hva de opplever med deres partner for eksempel hvis jeg ikke spør konkret om det.

Sitat 2:

A: Hvem er din beste venn? En mann eller en kvinne? I tillegg til din mor?

Er det lettere å snakke med en norsk mann eller kvinne?

I2: En kvinne. Hvis du kommer til et veldig sterkt nivå av vennskap at du kan stole helt da er det lettere med en kvinne. En kvinne har mer forståelse og jeg kan si mer. En kvinne kunne fått vite mer enn en mann.

Så kanskje det er nettopp det som skjer akkurat her, at han er så åpen og ærlig når vi snakker fordi jeg også er kvinne.

4.3.3.Livet med norske damer

Et ekteskap er nesten som et eget land, med egne ledere, styresystemer, humor og språk

(Linn Ullmann)

Alle mine informanter unntatt én, er sammen med norske damer. Noen av dem synes at det er en fordel for integrering, andre mener at de ville gjøre eller blitt integrert uansett med hvem de er sammen med, mens noen mener at det er stor kulturforskjell mellom dem.

I neste sitat ser vi at min informant ser på forhold som en fordel at han kan «lettere»

knekke koder og blir bedre kjent ikke bare med nordmenn, men med deres måte å leve på og kulturen. Han mener også at det ikke finnes noe store kulturelle forskjell mellom dem.

Sitat 1:

I4: Fordelen er ... at man får på en måte mer innsyn og kjennskap til hvordan nordmenn generelt er. Men jeg tror at jeg også ville fått det hvis jeg for eksempel hadde vært gift med en fra mitt land. Vi ville holdt oss mer med nordmenn enn med folk fra samme land. Nå har jeg mer kontakt både med hennes familie, foreldre, søsken, også venner. Mine barn har også venner fra hennes krets. Så jeg føler at jeg kjenner nordmenn mye bedre enn hvis jeg ikke hadde vært gift med henne.

Neste informant er også tilfeldigvis med norsk dame. Og han mener at hans nettverk bare er utvidet med hennes nettverk, men mye må man gjøre selv.

Sitat 2:

A: Synes du det er en fordel at du er sammen med en norsk dame? Tror du at du hadde hatt de samme nettverkene om du hadde vært med en fra et annet land?

I5: Jeg vet ikke akkurat om det er en fordel å være med en norsk dame.. (begge ler). Neida, jeg er sammen med en norsk dame fordi jeg likte henne, det hadde ingenting med om hun var norsk eller ikke. Det spilte aldri noe rolle for meg hvor hun kom fra. Men altså man utvider jo nettverket. Nettverket kan hjelpe deg en del, men en del må du gjøre selv.

Hos andre informanter er det nokså stor forskjell i naturen, samtidig som de takler vanskelige situasjoner på forskjellige måter.

Sitat 3:

I2: Når det gjelder matlaging har jeg funnet en flink en. Norske kvinner kan lage god mat, men hun liker det også. Men stort sett kulturelt er det store forskjeller mellom oss. Vi har andre måter å se på ting, andre måter å diskutere på. De diskuterer mye mer diplomatisk, og vi diskuterer mye mer med hjerte. Det kan provosere misforståelse eller fornærmelse.

Hos min siste informant i dette avsnittet vil jeg presentere hvordan den første kontakten er veldig lett å få slik vi så over, men å fortsette noe videre ikke er lett:

Sitat 4:

A: Hvordan har de mottatt deg? (Jeg mener familien til hans partner)

I6: Ja de mottok meg veldig bra. Jeg hadde ikke problem for å bli mottatt. Men det var vanskelig å fortsette å være meg selv. Jeg måtte tilpasse meg, min egen karakter for å bli husket. Det var en dag jeg kom, og alle var interessert i meg. De spurte om alt mulig. Om min familie, alt ... Så tenkte jeg «Wow plutselig så fikk jeg så mange venner». De sa «Vi må bare treffes». Så ble det helt stille. Aldri noe mer. Når man er ny i et slikt miljø, så er det ikke så lett at man bare begynner å ta frem telefonkatalogen, og tenke «Hvem er han som jeg traff»?

Så de kjenner henne, min samboer. Men de gjør ikke en innsats ved å si til henne om hun kan si til meg for eksempel at de inviterer meg med på fisketur osv. da. Men jeg er veldig interessant for dem, der og da. Akkurat idet øyeblikket er over, så hører jeg aldri noe mer fra dem.

Utover sånne data som vi ser her, kan det å være sammen med norsk en kvinne tolkes på mange forskjellige måter. Men det betyr ikke at det verken er en fordel eller en ulempe med tanke på å gjøre integrering enklere. Bildet er ikke alltid slik vi tror det er.

Jeg vil nå gå over til å drøfte hvordan vi kan forstå dataene og derfor drøfte funnene.

5.0.Drøfting

I forrige kapittel presenterte jeg empirien. Her fortsetter jeg med drøftingen rundt hvordan vi kan forstå situatene, og hva som er bakgrunnen for at jeg velger disse begrepene som hovedfokus for drøftingen.

Utgangspunktet er at for mine informanter er livet i Norge en dramaturgi slik Goffman har skrevet om, og mitt fokus her altså kun det som de oppfatter at skjer i selve møtet mellom dem og nordmenn. Samtidig vil jeg se nærmere på hva de gjør og hvordan det er å etablere et nettverk her i landet.

På Frontstage møte de mye samme eller lignende situasjoner, men forskjellen kan være at det som skjer Backstage påvirker hele samhandlingen mellom individene. I denne delen av oppgaven som jeg har delt i tre sekvenser, kommer jeg til å skrive om hvordan forskjellige situasjoner kan bidra til at folk kommer nær hverandre eller skille dem fra hverandre.

Nøyaktig hva som er en styrke eller hva som er en svakhet, både hos nordmenn og mine informanter, vil det kanskje være uenighet om. Det er avhengig av hva leseren bærer i bagasjen og hvordan leserens Backstage er.

Målet er ikke å dømme noen eller å si at noen er bedre enn andre. Jeg skal prøve å forstå hva vi som individer kan gjøre for å gjøre hverdagen bedre for hverandre.

Ut over de eksplisive dataene jeg har fått, kommer jeg inn på hva deres taushet betyr når jeg spør om forskjellige ting. Hvilke tema snakker de åpent om og hvorfor er de tilsvarende stille når jeg spør om andre ting.

Det Goffman (1992) påpeker er at førsteinntrykkets betydning, oppførselen til begge parter som møtes, utsende og lignende ikke bare danner grunnlag for forståelsen av samhandlingen, men også grunnlag for videre samhandling. Jeg har valgt å bruke de analytiske kategoriene i oversikten over, som egne avsnitt under.

5.1. Sosial kapital

Jeg skrev over om sosial kapital, og tar her opp momenter som det er naturlig å se som uttrykk for denne kapitalen.

5.1.1. Nettverk som stor utfordring

Neste eksempel viser hvordan media kan påvirke forhold mellom mennesker. De kan påvirke meninger om både individer og grupper. Media kan også blåse opp et tema eller roe ned en situasjon som oppstår. Og det bildet som vi konstruerer av andre påvirker våre meninger om andre når vi leter etter et nettverk vi vil bli omfanget med.

I A-magasinet #32 fra 11.08.2017 (Aftenposten) på første side er overskriften:

I hjemlandet var han tv-stjerne

Inne i bladet begynner artikkelen slik:

“Tusenvis av innvandrere jobber i lavtlønnsyrker som de er overkvalifiserte for. Det koster Norge over 5 milliarder kroner hvert år.”

Artikkelen skriver om seks utenlandske innvandrere som har kommet til Norge med høy utdanning fra før. Alle snakker norsk, engelsk, morsmål og kanskje enda et språk til. Det som ikke står i A-magasinet er hvorfor de ikke kan få bedre stillinger enn det de har her.

Her er nettverk og gode kontakter i større grad viktige når man søker jobb enn hva CV eller søknadsprosessen er. Det kan jo også være slik at medlemmer av majoriteten er i stand til å presentere symbolsk makt når det gjelder ansettelse.

Symbolsk makt er makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn om det, det vil si til å få andre til å se eller tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller til å forandre den. Symbolsk makt er en sånn sett «magisk» makt som gjør det mulig å oppnå det samme som en kan oppnå for eksempel fysisk eller økonomisk, og det takket være den spesifikke mobiliseringseffekten. Denne makten virker i midlertid kun hvis det anerkjennes (Bourdieu, 1996:45).

Problemstillingen i dette oppgaven handler ikke om hvor innvandrere jobber og hvordan de bruker sin utdanning. Det handler om hvordan de skaper kontakter, hvordan de presenterer selvet og hvilket nettverk de har her i Norge.

På den ene siden har man kristiansandere og sørlendinger kjent som folk som ikke eksplisitt sier hva de mener. Noen vil gå så langt som å påstå at de ikke sier så mye, eller om de gjør de det så er det på måter som ikke-sørlendinger har vansker med å plukke opp.

Folk fra Sørlandet viser heller ikke så mye følelser som for eksempel folk fra Nord Norge. Det kan illustreres med en setning som «Jeg ble så sint at jeg nesten sa noe!». Det å skjule følelser kan være forvirrende både for innvandrere og selv for nordmenn fra andre deler av landet.

I analysen skrev jeg hvordan min informant oppfatter nordmenn på en flyplass eller når de møter hverandre. Dette er hans mening om det han observerer, og med slik konstruksjon av eller bilde om nordmenn bestemmer han at han ikke kan ha norske venner fordi de er kalde og uten følelser.

For arbeidsinnvandrere som kommer til Norge, kan det være vanskelig å ”knekke” alle de kodene, inkludert de uskrevne reglene for hvordan de skal samhandle med kollegaer på arbeidsplassen og hvordan de bidrar til å skape bilder av seg selv i andres øyne. På Frontstage må de tilsynelatende spille samme rolle. Det blir først interessant når man ser nærmere på hva som utspiller seg Backstage. For å forklare dette nærmere vil jeg trekke frem eksempelet Goffman har skrevet om, hvor vi i møte med andre mennesker oppfører oss på en måte vi selv mener er «riktig», men hvor motparten oppfatter oss på en helt annen måte enn vi ønsker.

I analysedelen 4.2.4. Arbeid sitat 4 nevner min informant at han merker en tendens hvor det er den samme «guttegjengen», som går fra et selskap til et annet og hjelper hverandre med ansettelse.

Så personer uten tilsvarende nettverk uavhengig om de er innvandrere eller innflyttere fra Norge kan havne i samme situasjon når det er snakk om jobbsøking uavhengig av hvor høy utdanning eller erfaring de har.

Det kan også være slik at innvandrere utvikler «feil», eller irrelevante sosiale nettverk basert på ulike bosetningsmønstre og sosioøkonomisk bakgrunn (Wiborg, 2006).

Totalt sett er det en sammenheng mellom hvilke muligheter og forutsetninger de har og hvordan de kan stifte seg nettverk som er relevante med tanke på arbeidsliv.

5.1.2. Identitet, vi og de, oss og de, selvet

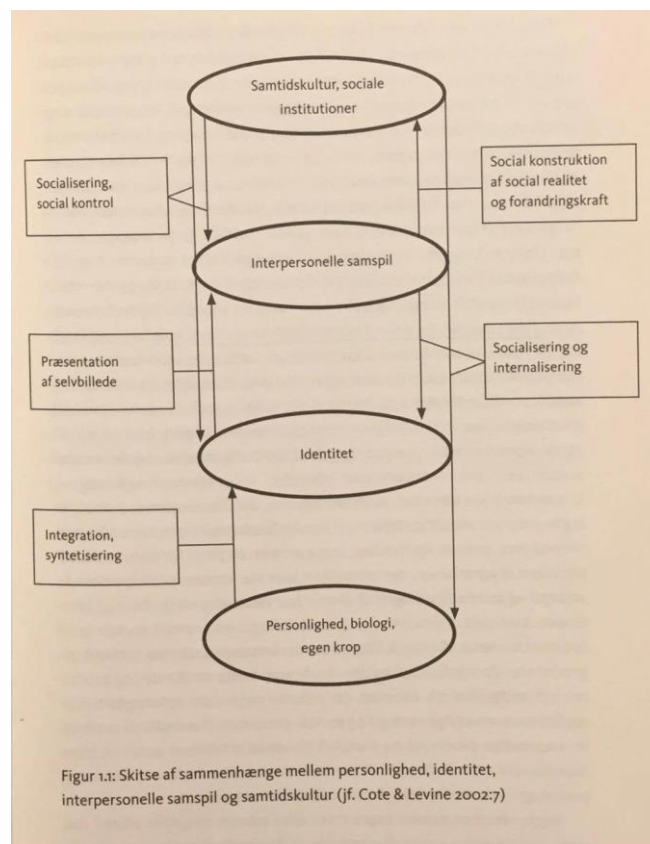
Det finnes flere «typer» identiteter. Det biologiske vi er født med og geografisk opprinnelse er som alle vet faktorer som vi kan gjøre lite med. Resten kan vi i større grad selv påvirke og vurdere ut fra hvordan vi vil forme vår identitet og hvordan vi vil at andre skal oppfatte oss.

Når vi er i ungdomstiden eller i tidlig voksenalder, er det ofte i sammenheng med en turbulent tid. Flere områder kan være ustabile på grunn av kroppslige og mentale endringer. Store

grunnleggende livsvalg som man må foreta kan forårsake store konsekvenser senere i livet. Slike valg kan være utdanning, karriere, eller det å flytte fra barndomshjemmet til et helt annet land. Samtidig må man forsøke å finne ut hvem man er og hvem man skal bli

(Botvar, 1999). Og hvordan vi formes eller velger identitet er et sentralt begrep i denne delen av oppgaven.

Gjennom skissen av Cote & Levine (2002) er det lettere å illustrere identitet hos mine informanter. Berger og Luckmanns teori om hvordan vi konstruerer vår identitet er også aktuell i drøftingen her.

Figur 3. Cote og Levines figur over identitet og samspill (Cote, J.E. & Levine, C.G. (2002). Identity Formation, Agency, and Culture. A Social Psychological Synthesis. London: Lawrence Erlbaum Associates)

For B&L befinner identitet seg mellom individ og samfunn. Som de skriver blir identiteten (2015, s.175) påvirket av samfunnet, men samtidig skapt av «virkelighetsorientering». Man kan spørre seg «hvilken virkelighet»? Et annet spørsmål som melder seg er «finnes det en oppskrift på hvilken identitet som bør velges når vi befinner oss i forskjellige arenaer?». Vi kan ikke velge hvilken identitet vi kommer til å knytte oss til, slik vi velger hva vi vil spise med familien på fredagskvelden. Ikke så lenge identiteten påvirkes av så mange eksterne faktorer som den gjør.

På den andre siden må man ta hensyn til hvilke roller vi spiller i samfunnet som Goffman skriver om i selvpresentasjon. Goffman (1992) ser det slik jeg har skrevet i teoridelen, at det alltid foregår forhandlinger mellom interne og eksterne forståelser av hvem man er.

Noen av mine informanter har sterke forbindelser til landet de kommer fra og når jeg har spurt om identiteten så er hvilket land de kommer fra, det første de sier. På en måte er det veldig forståelig at de forbinder det med identiteten, men videre i intervjuene viser det seg at de også har flere utfordringer med å tilpasse seg den norske kulturen og levemåter her.

I undersøkelsen jeg har gjort fant jeg ut at de som ikke har en så sterk tilknytning til landet de opprinnelig kommer fra, virker mye bedre integrert. Da vil spørsmålet fort bli, «må vi som kommer til Norge eller hvilket som helst land bli assimilert for at majoriteten skal godta oss som individer?».

Dersom mine informanter har høy utdanning vil de fleste kategorisere seg som ingeniører eller med andre yrkestitler. Det å ha en slags yrkesstolthet i bunn viser seg å være en fordel for å bli respektert på jobb og blant kollegaer der, men samtidig hjelper det lite for noe dypere kontakt hvis de ønsker vennskap med arbeidskollegaer.

I analysedelen 4.1.4 Identitet, Sitat 2 forteller min informant at han måtte gjøre mye for å bli mottatt her i samfunnet. Disse forandringene er ikke noe han merker før noen andre påpeker dem. Dersom han er søreuropeer får han tilbakemelding fra venner som er på besøk om at han har forandret seg. De forandringene kan være livssyn, det kan være noen vaner han har fått her og det kan være noen småting som vi ikke merker i hverdagen. På den andre siden er han fortsatt forskjellig også fra nordmenn.

5.1.3. Betyr det noe om de er sammen med norsk partner eller ikke?

Fem av mine informanter kommer fra Sør-Europa og er sammen med norske kvinner. De fleste har barn med dem også. Både kvinnene og deres familier har akseptert disse mennene. Mennene trives veldig godt her. Kvinner som har valgt å dele livet med en mann fra en fremmed kultur, måtte sikkert på forhånd forberede seg på at livet blir mer utfordrende enn hvis de hadde valgt partner fra Norge. De kvinnene kan godt sammenlignes med Alf Prøysens Teskjekjerringa - varmhjertet og løsningsorientert. Damer som på mange måter lever mellom barken og veden (metaforisk mellom to kulturer) og tar hver dag som kommer som et «artig eventyr», livet med en mann som ikke behersker norsk slik andre menn gjør, som har vokst opp i et annet land og

som må lære ting fra starten av. Samtidig må de bevare maska for å gi dem styrke når de skal være på andre arenaer enn hjemme.

På denne arenaen spiller informanter - på alle måter - en annerledes rolle enn for eksempel når de er på jobb. Fordelen med dette er at det er mye lettere å komme i kontakt med andre par som for eksempel er norske, eller partnerens venner og på grunn av partneren kan de da bli akseptert i samme vennekrets. Samtidig er nettverk via partneren ganske sårbart i tilfelle et samlivsbrudd oppstår. Dilemmaet er ofte hvem som fortsetter å være venn med de felles vennene de har hatt. Blir de utelukkende hennes venner igjen fordi de var det fra før, eller beholder mennene disse vennene også etter at forholdet er avsluttet?

En av mine informanter sier at forholdet med en norsk kvinne har hjulpet ham med å bli lettere kjent med nordmenn og deres kultur. Men, hvis han hadde vært sammen med en dame fra hans land, så ville han også stort sett vært sammen med nordmenn. Han mener at han ble kjent med en del venner via hennes kontakter, men det å være med norsk dame har ikke ifølge ham selv, hjulpet han å finne norske venner.

På den andre siden har jeg en informant som jeg har skrevet om tidligere, som har hatt flere forhold med norske damer, og han er veldig respektert på jobb, men i hans vennekrets her i Norge finnes det ikke en norsk venn. Grunnen til dette kan være som B&L fremhever at i det bildet av nordmenn som han har konstruert, så tilfredsstillende de ikke hans oppfatning av hvordan en venn skal være.

Her ser vi at nettverk ikke bare innebærer det å finne venner, men især forventinger knyttet til hva vennskap innebærer. Temaet vennsksapsrelasjoner er derfor mer komplekst og kulturelt enn hva man ofte tenker om nettverk fordi de omfatter en mye videre idè om eller andre sider knyttet til relasjoner. Å oppgi antall norske venner slik jeg gjorde tidlig slik man ofte gjør det, er en ytre dimensjon. «Venner» er en betegnelse som kan være upresis ved å omslutte alt fra nært vennskap til ordinære bekjentskap. Selve denotasjonen «venner» kan skygge for variasjonen i de konnotasjonene som betegnelsen inviterer på tvers av kulturer. Det betyr at å diskutere antall «venner» som uttrykk for integrering og trivsel, er en forenkling. Venner slik jeg har vært interessert i, krever at vi ser på de forventningene vi har til relasjoner før vi kan sortere dem inn under begrepet «vennsksapsrelasjoner». Poenget er at dataene gir oss innblikk i det komplekse rundt «venner» og at dette kan være noe man «gjør» på forskjellig i ulike kulturer dvs. som noe som spiller på lag med hvordan man selv tenker om fenomenet. Spørsmålet blir jo da også om

der finnes møteplasser der disse kan gro slik informantene snakket om da de trakk inn klima som noe som begrenset det sosiale rommet.

5.1.4. Barn mellom to kulturer

Hvordan skal vi kategorisere barna som er født i et forhold mellom to helt forskjellige kulturer med foreldre som snakker to forskjellige språk?

Er de første eller andre generasjons innvandrere? Er de «halve innvandrere», er de «helt norske»? Hvor mye kan de hjelpe sine foreldre med å bli integrert i Norge?

Som Goffman (1967, s.3) har skrevet «Ikke mennesker og deres øyeblikk, men snarere øyeblikk og deres mennesker». Det er i de øyeblikkene vi befinner oss med andre at vi skaper en oppfatning av hvordan vi kan oppføre oss, og hva som er riktig og galt.

Sånn sett gjenspeiler også våre barn hva vi er. Og særlig hvis vi tar hensyn til at mine informanter ser på familie som en viktig institusjon i samfunnet. Og ikke bare det. Det som er veldig viktig for dem når de drar på ferie er at barna kan språket. Så igjen, på Backstage hvor de er med sine egne familier og venner i hjemland, er et område de veldig stolte av fordi barna kan språket. Dette er «deres egen fremre scene».

Som Berger og Luckmann forteller er det noen objektive situasjoner som har skjedd før oss, og hvor vi bare har «lært» at tingene fungerer på denne måten.

På den ene siden er det viktig at barna er integrert i hverdagen. At barna med en norsk forelder føler seg genuint norske de også. Men på den andre siden er det viktig for den ikke-norske partneren at når de besøker familie som også bor i andre land, så er barna kjent med språket der og kan alle kodene som gjelder i dette landet.

Vi som voksne er preget av vår kultur, vår oppdragelse og ting som vi selv har valgt og vraket i vår levestil. Mine informanter nevner flere årsaker til hvorfor de kun snakker morsmål sammen med barna. En av dem jeg har valgt å skrive om i analysen sier at da den minste jenten protesterte mot å snakke hans språk med ham, så begynte han å snakke norsk. Men etterhvert skjønnte han at det føltes feil. Begrunnelsen er at han både med kroppsspråk og uttale viser følelser og kjærlighet og at dette er noe han er nødt til å gjøre på sitt eget språk. Han peker derfor på at å skifte språk er så mye mer enn kun språk. For det å snakke norsk med sine egne barn, flytter situasjonen fort fra en Backstage til Frontstage hvor de i tillegg til det de sier, også må tenke på hvordan de sier det.

En annen av mine informanter som er gift med en norsk kvinne er også en person jeg kjenner noe fra før. En gang vi tilfeldigvis var sammen i en anledning hørte jeg partneren hans snakke «mannens språk» flytende.

Jeg syntes at det var gøy å høre så jeg ble nysgjerrig og sa til henne at det er gøy at hun snakker det språket. Så sa hun: «Jeg var bare nødt å lære språket fordi alle (barna og mannen) snakker kun hans språk når vi er hjemme. Det illustrerer godt hvordan en norsk partner i noen situasjoner også må tilpasse seg for å kunne være en del av Backstage, i denne situasjonen hjemme.

Som vi vet så er det å ha barn også en mulighet til å få venner og bekjente. Gjennom ulike sportsaktiviteter kan man delta i forskjellige roller og sammenhenger. To av mine informanter har barn som driver med sport. Begge er trenere for laget hvor barna spiller. På denne måten blir de kjente med andre foreldre som også har barn. Som Blumer (1969) skriver at SI dreier seg om, så er det at aktive individer i pågående handlinger utvikler handlingsmønstre gjennom de forskjellige situasjonene. I dette tilfellet kobler mine informanter også sin identitet mot det å være sportsaktive knyttet til det å være villige til å bli inkludert med barna. Med dette skaper de lettere situasjoner som åpner for møter eller å bli kjent med andre foreldre på fellesarenaer.

Allikevel finnes der ingen fasit i dette. En annen informant som også har barn som er aktive i sport forteller at han er venn med foreldre som har sine barn i samme skoleklasse som hans. Dette gjelder også idrettslaget det ene barnet hans er på, men at situasjonen med foreldrene i idrettslaget til det andre barnet er helt annerledes.

For å vise variasjonen i utvalget trekker jeg fram et tredje eksempel hvor min informant fra før har lite kontakt med nordmenn, behersker norsk dårligere enn andre informanter og befinner seg i en helt annen posisjon. Når barna har trening står han i ytterkanten av terrenget og har vansker for å opprette en noen som helst kontakt med andre foreldre. Årsaken kan være at usikkerheten hos både nordmenn og ham selv gjør at vanlige ritualer som kan åpne for kontakt aldri blir til. Her kan vi tenke oss at i tillegg til språket så vil mangel på kjennskap til daglige samtaletemaer som er aktuelle for nordmenn, stenge for oppfølging etter de vanlige hilsningsintroduksjonene de eventuelt kunne snakket om mens de venter på barna.

Fra den dramaturgiske siden mener Goffman at å «opptre» på scenen betyr hvordan partene konstruerer relasjoner, hvordan de håndterer roller, og samtidig situasjoner hvor de befinner seg i. Dette viser at også det å etablere kontakt mellom innvandrere inkludert de med høy utdanning, og medlemmer av majoritetsmedlem, er mer komplekst enn vi ofte tenker. Selve møtet er en prosess der alle de involverte blir aktive og at det er i denne prosessen av møtet blir

til. De som deltar sender bevisst ut signaler gjennom måter å møte den andre på. I tillegg sender han eller hun ut signaler hun eller han ofte ikke er bevisst på at mottakeren oppfatter og fortolker slik jeg skrev at Goffman nyanserer det. Det er derfor begge disse lagene i møtene mellom dem som inngår i det fortolkningsarbeidet begge parter gjør mens de treffes. Å stå på sidelinja litt borte fra de andre sender ut andre signaler enn å stå sammen med de andre og å delta i samtalen på det språket de bruker. Å tenke at en part ikke ønsker å inkludere dem, kan bety at man ikke er bevisst det gjensidige fortolkningsarbeidet som pågår. Det er her etnometodologer ville si at for å forstå dette så trenger vi naturlige data fra slike møter for å utforske hvordan man gjør vellykkete og mindre vellykkede møter. Jeg har vist at oppfatninger av slike møter varierer, at de kan være både ukompliserte og kompliserte, og at samme informant som oss alle kan oppfatte slike møter som begge deler. Møter blir derfor noe som kan utforskes mer detaljert.

La meg nå gå over til neste analytiske kategori.

5.2. Nordmenn som hjelpeallianse

5.2.1 Hvordan nordmenn ser seg selv

I alle hjelpeaksjoner som for eksempel i krigen i Nord Afrika, var nordmenn noen av de første som sendte hjelp og viste vilje til å hjelpe de i nød. Gjennom mange religiøse institusjoner er norsk bistand også spredt rundt i hele verden.

En av mine informanter har beskrevet hjelp som: Så lenge man gjør som «de» vil at du skal oppføre deg, eller sier det som de vil høre, er alt ok. Men hvis «de» vurderer at man ikke trenger hjelp lenger, hva skjer da? Hvem kommer til å miste ansikt i slike situasjoner? De som ikke trenger hjelp eller ikke vil gjøre ting på den måten majoriteten ønsker, eller nordmenn som sitter med en følelse av at de som har fått hjelp er blitt bedre eller rikere enn dem.

Et spørsmål som her dukker opp er derfor hvordan nordmenn som kollektiv identitet vil presentere seg selv til andre. Og hvilken rolle de spiller i samhandling med andre.

De to norske komikerbrødrene Ylvis fikk internasjonal oppmerksomhet etter at *The Fox* i 2013 ble en stor hit på mange radiokanaler både her i Norge og i utlandet. De har også laget en sang som heter *Jan Egeland* <https://www.youtube.com/watch?v=Yn-oemgzIEU>

Dette er en parodi hvor de beskriver nordmenn og hvordan nordmenn er i situasjoner hvor folk trenger hjelp. Her er noen deler fra sangen:

Gray hair, glasses, suitcase, humble, clever and constantly working for peace...

... Not as famous as Gahr Stare, Not a daddy's boy like Jens (Stoltenberg)...

...to protect some human rights" ...

When there's war and all is hell: Bring in Jan Egeland!

Min mening er at nordmenn er veldig flinke til å hjelpe i andre land. De er også veldig kjent fra fredsforhandlinger og å finne løsninger i krigsområder som Kongo, Uganda og Nord Afrika. Det viste seg også at flyktninger som kommer til landet får veldig god hjelp mens de befinner seg i asylmottak. Alt er veldig regulert og dekket med hjelp fra forskjellige institusjoner. På den annen side blir relasjonen til nordmenn lett asymmetrisk når ferdig utdannede folk som kunne bidratt her i Norge, kommer hit. Det vil si at i slike situasjoner kan vi spørre om nordmenn er villige til å danne en annen relasjon enn hjelpe-relasjonen over mot et gjensidig vennskap for dette innebærer at nordmenn ikke lenger er hjelpe-aktører i en hierarkisk relasjon overfor «utlendinger» slik de er vant til - på et vis.

Det er da problemer oppstår. Det er kanskje også dette som mine informanter problematiserer. Innvandrere med høy utdanning kommer med en etterspurt kompetanse, og deres utdanning gjør jo at de ofte ikke assosieres med innvandrere-radaren. Man tenker at de klarer seg selv. Dette er på mange måter riktig. På andre områder ser vi at slik de oppfatter det, så står også denne gruppen overfor det komplekse i lokale møter. Kanskje er dette enda vanskeligere i en norsk regional kultur som er mer høykontekstuell enn i andre landsdeler som i «javel» og uttrykk for å være provosert som «å nesten si noe». Også for høyt utdannede er dette nytt norsk terreng.

Når de som kommer hit på egen hånd ikke har noen opplagte hjelpetilbud eller institusjoner som kan hjelpe dem med disse sidene ved integrering, så sliter de veldig med å finne jobb, nettverk, venner osv. De mikro-sidene ved møter som jeg har skrevet om går utover introduksjons-frasene er neppe del av intro-kurs for innvandrere (som mine informanter ikke er en del av). Det er heller ikke sikkert at saksbehandlere på NAV - når det er påkrevd – er seg bevisst betydningen av slike mikro-prosesser både i møte med klienter generelt og knyttet til arbeidet med å hjelpe høyt utdannede innvandrere tilbake til arbeidslivet. Slike «små» aspekter er det som danner hverdagslivet i form av møter som åpner for vennskap og nettverk som de kan aktivere når behovet melder seg. Selvsagt kan språk være en stor hindring på områder det forventes at de snakker norsk, men mange mestrer dette allerede.

Jeg har tidligere skrevet at World Happiness Report har kåret Norge til det beste landet med mest lykkelige folk. Det jeg også kan legge merke til er at noen av dem er veldig selvkritiske og kan bli veldig morsomme på sin eget bekostning når det gjelder selvironi.

Den berømte komiker og sosiolog Harald Eia har gitt et intervju internasjonalt hvor han forklarer hvorfor nordmenn er den lykkeligst nasjon:

<https://www.aftenposten.no/verden/i/moEx1/Norge-er-karet-til-verdens-lykkeligste-land>

Han sier: «Vi er lykkelige inni oss. Men vi viser det ikke». Man kan diskutere om dette er veldig kulturelt betinget eller har en sammenheng med fenomener som «jantelov». Som han også hadde mange diskusjoner om på NRK så kan man spørre seg om dette er noe vi er født med eller om det er samfunnet som har gjort at nordmenn er sånn som de er.

Hele apparatet som skoler, byråkrati, politi, helsesektor behandler folk med respekt, og det gjør at folk stoler på hverandre og får følelsen at de er en del av samfunnet. Men så fortsetter han: «But it is very boring». Så lurer han på hvorfor resten av verden ikke gjør som alle nordmenn gjør. Jeg vil trekke en parallell her til en av mine informanter hvor han sier at alt er så «i orden og etter loven» at det kan bli litt for mye av og til. Sånn som Eia sier «litt kjedelig». Samtidig mener en av mine informanter at alt dette er en mer eller mindre overfladisk påstand, så han ser med andre briller på dette:

A: Nordmenn er kåret til verdens lykkeligste folk, i mars 2017. Hva er det du synes bare er overfladisk?

I: Jeg tror at uten å gå inn i politiske meninger er det super overfladisk. Hvem sier hva lykkelig er? Hvordan skal en afrikaner som har bodd midt i fantastiske naturområder være lykkelig i et fantastisk naturområde som i Norge, men som er så regulert. Hvis du bader barna dine med såpe i elva hele livet, så kommer du til Norge og havner i fengsel for mishandling at du ikke gjør som «de» vil. For å ikke ta dem inn i huset i en vanlig dusj, ikke sant? Så hva er lykkelig?

Blikket gir nye bilder vi kan reflektere over.

5.2.2.Finnes det lykke i den rike staten?

Kanskje det er bilder som folk som kommer til Norge har konstruert om nordmenn fordi de reagerer og føler på en helt annen måte enn nordmenn gjør. Mitt ståsted er ikke sånn at jeg verken kritiserer eller generaliserer nordmenn, men etter mine intervjuer med folk fra andre land som bor her kommer de med nokså like konklusjoner når de beskriver nordmenn, og jeg

må innrømme at jeg nok synes de inviterer til bilder vi – her forstått som vi alle - bør reflektere over.

Janteloven er også viktig for andre skandinaviske kulturer, særlig Danmark. Trine Kvidal (2008) skriver i sin doktorgrad om det at denne spesifikke ikke-hierarkiske norske likestillingssynet, inkludert ideen om ikke å se seg selv som viktigere enn noen annen, kan bli bedre forstått i lys av et sett uskrevne regler. De fleste nordmenn er påvirket av disse uskrevne reglene. Generelt refererer Janteloven til ideen om at man ikke bør utmerke seg. Innbyggere som følger Janteloven skal bare være sosiale ting og alle deres følelser, tanker og handlinger skal imøtekomme kravene til samfunnet - et begrep som overføres til norsk kultur. Forholdet mellom likhet og Janteloven synes da å være at mens likhet er prinsippet, er det Janteloven som styrer folk i hverdagen deres (Kvidal, 2008, s.133). Er det kanskje globalisering som står som fare for å ødelegge tankegangen til nordmenn?

Med høy økonomisk standard blir det å måle lykke vanskeligere. Barna i Syria er glade om de får grunnleggende primærbehov dekket, mens barna her måler lykke etter helt andre standarder. Lykke, rikdom, og delvis helse er ikke målbare variabler som mennesker har forskjellige meninger om. Selv om livet er blitt mye bedre økonomisk for en av mine informanter så sier han likevel:

«Jeg har aldri tjent så mye penger som jeg gjør nå, har mulighet til å kjøpe hus uten at jeg må selge bil eller noe annet Jeg kan gå ut og spise tom her i Norge når jeg vil. Men dette været og livet her gjør meg veldig ulykkelig».

Hvilket bilde vi konstruerer mellom oss kan best ses i vitser og andre uttrykk som vi bruker til daglig. Et av uttrykkene er «å ta en spansk en» som er relevant her. Det er et folkelig uttrykk som her brukes muntlig.

Det brukes hvis en ikke er helt sikker/har full kontroll på noe slik at hun/han bare later som om hun/han er sikker - ikke ordentlig løgn, men heller ikke full innsikt, mer som «hvit løgn» (etter forskjellige forklaringer på nettet).

Jeg har spurt både nordmenn og andre av mine venner som ikke er norske om hvordan de vil tolke uttrykket. Jeg har også prøvd å finne ut hvordan man sier det på et annet språk, men fant ut at det kun er i Norge man ser ut til å bruke det. En av forklaringer var at uttrykket stammer fra lang tid tilbake da nordmenn bestilte skip i Spania, og spanjolene sa «det er ferdig i morgen», men så var det ikke det. I Norge betyr «i morgen» at vi faktisk mener neste dag-ikke om 3 dager

eller ei uke slik som andre steder der de bruker det som «senere». Men, det må være litt raffinert og ikke gjenta seg (stort sett) for da blir du en bløffmaker slik vi ser det i Norge. Det kan også tolkes dit at Norge er et lite samfunn og alle kjenner alle og det er tillitt mellom hverandre. Men, dette er en mening nordmenn har om seg selv. Jeg spurte en av mine informanter som kommer fra Sør Europa om hvordan han ser på det og hvordan han vil forklare det uttrykket. Han forklarte at han mener at det er veldig urettferdig at det uttrykket brukes i det hele tatt. Fordi de som ikke ser på klokka og ikke løper hjem når kl. er 16.00 er nettopp innvandrere som er på jobb og ikke ser på klokka men gjør jobben ferdig for dagen. Dette knytter an til teorien om selvet og hvordan andre ser på oss og samtidig hvilken omgivelse vi skaper med våre interaksjoner som jeg skrev om i teoridelen. Dette handler om møter mellom folk. «Å ta en spansk en» er bygget på nordmenns møter med de spanske. Spanjolers møter med de norske, kan nok by på andre uttrykk som over knyttet til «klokka 16.00» som en beskrivelse av et kollektivt drama som utspiller seg i signalet knyttet til på/etter jobb hos de norske.

5.2.3.Sosiale interaksjoner mellom to kulturer

Mens mine informanter strever med å finne venner, å beholde ansikt, å bli integrert så finnes det samtidig i samme land både andre innvandrere som holder kurs for nordmenn og andre og som ler av eller kritiserer nordmenn. Pellegrino Riccardi en engelskmann med italiensk bakgrunn (som aldri har bodd i Italia) som er kommunikasjonsekspert og foredragsholder (tittelen er hentet fra hans web-side) og den kanadiske forfatteren Julien S. Bourrelle, som begge er bosatt i Norge og holder foredrag om multikulturell forståelse. Bourrelle har også skrevet bøker om nordmenn og hvordan de er, og en av hans bøker er *The Social Guidebook to Norway: An Illustrated Introduction* som ble skrevet i 2014. Jeg må innrømme at mange av innspillene deres både var humoristiske samtidig som jeg kjenner meg igjen i mye av det de skriver. I flere debatter har de kritisert norske menn fordi de mangler sans for å være gentleman. Om de har rett i det eller ikke, selv om det er presentert på en humoristisk måte må man spørre seg om hvilken parameter de bruker når de vurderer om en norsk mann er en gentleman eller ikke. For det første er forskjellen mellom en italiensk og en norsk gentleman stor fordi klima og andre vilkår for interaksjon er veldig forskjellige. Kanskje de tøffe «vikingene» som halve året lever i temperaturer som ikke overstiger 10 grader og at de i store deler av landet heller ikke er like flinke som søreuropeere er med buketter eller eksklusive gaver til sine koner når de kommer hjem. Særlig det å dele ut kompliment til kvinner er en merkelig annerledes ting i disse kulturene.

På den annen side, gentleman er også en mann som i mørketiden av året står opp før kona, setter på kaffe og går ut og måker snø så hun og barna kan komme ut av huset. Gentleman er også en mann som står opp en søndag morgen, legger barnet i vogna og går tur, fordi kona enten var ute kvelden før eller var våken med barnet. For å være annerledes betyr ikke at noen gjør noe bedre eller dårligere. De to har allikevel valgt å bo her og ikke minst så har Pellegrino funnet sin lykke sammen med kristiansandsk dame.

Slike forskjeller kan gjøre samfunnet mer fargerike og de som eier et stødig selvilde kan utveksle sine egenskaper og gjøre hverandre enda bedre.

5.3.Møter med det norske

5.3.1.Når taushet ikke kan tolkes

Her er et eksempel hvor språk er den største barrieren når det gjelder møter som da en av mine informanter beskrev en situasjon på jobb ved kaffemaskinen. Det var slik at to norske personer står ved en kaffemaskin og snakker. Sannsynligvis om vanlige daglige tema.

Så kommer min informant som behersker norsk ganske dårlig og langt ifra når det gjelder kunnskap om lokalsleng eller uttrykk som brukes her på Sørlandet. I det han kommer, stopper de to norske å snakke. Her er det flere aspekter vi kan trekke fram.

Kanskje min informant ser ut som eller virker som han er usikker. Med erfaring fra før slik han har konstruert et bilde om nordmenn, kommer han kanskje til kaffemaskinen og bare beskjedent hilser på kollegaer. Dersom han har lite felles tema med dem så vet han ikke hvordan han skal begynne konversasjonen med dem. På den andre siden viser de to nordmennene som møter ham kanskje sin usikkerhet som dette avstedkommer og de vet derfor heller ikke hvordan de skal starte samtalen.

Når vi møter mennesker så konstruerer vi et bilde på hvordan de er og hvilket svar de kommer til å gi oss hvis vi spør om noe. Dette betyr ikke at vi skjerper vår bevissthet og lærer de etiske normer i møtet med andre. Tvert imot så har vi gjennom det å møte den andre med åpenhet en mulighet til etisk handling og til en større grad av bevissthet slik Bauman (1993, s.33) uttrykker det:

«The truth in question is that the `messiness` will stay whatever we do or know...»

Bauman kobler dette med utfordringer knyttet til en filosofisk forståelse av mennesker og samfunnet hvor det uforutsette er en forutsetning i den etiske samværsform.

Et annet eksempel på hvordan vi konstruerer vår virkelighet og våre relasjoner er hvordan en italiener som min veileder Anne og jeg ble kjent med på en konferanse i Sevilla kommuniserer på en måte med meg, og på en annen med Anne som er etnisk norsk (og senior). Vi har presentert en poster og han kom bort og snakket med oss. Vi fant ut at vi har det felles at jeg er fra Kroatia med italiensk bakgrunn og han er fra Italia. Han kom til Finland og jeg til Norge. Neste dag da han først så meg vinket han til meg slik man gjør hvis man kjenner noen lenge eller har noe felles. Men da han så Anne sto han opp og nikket høflig til henne.

Som B&L forklarer om konsekvenser for selvpplevelsen. Vi identifiserer i løp av handlingsforløpet både selve handlingen og hvordan vi identifiserer oss med handlingen som finner sted. Flere aspekter som for eksempel bevissthet rundt selvet, som i dette tilfellet er involvert i og utvikles i møtet mellom oss og mannen, vil vi to (Anne og jeg) som er handlende, oppfatte oss selv som identiske med den sosialt objektiverte handlingen (Berger og Luckmann, 2015, s.86).

5.3.2. Jobben: På og etter, eller alltid på

I samtalen med mine informanter konkluderte vi med at nordmenn noen ganger virker veldig bortskjemte i øyene til folk som har kommet hit for å jobbe for folk som har vokst opp i et annet land og levd et annet liv. Jeg vil bare nevne hvordan en informant har beskrevet polakker som har kommet her for å jobbe.

“De har ikke tid til å lære språk, fordi de jobber hele tiden. Jeg kjenner noen som har to eller tre jobber og jobber hele tiden”.

Det er ikke bare mangel på tid til å lære språket, men i tillegg til språket må de også lære alle kodene og nyansene i hverdagspråket for å finne noe felles som kan ”lime” forskjellige kulturer sammen.

Etter Goffmans dramaturgiske perspektiv kunne vi trygt sagt at arbeid eller jobb kan representere «Frontstage» og fritid «Backstage». Men jeg velger å drøfte begge arenaer som front stage for mine informanter. Forklaringen bak dette er deres møte med nordmenn finner sted på begge steder.

I2: Ja, det er selvfølgelig det. Jeg har venner fra mitt land og vi er mye mer sammen. Mest venner fra mitt land, av de som er her. Noen fra andre naboland med mitt hjemland. Jeg tror at det en av de viktigste veggene eller viktigste ulempene jeg fant i Norge. Den sosiale biten som er veldig vanskelig. Så har jeg ingen fra jobb.

Som jeg viste så var det et par informanter som klaget på klimaet i Norge, og der særlig de som kommer fra Sør Europa sier at det er en av årsakene til at de trives mindre her enn i sitt hjemland. Forklaringen deres er altså at det er klimaet som hindrer dem i å treffe venner ute. Dette blir enda viktigere enn vi først tenker når de heller ikke har samme mulighet til å treffe noen hjemme som nordmenn har. Nordmenn treffer folk innendørs. Når man ser på arkitekturen i norske hus så er det slik jeg sa det som regel flere soverom som ikke har så stort areal og i stedet en kjempestor stue. Kanskje dette speiler klima eller mørketid i Norge som gjør at de helst velger å være inne hvor de selv kan velge hvem de skal invitere hjem. Dette kan gjøre at det er vanskeligere for innvandrere å få mulighet til å bli invitert ut, eller rettere sagt inn, av nordmenn på besøk når disse finner sted hjemme hos dem.

Det andre stedet hvor nordmenn treffer hverandre er i lokale foreninger. Jaktklubb, fiskeklubb eller bedehus er lokale eksempler hvor innvandrere heller ikke bare kan komme inn på eget initiativ om de ikke blir spurt av nordmenn om å bli med. Andre steder som nordmenn bruker til fritid er skog, fjell, og ved sjøen. Etter lange turer samler de seg i en hytte. For å bli invitert må man også invitere. Spørsmålet er om man må «gjengjelde» en hytteinvitasjon med en annen «hytteinvitasjon», altså man oppfatter som likeverdige bytter. For en innvandrer som kommer til Norge er også dette en utfordring.

Men innvandrere treffer også folk utenfor hjemmet, men da under andre forutsetninger. Det kan være en grunn til at de forbinder trivselen med klima. I Sør-Europa treffer folk venner og familie mer ute og naturopplevelser og friluftsliv tar sted i varmere klima enn i Norge. Disse møtene trenger ofte mindre grad av organisering. Man tar en tur og ser etter stedet eller bordet der man pleier møtes. Så setter man seg med den eller de som er der. Det gir også god trening i å åpne samtaler med mange og ulike mennesker på disse møteplassene inkludert «fremmede» eller nye. For en som er ny så likner norske møteplasser derfor på en uendelig kjede av etnografiske feltarbeid der man prøver å komme i kontakt med de lokale insidene, deres ritualer og hverdagsliv som gjør hverdagslivet til «hverdagslivet her». Alle vet at dette arbeidet tar tid.

5.3.3. Småprat

Når man ikke har så mye kontakt med nordmenn så er det vanskelig å forstå noe som er helt vanlig for dem. For eksempel de små samtalene som ofte ikke sier noen ting, men allikevel bygger og er en relasjon mellom mennesker.

Nordmenn seg imellom har også «småprat» som kan pågå i flere timer uten å si noe særlig mye så for å illustrere kan det høres slik ut:

1: Var det fint selskap i helga?

2: ja, ja det var fint

1: har dere hatt fint vær

2: Tja sånn passe, men så kom sola senere etter at vi hadde spist

1: Javel.

2: Jada.

1: ja, ja, javel så bra. Men det regner ikke nå

2: nei, men det kommer sikkert noe regn etter hvert ...

Og de – her de norske - kan holde på med dette lenge sånn. Det har også en av mine informanter lagt merke til så forklarte:

«Men når jeg prøver å ha bare en meningsløs samtale. Sånn som vi gjør i mitt land småprat alle sammen, kanskje det er ikke naturlig for dem fra min side. Kanskje fordi jeg ikke har den riktige rekkefølgen av uttrykk, eller uttaler meg feil. Så det blir unaturlig for meg «javel» så sitter vi halvveis, at jeg vil men tør ikke. Jeg opplever det sånn, litt morsomt nå».

«Javel» kan iblant bli etterfulgt av en lengre pause. Hvis man ikke oppfatter denne tausheten som en aktiv respons, så tenker man at ingenting skjer. Men, for noen kan dette være en helt vanlig respons som del av en samtale hvor tempoet er litt lavere enn mange er vant til. Folk har en tendens til å generalisere både handling mellom forskjellige kulturer og også hvordan en skal reagere i forskjellige situasjoner. Som Goffman har skrevet om at samhandlingsritualer er å forstå som en form for regler eller koder fra hverdagslivet, og at de manifesterer seg i stereotypiske adferdssekvenser og taleformer (Goffman 1967:47).

Hvordan folk som kommer til Norge trives eller hvordan de opplever relasjoner de prøver å skape eller ønsker å skape med nordmenn, er vanskelig å finne en fasit på. Som Berger og Luckmann har skrevet: selv om mennesker har en natur, så bygger mennesker også opp sin egen natur, eller skaper seg selv med sine handlinger (B&L, 2015, s 66).

Et annet eksempel er da jeg var i Oslo med min datter og mens vi gikk og handlet så snakket vi vårt (slik vi refererer dette oss imellom) språk. Da kom det en dame med en jente som kan være 11 år gammel og da dama hørte at vi snakket samme språk, så møtte hun oss med et hyggelig smil og begynte å prate med meg. Hun fortalte at mannen jobber som lege og at han tjener bra

slik at hun har frihet til å være hjemme med barna deres. Da jeg spurte om de trives her i Norge så fortalte hun at barna er gode elever, men de går på en internasjonal skole og ingen av dem trives her. Etter en kort samtale forstod jeg at de kun holder seg til folk fra samme land, og har ingen kontakt med nordmenn. Kanskje en av årsakene da er at de lever i Norge med de vanene som de tok med seg fra hjemlandet sitt uten å være villige til å forandre noe som helst.

For tiden, bruker jeg min tid på å skrive, observere, samle data fra mine informanter og prøver så godt jeg kan å gjøre huset ferdig slik at jeg kan flytte inn. På de stedene jeg oppsøker i denne tiden som for eksempel byggebutikker, Jernia, Coop Bygg så treffer jeg mange utlendinger. Det som er veldig rart er at uansett fra hvilket land vi er fra, har vi «noe felles». I disse møtene konstruerer vi et «oss». Som i dag da jeg kom til en byggevarebutikk alene med en svær bil, så kom en ekspeditør (fra Chile). Han var veldig snill og behjelpelig. Jeg skulle kjøpe noen veggplater og han sa til meg: «Frue det er tungt. Har du noe hjelp»? Så smilte jeg til han og sa: «Selvfølgelig har jeg hjelp. Du skal hjelpe meg. Vi tar en plate av ganga. Vi skal late som at vi er nordmenn. De har alltid god tid. Det er bare oss som ikke forstår det».

Etter at alle platene var i bilen takket jeg han og han sa til meg: «Ingen årsak. Vi må hjelpe hverandre». Jeg oppfattet hans «oss» som et felles «vi» som er nye her.

5.3.4.Hvordan jeg opplever nordmenn

Som jeg sa i innledningen så har jeg bodd i Norge nesten like lenge som i mitt hjemland. I denne tiden har jeg aldri tenkt den tanken vi – de. Fra første dag ville jeg finne meg venner og bestemte meg for å velge å være lykkelig. Dette høres kanskje veldig rart ut, og livet har vist meg at det ikke alltid har vært så lett, men jeg mener å ha klart det.

Når vi snakker om relasjoner mellom mennesker så vil jeg trekke frem et gammelt norsk ordtak «Smil til verden, så vil verden smile til deg». Er det så lett her på Sørlandet hvor jeg har bodd hele tiden? Mange ganger er det vanskelig å smile når en møter motstand og den andre parten ikke er like kontaktsøkende som det en selv er.

Jeg nevnte før i teksten at jeg holder på å fikse et gammelt hus, og jeg må innrømme at jeg faktisk er veldig for å støtte de lokale forretninger og ikke så store kjeder. I alle de 5 årene som jeg har holdt på med dette så gikk jeg i samme butikk for å kjøpe byggemateriale og etterhvert ble jeg kjent med folk som jobber der. I denne butikken jobber en ung bosnier som til å begynne med var litt usikker og skeptisk til hvordan han skulle oppføre seg mot meg, vi er fra to forskjellige land som kriget med hverandre i forrige århundre. Men da jeg skjønnte at han er fra

Bosnia, så fant jeg under samtalen ut at jeg har studert i byen hvor han er født. Så da kan vi i tråd med teorien si at jeg åpnet for å «skape de gode relasjoner til han», som etterhvert igjen har hjulpet meg med å få gode rabatter (innenfor norsk målestokk). Jo, samspill er interaksjon for det skjer jo ikke alene, og at samspillet også inviterer til åpne interaksjonen slik jeg prøvde å vise i historien over.

I den samme butikken var det også en norsk mann som i løp av mine invitasjoner til samtaler i butikken fant ut at vi har samme bil så da kunne vi snakke lenge og skryte av våre biler.

Damene som jobbet i kassa var alltid hyggelige med meg, og jeg som liker å snakke kunne streife innom tema som hvilke kaker vi baker til jul eller hvor vi skal til sommeren. En dag da jeg kjørte ut fra det store lageret og åpnet bilvinduet for å betale, så sa jeg at jeg hadde lagt igjen noen kaker til dem. Det utløste en gjengjeldelse i form av et stort smil fra en av de norske damene. Poenget er ikke å framheve egne handlinger, men derimot å reflektere over det å åpne en samtale og å bygge relasjoner. Dette slik som i sitatene over handler om relasjonelle møter på Goffmans berømmelige «Frontstage» som en arena for inntrykksstyring, men der en åpningsreplikk eller et smil kan fortolkes som en invitasjon til en samtale. Det er slike møter jeg fokuserer på i denne oppgaven eller mer presist, oppfatningen av hva som skjer i slike møter. Å vente på den andres invitasjon til en samtale, er også en handling. Det sentrale er at denne «ventingen» allerede inngår i en interaksjon som fortolke av den andre. Hvis man ikke oppfatter dette, så vil man ifølge Goffman avstå fra muligheten til å styre den andres oppfatning av en selv som om at man gjerne ønsker å starte en samtale. Sagt på en annen måte så fortolkes kanskje de tegn man sender som signaler om at man ikke ønsker videre kontakt. For den fremmede så er dette et stort dilemma fordi man ikke behersker det lokale spillets regler. For den lokale kunne vi da tenke oss et mer eksplisitt og aktivt initiativ for den som behersker reglene står også friere til å leke med dem i møter som påkaller slike spill. Vi har jo sett at flere av informantene enten uttrykker usikkerhet i forhold til de lokale kodene eller at oppfatter at samtalen bryter sammen etter at den første nysgjerrigheten har lagt seg.

La meg samle trådene enda mere. Jeg snakker her igjen om ritualer som Goffman har skrevet om. Her blir ansikt-til-ansiktsrelasjonen mye mer interessant å forske på enn generaliseringer om nordmenn, bosniere eller hvilken som helst annen nasjonal kultur. Mikrososiologi beskriver konkrete relasjoner mellom mennesker og hvor mye vi selv bidrar med for at en gruppe folk aksepterer oss. Det interaksjonelle tilsier jo just at også åpningen, selve initiativet, blir en sentral del av slike møter. Forventer vi at det kun skal ligge hos majoritetskulturens medlemmer? «Fryser» vi ikke da kategoriene og mister noe av dynamikken knyttet til dagliglivets dynamikk?

I bestemte kontekster som hos legen, er det derimot forventninger om at man som pasient forholder seg i ro til legen selv åpner hilsingsritualet. Dette reflektere tradisjoner, hierarkier og symbolsk makt på bestemte arenaer. Hva med flerkulturelle møter? «Javel» er en slik åpningshilsen, ikke en respons bortsett fra på selve møtet, men hva om man blir forvirret? Hva om der oppstår det man fortolker som språklige brudd? Her er vi tilbake til forholdet mellom individ og samfunnet der det som kjent er uenighet om hvor man skal plassere Goffman.

Det er oktober måned, å som jeg venter hele året fordi det er min bursdag. Men denne oktober kommer jeg til å huske lenge. Alle er opptatt med hverdagen og nå når jeg holder på å gjøre oppgaven min ferdig, så må jeg innrømme at jeg har nedprioritert mitt sosiale liv. I samarbeid med min datter har mine fire gode norske venninner klart å lure meg, og overrasket meg på min bursdag. Egentlig ikke på samme dag, men tre dager etter, jeg var på vei til «foreldremøte» til min datter som snart fyller 18. Så sa hun at en av mine venninner skulle kjøre hennes sønn til trening, så vi to kunne sitte på. Vi skulle bare bare innom en annen venninne for å levere noe, og da vi kom inn så var bordet dekket, huset luktet nykvernet kaffe, ballonger var blåst opp, og så hoppet to andre venninner frem fra bak sofaen der de hadde gjemt seg. For å forklare, i vårt (her ble «vårt» igjen -se henvisningen til Becker) land forbinder vi strikking med noe gammeldags og helt uaktuelt, men her i Norge er det vanlig å se kvinner med strikkesøy på bussen eller på venterommet. Dette gjør en av mine venninner. Hun har strikket noe til kjøkkenet til meg, mens den andre har laget krans til å henge på døra. Den tredje har bakt fantastiske kaker, og hun som var vertinne hadde kjøpt masse sjokolade til meg, - og kosmetikk. Brillene mine var helt tåkete, og jeg gråt av glede.

Jeg har stilt spørsmålet til meg selv: Hva har skjedd som har ført til at jeg som en gang innvandrer har så mange norske venner, både menn og kvinner?

Jeg har brukt tid på å lese historie, til å bli kjent med den lokale dialekten, skikk, koder som det tok meg mange år å knekke. Samtidig har jeg «lært» dem å bli kjent med meg, med min kultur, mine skikker, invitert dem med til mitt land og mine slektninger og vist dem hvordan jeg har vokst opp. Jeg har investert min tid i å bygge relasjoner i dette landet. Kanskje forskjellen mellom meg og enkelte av mine informanter ikke bare er kjønn, men at jeg har supplert mye av det jeg hadde i bagasjen da jeg kom med det å åpne for nye måter å være på og gjøre ting på, og bestemte meg for at landet hvor mine barn er lykkelige, er det jeg vil kalle hjem.

Det er nok dette som har ledet min interesse henimot mikro-sosiologien.

6.0.Kort oppsummering og konklusjon

I oppgaven og mine intervjuer fant jeg ingen fasit eller konkrete forklaringer verken på nordmenn eller hvordan en innvandrer bør tilpasse seg her i landet. Men med min oppgave ville jeg belyse mer «en pragmatisk tilpasning og flertydighet» (Hidle, 2007) og hvilket bilde de har om nordmenn og at deres relasjoner er et produkt av konstruering av hverandre.

Jeg vender meg tilbake til problemstillingen og jeg har forsøkt å svare på den ved å bruke «mikro-data». Samtidig viser jeg at misforståelser og problemer kan oppstå i oppfatninger av møter, møtearenaer, vennskap og relasjoner fordi disse skjer i interaksjoner på lokalt nivå som er mikrososiologiens område. Gjennom sitater og sekvenser viser jeg at alle disse møtene er fylt av aktivitet der alle deltakere gjensidig samhandler i form av ord, kroppsholdninger, stillhet og følelser. Men, at dette også er komplekst og kulturelt. Dessverre preges mye av debatten av generelle oppfatninger og stereotype bilde.

Dette er mitt bidrag til å forstå og utforske flerkulturelle møter i hverdagslivet.

Jeg håper at min oppgave kan inspirere til å vri kurs og opplæring over til hva som skjer i slike møter. Og jeg mener at jeg har styrket kvaliteten ved å følge Tim Rapleys anvisninger for analysen og ved å ha invitert leseren til å se originale data knyttet til oppfatninger om innvandreres møte med nordmenn.

Som jeg en gang hørte en kinesisk dame har beskrevet nordmenn og hvordan de er:

«Nordmenn er som termosflasker. De kan se sporty ut som de fleste gjør, de kan være unike, de kan se godt ut som en flott design, men det er opp til brukeren hvordan de skal bruke flasker og hva de putter inni dem. Hvis du setter en kald drikk inn i flasken så er den kald, hvis du har en god varm te, så er det varmt.»

Dette passer veldig godt til min analyse. Det er også slik jeg kan konkludere. Mange ganger er det opp til oss selv hvilket bilde vi skaper om folk, og hvordan vi presenterer oss selv. Hvordan vi vil at folk skal se oss. Med denne oppgaven og i denne tiden da jeg har holdt på med dette, så ble jeg kjent med mange fantastiske innvandrere. Samtidig fikk jeg støttet min antakelse om nordmenn om at de bare er helt vanlige mennesker som alle de andre.

Kildehenvisning

Aakvaag, G. C., Jacobsen, M. H., & Johansson, T. (Eds.) Chapter 15 Nihad Bunar og

Marko Valenta , The sociology of ethnicity. (2012). *Introduction to Sociology: Scandinavian Sensibilities*. Pearson.

Aakvaag, G. C., Jacobsen, M. H., & Johansson, T. (Eds.) Chapter 1 What is society?, Willy

Andrews, T. (2012), What is Social Constructionism? The Grounded Theory Review is published by Sociology Press ISSN: 1556-1550

<http://groundedtheoryreview.com/2012/06/01/what-is-social-constructionism/>

Atkinson, Paul (2005) "Qualitative Research – Unity and Diversity" [25 paragraphs],

Forum Qualitative Sozialforschung/Research, 6 (3), Art. 26,

<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqr0503261>

Adorno, T. W. (1970): Sosiologi og empirisk forskning. In R. Kalleberg (Ed.),

Kritisk teori: en antologi over Frankfurter-skolen i filosofi og sosiologi (pp. XXVIII, 128 s.). Oslo: Gyldendal.

Alba, R. (2005) "Bright vs blurred boundaries: second-generation assimilation and

exclusion in France, Germany and the United States". *Ethnic and Racial Studies*, 28:1, 20-49.

Bauman, Z. (1993/2007). Postmodern ethics. Oxford: Blackwell Publishing

Bauman, Z. (1998). Globalization: The human consequences. Columbia University Press.

Baumann, Z. (2005): "Afterthought. On Writing; on Writing Sociology". Pp.1089-1098. I

Denzin and Lincoln (eds.) (2005) Handbook of Qualitative Research. Thousand oaks:

Sage (10)

Becker, H. S. (1966): *Whose side are we on. Soc. Probs.*, 14, 239.

Becker, H. (2005), Outsidere. Studier i afvigelsessociologi. København: Hans Reitzels

Forlag

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1971): *Den samfunnsskapede virkelighet*. Fagbokforlaget.

- Berger, P. & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality*. London: Penguin Books.
- Birkelund Gunn Elisabeth og Mastekassa Arne (red.) (2009) *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Kapittel 12 Brekke I og Mastekaasa Oslo Abstrakt forlag AS
- Blumer, H., 1969, *Symbolic Interactionism*. London: University of Chicago Press.
- Botvar, P.K. (1999): *Meget er forskjellig, men det er utenpå...?* Oslo: DIAFORSK, Diakonhjemmets høgskolesenter
- Bourdieu, P. (1996). *Symbolisk makt: artikler i utvalg*. Pax.
- Bourdieu, P. (1994). *Centrale tekster inden for sociologi og kulturhistorie* (p. 72-109). Akademisk forlag.
- Bygnes, S. (2015) *Mistillitens migrasjon: Europisk sør-nord mobilitet I kjølevannet av krisa*. *Sosiologisk tidsskrift*, 23(3), 171-192
- Charon, J.M. 1992. *Symbolic Interactionism*. 4th ed. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Coleman, J. S. (1990) *Foundations of Sosial Theory*. Cambridge: Belknap Press
- Cuff E. C, Sharrock Wes W. Francis D. W. (1992) *Perspectives in Sociology*, Third Edition, Routledge
- Drew P., Raymond, G., & Weinberg, D. (Eds.). (2006). *Talk and Interaction in Social Research Methods*. London, England: SAGE Publications Ltd.
- Flick, Uwe (2007) "Writing and the future of qualitative research – art or method?" Pp. 398-410 i Uwe Flick (2007) *An Introduction to qualitative research*. Los Angeles: Sage
- Furuberg, J., & Ørbog, K.-M. (2016). *Arbeidsledige ingeniører og sivilingeniører fra oljesektoren*. *Arbeid og Velferd*, 1/2016, 31-41. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Giddens, Anthony (2009) *Sociology*. Cambridge: Polity Press, Chapter 15

- “Race, Ethnicity and Migration”. Pp. 627-669 in A.Giddens
- Gobo, G. and Ryen, A. (2011) “Perspectives on decolonising methodology”,
 Guest editors of a Special Issue: *International Journal of Social Research Methodology (JSRM): Theory and Practice*. Vol. 14, No.6, pp. 411-508
- Guneriussen (2012). *Introduction to Sociology: Scandinavian Sensibilities*. Pearson.
- Goffman, E. (1966). *Behavior in public places*. Simon and Schuster.
- Goffman E. (1967) *Interaction Ritual: Essays on Face –to-face Behavior*. New York:
 Pantheon Books
- Goffman, E. (1971): *Relations in public: Microstudies of the social order*. London:
 Allen Lane. PMID, 16059101.
- Goffman, E. (1990): *Stigma Notes on the Management of Spoiled Identity*. London,
 Penguin Books
- Goffman, E. (1992): *Vårt rollespill til daglig: en studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax.
- Goffman, E. (2004): *Samhandlingsordenen*. I: Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen
 (red.): Erving Goffman. *Social samhandling og mikrosociologi*. En tekstsamling.
 København. Hans Reitzels Forlag, 194-219
- Hidle, K. (2007): *Mobilitet og det multikulturelle byrom: Hva skjer med stedsmyten, grense
 og forskjellighet? Eksempler fra Kristiansand, Norge*. *Nordisk Museologi*, (2), 25.
<https://www.journals.uio.no/index.php/museolog/article/view/3240/2807>
- Jørgensen, C. R. (2009): *Identitet. Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver* Hans
 Reitzels Forlag.
- Jacobsen M.H og Kristiansen S, (2005) *Hverdagslivet, Sociologien om det upåagtede*,
 København, Hans Reitzels Forlag
- Illeris, K. (2002): *Ungdom, identitet og utdanning*. Roskilde, Center for Ungdomsforskning.
- Karlsæne, G. E. G. (2008). *Forskningsmiljøet som skapte. The Social
 Construction of Reality. Sosiologi i dag*, 38(2).

- Kvidal, T. (2008) *Promise Or Predicament? Negotiating Identity in the Context of Globalization*, academia.edu
- Muñoz, L.K. (2014): *Transcribing Silence: Culture, Relationships, and Communication*, Left Coast Press, INC
- Pfeffer, I. og Sutton, R.I. (2000): *The knowing-doing gap. How smart companies turn knowledge into action*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Richardson, L. and Elizabeth A. St. Pierre (2005) "Writing: A Method of Inquiry". Chapter 38, pp. 959-978 in Norman K. Denzin and Yvonna S. and Lincoln (eds.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Third edition. Thousand Oaks: Sage.
- Roberts, B. (2006). *Micro social theory*. Palgrave Macmillan.
- Ryen, A. (2002): "Cross-cultural Interviewing", I Gubrium, Jaber F. og James A. Holstein (red.): *Handbook of Interviewing*, US:Sage, s.335-354.
- Ryen, A (2007). "Do Western research ethics work in Africa? A discussion about not taking "the taken-the-granted" for granted." PP.31-45 in Mosenodi (Journal of the Botswana Educational Research Association)
- Ryen, A. (2008): *Wading the Field with My Key Informant: Exploring Field Relations*. *Qualitative Sociology Review*, 4(3), 84-104. Hentet fra: <http://qualitativesociologyreview.org/ENG/volume11.php>
- Ryen, A. (2010): *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget
- Sceuer, J (2007): *Indgange til samtaler, Samtale analyse som konversationsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse* (Danmarks Pædagogiske Universitetes Forlag
- Silverman, D. (2006): *Interpreting qualitative data* Los Angeles: Sage Publications
- Silverman D. (2011) *Interpreting qualitative data A guide to the Principles of Qualitative Research 3rd Edition Sage London*

- Schwandt, T. A. (2003): Three epistemological stances for qualitative inquiry:
 Interpretativism, hermeneutics and social constructionism. In Denzin, N. and Lincoln, Y (Eds.), *The Landscape of Qualitative Research: Theories and issues*. (pp. 292-331). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Thagaard, T. (2013): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Thorjussen, E. (2004): *Vårt rollespill til daglig: en normsosiologisk, interaksjonistisk sui generis eller rasjonelt-aktør teoretisk? : (en analytisk tilnærming til Erving Goffmans "The presentation of self in everyday life")*
- Valenta, M. (2009): *Finding friends after resettlement. Social networks and everyday life of Immigrants in Norway*. Saarbrücken. VDM Verlag. VDM Verlag Dr. Müller Aktiengesellschaft & Co. KG. 2009. ISBN 3639144643.
- Valenta, Marko (2010) Refugees` Social Trajectories and Trajectories of the Self. *Forum Qualitative Research*, Vol. 11, No. 2, Art. 5.
- Ytterhus B, *Hvordan går det med Mead, Blumer, Goffman og barna?* Barn nr. 1 2001:29-45, 0800-1669 © 2001 Norsk senter for barneforskning
- Zeitlin, I.M. (1973) *Rethinking Sociology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Thomas, W. I. og Znaniecki F. (1927) *The Polish Peasant in Europe and America*. NY: Alfred A. Knopf.
- Warren, Carol A. B., Tori Barnes-Brus, Heather Burgess, Lori Wiebold-Lippisch, Jennifer Hackney, Geoffrey Harkness, Vickie Kennedy, Robert Dingwall, Paul C. Rosenblatt, Anne Ryen, Roger Shuy (2003) "After the Interview". *Qualitative Sociology* Volume 26, Issue 1, pp 93-110
- Wiborg, Ø. (2006). Suksess i arbeidsmarkedet blant høyt utdannede innvandrere betydningen av jobbkompetanse, sosiale nettverk og diskriminering for inntekt. *Sosiologisk tidsskrift*, 14(3), 276-297.

<https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/k5Op9/Daniel-Appyday-37-kom-til-Norge-med-universitetsgrad-Na-vasker-han-gulv>

<http://www.aftenposten.no/norge/politikk/Hver-tredje-nordmann-mener-innvandrere-truer-norsk-kultur-615844b.html>

<https://www.kristiansand.kommune.no/politikk-og-administrasjon/om-kristiansand/Statistikkportalen/bearbeidet-statistikk/befolkning/>

https://snl.no/fylker_i_Norge

<http://www.ordtak.no/index.php?fn=Nordiske&en=ordtak>

https://www.metalsupply.no/article/view/561962/mhwirth_vant_canadakontrakt#

<http://worldhappiness.report/ed/2017/>

Figur 1

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectout/ShowTable.asp?FileformatId=2&Queryfile=20178251138536515001269Innvandforeldre&PLanguage=0&MainTable=Innvandforeldre&potsize=1>

Figur 3

Cote, J.E & Levine C.G. (2002). Identity Formation, Agency, and Culture. A Social Psychological Synthesis. London Lawrence Erlbaum Associates

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Hvordan høytutdannet arbeidsinnvandrere opplever nordmenn, og hva de opplever med å forsøke å skape nettverk med dem? Brev fra Norge

Bakgrunn og formål

Jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitet i Agder. I den forbindelse skriver jeg en oppgave som handler om hvordan innvandrere med høy utdannelse blir integrert i Norge, og hvordan de trives her.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Jeg ønsker å intervju noen for å høre deres tanker rundt livet i Norge, er de sammen med nordmenn. Hvilken kontakt de har på jobb med nordmenn, samtidig hvordan de bruker fritid.

Hvordan de skaper nettverk, og hvem og hvordan de velger venner her i Norge.

Det vil da være snakk om en samtale på ca en time.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Samtalen fra intervjuet vil tas opp på lydbånd og jeg vil notere underveis i samtalen. Informasjonen vil brukes av meg som student. Listen over navn på de som deltar i prosjektet vil ikke bli koblet sammen med informasjonen som kommer frem. Ved prosjektslutt vil alt datamaterialet bli anonymisert.

Jeg planlegger å levere masteroppgaven 1.desember 2017. Datamaterialet vil bli anonymisert og lagret frem til 1.desember 2018 for å kunne kvalitetssikre og eventuelt publisere.

Frivillig deltakelse Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Men jeg håper jo at du ønsker å delta.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Aleksandra Djurisc Rados, mail: aleksandrados@hotmail.com.

Veileder er professor Anne Ryen ved Universitetet i Agder, mail: anne.ryen@uia.no

I tråd med reglene så er studien meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----av-----

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 2

Anne Ryen

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid Universitetet i Agder

Serviceboks 422

4604 KRISTIANSAND S

Vår dato: 14.02.2017

Vår ref: 52773 / 3 / IJ D

eres dato: Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 05.02.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skje.ma.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kontaktperson: Ida Jansen Jondahl tlf: 55 58 30 19

Vedlegg: Prosjektvurdering

52773 Brev fra Norge - Møte mellom høyutdannet invandrere med nordmenn

Behandlingsansvarlig Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig Anne Ryen

Student Aleksandra Djuric Rados

Kjersti Haugstvedt

Ida Jansen Jondahl

Kopi: Aleksandra Djuric Rados aleksr08@uia.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 52773

FORMÅL

Formålet er å få innsikt i høyutdannet innvandreres møte med norsk arbeidsliv. Hensikten er å øke bevisstheten rundt hva en internasjonalt arbeidsliv betyr i praksis. Dette handler ikke om formell kompetanse, men også om hvordan omgivelsene møter denne kompetansen. Spørsmålet er hvordan denne gruppen selv oppfatter hverdagslivets møter på arbeidsplassen.

REKUTTERING GJENNOM EGET NETTVERK

Du har oppgitt at du skal rekruttere gjennom eget nettverk. Ved rekruttering via eget nettverk er det spesielt viktig at forespørsel rettes på en slik måte at frivilligheten ved deltagelse ivaretas.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltagelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

SENSITIVE OPPLYSNINGER

Det behandles sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn eller politisk/filosofisk/religiøs oppfatning.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at student og veileder følger Universitetet i Agder sine rutiner for datasikkerhet.

PROSJEKTSLUTT, VIDERE LAGRING OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 30.06.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da oppbevares med personidentifikasjon frem til 01.06.2018 for ytterligere publikasjon. Utvalget er informert om dette.

Datamaterialet skal anonymiseres 01.06.2018. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak